

Pu00(2)

Térképtár

KÖNYVTÁROS

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM / 1966 JÚLIUS



OSZK
 SZÁMOLGATÁS
 KÖNYVTÁR

7





Részletek a Sárbogárdi Járási Könyvtárból, mely a tavaly felavatott új járási művelődési házban kapott otthont



TARTALOM

	Oldal
N. RÁCZ ARANKA: A köznevelődési könyvtárak ifjúsági szolgálata	371
SZENTE FERENC: Milyen legyen a klubkönyvtár?	378
SZABÓ ERNŐ: A könyv, az irodalom a művelődési házban	379
GUEA BELA: A könyvtár és az egyéb népművelési ágazatok együttműködése	383
Az orvosi szakkönyvtárak fejlődése (Sz.)	385
Könyvtárállítás a televízió műsoraihoz (Arató Antal)	386
Ausztráliai könyvtári élmények (Doktor Imre)	388
Könyvtárosok írják (Magyar András, Fábri Györgyné, Kovács László, Nagy Sándorné, Hegedüs Béla)	390
A könyvtárakban talált tárgyak tulajdonjoga (dr. Takács József)	394
A gép nem okos! (Torday Aliz)	395
A lapokban olvastuk (Napló, Dunántúli Napló, Fejér megyei Hírlap)	396, 405, 406
Kis bibliográfiák	
„Hétköznapi fasizmus”	397
Házi-háztáji gyümölcsstermesztés	401
A TV színházi műsorához ajánljuk	403
Hírek	407

TÁJÉKOZTATÓ

Tamási Áron 1897—1966 (Katona Jenő)	409
Esópus—Heltai kiállítás a Petőfi Múzeumban (Szió Rezső)	411
JUHÁSZ PÉTER: Bolgár írók — magyar olvasók	418
Beszélgetés Benedek Istvánnal (Vértesy Miklós)	418
POMOGÁTS BÉLA: Könyvtáros költők	421

Könyvekről

Könyvek a gazdasági élet időszerű problémáiról (Donáth Ferenc)	423
---	-----

Kézírástár

Népművelés és felnőttoktatás (Ugry Jenő)	427
HORVÁTH ÁRPÁD: Camera obscura (Bosnyák Sándor)	428

Könyvtári szakirodalom

Tájékoztató Pécs és Baranya könyvtárainak szolgáltatásairól (Gerő Gyula)	429
---	-----

Bibliográfiák

Barkácsolás, modellezés, rádiózás (Sz. T.)	429
Irodalmi majális Várpalotán (Fodor András)	430

Könyvtári kiadványok	431
------------------------------------	-----

Címlapképünkön: Ifjú zenebarátok a Gyulai Járási Könyvtár zenei részlegében (MTI Foto — Bajkor József felv.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

- H. RAIC Aranka*: Молодежная служба массовых библиотек (371);
СЕНТЕ Ференц: Какой должна быть библиотека клубного характера (378);
ГУБА Бела: Сотрудничество библиотек и других отраслей народного просвещения (383);
- Развитие медицинских библиотек (385);
Выставка книг к программам телевидения (АРАТО Антал) (386);
Впечатления в библиотеках Австралии (ДОКТОР Имре) (388).

FROM THE CONTENTS

- Mrs. Aranka Rácz*: Youth service in public libraries (371);
Ferenc Szenté: Club-like library — what should it be like? (378);
Béla Guba: Co-operation between the library and other branches of adult education (383);
- Development of medical libraries (385);
Book displays tuned to television programs (Antal Arató) (386);
My library experiences in Australia (Imre Doktor) (388);

AUS DEM INHALT

- Frau Aranka N. Rácz*: Der Dienst an Jugendlichen in den allgemeinbildenden Bibliotheken (371);
Ferenc Szenté: Wie soll eine klubmässige Bibliothek aussehen? (378);
Béla Guba: Zusammenarbeit von Bibliothek und anderen Zweigen der Volksbildung (383);
- Über die Entwicklung der medizinischen Fachbibliotheken (385);
Buchausstellungen zu den Fernsehprogrammen (Antal Arató) (386);
Bibliothekarische Erlebnisse aus Australien (Imre Doktor) (388).

CIKKEINK SZERZŐI

- Arató Antal*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 27. sz. kerületi könyvtárának munkatársa; *Doktor Imre*, a Fővárosi Művelődési Ház munkatársa; *Guba Béla*, a Hevesi Járásí Könyvtár igazgatója; *Juhász Péter* irodalomtörténész; *Katona Jenő*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Pomogáts Béla* irodalomtörténész; *N. Rácz Aranka*, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószervezője; *Szenté Ferenc*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Szif Rezső*, az MTA ipargazdasági kutató csoportjának könyvtárosa; *dr. Takács József*, a Magyar Tudományos Akadémia munkatársa; *Torday Alíz*, az Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársa; *Vértessy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDESÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Elek Sándorné, Gönczl Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kózhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: ¼ évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066 vagy átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

66.973 Egyetemi Nyomda, Budapest

A közművelődés i könyvtárak ifjúsági szolgálata*

A felnővekvő ifjú generáció nevelése minden társadalmi rendszer központi problémája. A felnőtt nemzedék szükségszerűen arra törekszik, hogy legyen folytatója, tökéletesítője anyagi és szellemi kultúrájának. Nevelési elveivel, rendszerével a jövődőt akarja biztosítani. Fokozott mértékben törődik a társadalom a felnővekvő generáció nevelésével olyan időkben, amikor egy-egy fejlettebb, új társadalmi rendszer kialakulásáról van szó. Ilyen korszak a miénk is. A most felnővekvő nemzedék feladata lesz a szocialista társadalmi rendszer eredményeinek megsokszorozása, a szocializmus anyagi és szellemi kultúrájának tökéletesítése. Ezért adnak hangsúlyos kifejezést a nevelési feladatokra az MSZMP művelődési politikájának 1958-ban kiadott irányelvei is a következő tömör, hosszú távon is érvényes mondatokban: *Az ifjúság a jövő letéteményese. Állítsuk egész társadalmunk közgondolkozásának, törődésének középpontjába ifjúságunk nevelésének ügyét és tekintsük úgy, mint a kulturális élet egyik elsőrendű feladatát. Irodalmunk, filmművészetünk, sajtónk, rádióink az ifjúság jövőjéért érzett teljes felelősséggel segítsen e feladat megoldásában... Minden társadalmi rendszer arra törekszik, hogy ifjúságát a maga világnézetére nevelje. Mi kommunista szellemű és világnézetű, művelt, erkölcsös ifjúságot akarunk nevelni. A felnővekvő új nemzedéknek a korszerű ismeretek és a tudományos eredmények elsajátításával együtt meg kell ismernie és magáévá kell tennie a marxista—leninista világnézet alapjait, gondolkodásában, érzésvilágában, magatartásában ki kell formálnia a szocialista erkölcsöt.*

A „sokoldalúan képzett szocialista embertípus” formálásában fontos szerepük van a különböző oktatási és művelődési intézményeknek, így a közművelődési könyvtáraknak is. A közművelődési könyvtárak általános nevelési feladatai közismertek, és nem vitás, hogy munkájuk nagy része pedagógiai tevékenység. A pedagógiai elem a gyermekekkel és az ifjúsággal való foglalkozásban igen erőteljesen és világosan jelentkezik.

Itt a könyvtári munka természetes és nélkülözhetetlen eleme a nevelő szándék. Célja e nevelő munkának *az olvasóvá nevelés*, a felnővekvő nemzedék olvasási kultúrájának kialakítása. Ez az olvasási kultúra voltaképpen abban a magatartásban fejeződik ki, hogy az egyén szükségszerűen érzi, hogy lépést tartson a fejlődéssel, ezért nem elégszik meg egyszer megszerzett ismereteivel, hanem ezeket szüntelenül fejleszti. E magatartás igényli a szépirodalmat, értékelni tudja és kívánja az irodalmi műalkotás nyújtotta esztétikai örömet. Az olvasásra nevelés az általános iskoláskorban kezdődik (iskolákban, könyvtárakban), és igen sok esetben meg is szakad az általános iskola elvégzésével. Olyan időszakban éppen, amikor az egyéniséget még koránt sem tekinthetjük kialakultnak. A tovább nem tanuló ifjúság olvasásra nevelésében különösen fontos szerepet töltenek be a közművelődési könyvtárak, amelyeknek azonban fontos feladataik vannak a továbbtanuló ifjúság olvasási kultúrájának fejlesztésében is.

Az olvasásra nevelés tartalmát és módszereit az ifjúság különböző rétegeinek, sőt egyedeinek igénye és szükségletei határozzák meg. A könyvtárban kifejezett igényeknek azonban számos összetevőjük van, ilyenek: az életkor, az egyéni hajlam, a családi, a szociális környezet, az iskolázottság foka, a lakóhely általános művelődési szintje, a szabadidő stb. A szükségleteket általánosságban határozza meg az előbbieken már említett pedagógiai célkitűzés: „a sokoldalúan képzett szocialista embertípus formálása”. A felsorolt megkülönböztető tényezők azonban hatnak a szükségletek mértékére és mikéntjére is.

Közművelődési könyvtáraink állománya, munkájuk színvonala, szervezeti foka lehetővé teszi, hogy az ifjúság nevelésével kapcsolatos feladatainkat könyvtári vonatkozásban is megkíséreljük teljesíteni, és az ifjúság külön könyvtári szolgáltatásának kérdéséért felvessük. Sürgetik a probléma megoldását a következő tényezők:

* Az április 28—29-i tapasztalatcserén elhangzott előadás részlete.

1. A szocialista nevelés feladatainak eredményesebb teljesítése érdekében szükség van a könyvtárak adta művelődési lehetőségek jobb kihasználására.

2. Az általános iskolás korban, sajnos, ma inkább csak a közművelődési könyvtárak gyermekkönyvtáraiban folyik olvasásra nevelés, s ez igen gyakran abbamarad az általános iskola elvégzése után. A serdülő ifjúság a könyvtári gondozás szempontjából magára marad, mivel a közművelődési könyvtárak gyermek- és felnőtt-szolgálatára között hiányzik egy láncszem.

3. Fontos a könyvtári gondozás megszervezése a továbbtanuló ifjúság folyamatos művelődésének elősegítése érdekében éppen úgy, mint a tovább nem tanuló ifjúság széleskörű művelődési lehetőségének biztosítása érdekében is. Különös gondot igényel az ipari és a mezőgazdasági szakmunkásképzésben résztvevő fiatalok könyvtári gondozása.

A közművelődési könyvtárak ifjúsági szolgálatának továbbfejlesztése

Ez a konferencia csupán kezdete annak az előreláthatólag évekig tartó értékelő, elemző munkának, amelynek célja végső soron az, hogy kialakítsa a legcélravezetőbb módszereket, legmegfelelőbb formákat, amelyek a közművelődési könyvtárak ifjúsági szolgálatát hatékonyra és eredményessé teszik.

Néhány alapelvet azonban már eddigi tájékozódásunk és tapasztalataink alapján is megfogalmazhatunk. Ilyen elvi alapnak tekinthetjük a következő megállapításokat:

1. Meg kell változtatni az ifjúság szolgálatával kapcsolatos eddigi szemléletünket, nem úgy kell tekinteni gyermek- és ifjú olvasóinkat, mint az olvasótábor egyik, hanem mint a jövődől szempontjából a *legfontosabb* réteget. Felnőtt olvasóink számának jelentős növekedése ugyanis csak akkor várható, ha jól foglalkozunk a gyermekekkel és az ifjúsággal.

2. Alapelveknek kell tekintenünk azt a tételt, hogy a könyvtárak ifjúsági munkája pedagógiai munka, amelynek tartalmát a szocialista társadalom nevelési céljai határozzák meg. Ez a munka csupán akkor lehet sikeres, ha figyelembe veszi korosztályunk fejlődéslelektani és szociológiai adottságait.

3. A könyvtárak nevelőmunkájának tartalmi vonatkozásában a következő feladatokat kell megoldani: a korszerű általános műveltségi anyag fejlesztése ismeretágonként, az igényeknek megfelelően különböző szinten; a középiskolai tanulmányok alátámasztása; a szakműveltség megszerzésének elősegítése alap- és középszinten; a fiatalok életkorát figyelembe vevő esztétikai nevelés, amelynek az a célja, hogy irodalmat, művészeteket értő, kedvelő olvasókat, nézőket, hallgatókat neveljen.

4. A könyvtárak nem elszigetelten, önmagukra utaltan teljesítik az ifjúsági szolgálatot, hanem más, ifjúsággal foglalkozó intézményekkel — iskolákkal, művelődési házakkal, a Kommunista Ifjúsági Szövetséggel — együtt.

5. Alapelveként fogadhatjuk el azt is, hogy az ifjúság szolgálatára a közművelődési könyvtárak felnőtt részlegének szervezeti része. Nem lenne célszerű szétválasztani ezt olyan mértékben, ahogy ez a különválás a gyermekkönyvtárak vonatkozásában történt. Legyen az ifjúságnak lehetősége arra, hogy a közművelődési könyvtár egész állományát használhassa. A szolgálat feladata csupán az, hogy speciális igényeikre és szükségleteikre legyen tekintettel.

6. A könyvtárak ifjúsági szolgálatát mozgékony, kezdeményező készség kell, hogy jellemezze. Kapcsolatokat kell kiépítenie minden olyan szervvel, intézménnyel, ahol nagyobb számban vannak fiatalok. Jelenleg az a legfontosabb feladat, hogy a könyvtárak a 14—26 éves korú fiatalokat minél nagyobb számban vonják be olvasók táborába, és ezeket hosszú ideig meg is tartásák.

7. Az ifjúsági szolgálat rétegenként differenciált legyen. Ez azonban nem jelentheti az ifjúság különböző rétegeinek merev szétválasztását. Meg kell találni azokat az alkalmakat és közös témákat, amelyek az ifjúság különböző csoportjait tudják egyesíteni. A fenti alapelvek mellett még számos kérdés vár tisztázásra. Ezek kidolgozása a gyakorlati szakemberek részvételével a központi módszertani szervek feladata lesz. A kidolgozandó kérdések közül néhányat — esetleg vita-téma gyanánt — az alábbiakban említek meg.

1. A korhatár kérdése

Az ifjúsági szolgálat az általános iskolát végzett fiatalokra vonatkozik, tehát az az alsó korhatár nem vitás. Több problémát jelent azonban a felső, a 26. életév. A korosztály felső évfolyamai már a felnőttek kategóriájába tartoznak. Életformájuk,



Fiatlok az Elektronikus Mérőműszerek Gyárának könyvtárában (MTI Foto — Patkó Klára felv.)

gondjaik, érdeklődésük sokszor igen különbözik még a 18—20 évesekétől is. Mivel a könyvtárak egyben az ifjúsági mozgalom politikai és kulturális nevelőmunkájának is segítői, indokoltnak látszik, hogy felső határnak a könyvtári szolgálat szempontjából is a 26. évet tekintsük. Nem szabad azonban ezt mereven értelmezni. Tegyük lehetővé, hogy a 18 éven felüliek maguk dönthessék el, hogy a könyvtár milyen szolgáltatásait kívánják igénybe venni. Kedvező lehetőséget nyújt erre könyvtáraink szervezeti felépítése is, amelynek alapelve, hogy az ifjúsági szolgálat a felnőtt könyvtári szolgálat szerves része.

2. Az ifjúsági szolgálat személyi feltételeinek biztosítása

A könyvtári szolgálat keretei általában megvannak, a könyvvállomány nagyjából kielégítő még a kisebb könyvtárakban is. Kevésbé jók azonban az ifjúsági szolgálat személyi feltételei. A nagyobb közművelődési könyvtárak személyzete számbelileg elegendőnek látszik ahhoz, hogy ezt a feladatot, amely a korábbihoz mérten ugyan minőségi változást jelent, létszámgyarapodás nélkül oldja meg. Viszont gondosan kell kiválasztani azokat, akik ezt a feladatot kapják.

Kívánatos, hogy minden nagyobb közművelődési könyvtárban legyen az ifjúsággal való foglalkozásnak felelőse, és minden közművelődési hálózat központjában legyen irányítója, szervezője, módszertani segítője, egyszóval hálózati felelőse ennek a munkának.

Az ifjúsági munka helyi felelősének feladatai egyelőre talán a következőkben foglalhatók össze: ő az, akihez a könyvtári ifjúsági szolgálat minden kérdése tartozik. Aki számontartja, hogy a fiatalok milyen mértékben keresik fel a könyvtárat, és viszont mely rétegekkel nincsen a könyvtárnak kapcsolata. Ő van rendszeres összeköttetésben az iskolákkal, KISZ-szervezetekkel, művelődési házakkal és általában minden olyan intézménnyel, ahol nagyobb számban találhatók fiatalok. Az ő feladata, hogy összeállítsa és gondozza a fiatalok polcán elhelyezett könyv- és folyóiratanyagot, tájékoztatást adjon a fiatal olvasóknak, bibliográfiákat, olvasóterveket állítson össze számukra, ő készíti el a könyvtár ifjúsági rendezvényeinek programját és szükség szerint részt vesz ezek szervezésében is. Az ő gondolja, hogy a közművelődési

könyvtár ott legyen könyveivel minden olyan megmozduláson, amely alkalmas az ifjúságnak szóló könyv- és könyvtárpropagandára.

Kisebb könyvtárakban, ahol külön ifjúsági felelős működése nem lehetséges, az olvasószolgálatot végző könyvtáros feladata, hogy különös gonddal törődjék az ifjúság olvasásának kérdéseivel. Az ifjúsági szolgálat számtalan lehetőségéből annyi valósítható meg ilyen esetben, amennyi erejéből és idejéből telik.

A megyei könyvtár ifjúsági felelősének az a feladata, hogy figyelemmel kísérje az ifjúság olvasásának, könyvhöz való kapcsolatának kérdését az egész megye területén, szükség szerint módszertani útmutatásokat adjon a könyvtárak ifjúsági felelősének, járási és falusi könyvtáraknak az ifjúság olvasásával kapcsolatos különböző problémák megoldásához. A könyvtárakban folyó ifjúsági szolgálatról évenként legalább egyszer tájékoztassa a hálózati központ vezetőségét.

Gondoskodni kell arról, hogy az ifjúsággal foglalkozó könyvtárosok speciális kiképzést, felkészítést kapjanak könyvismeretből, fejlődéslelektanból és az ifjúsági könyvtári szolgálat módszertanából. Az ifjúsággal való foglalkozás problémáit kívánatos volna felvenni a közművelődési könyvtárosok továbbképzési programjába.

3. A könyvtári ifjúsági szolgálat szervezeti formái

Nem látható ma még világosan, hogy a könyvtári ifjúsági szolgálat megszervezésének mi a legjobb módja nálunk. Ezt majd a gyakorlat alakítja ki, és néhány év múlva talán többet is mondhatunk róla. Jelenlegi körülményeink között három megoldás látszik lehetőnek.

a) Ifjúsági polc a szabadpolcos könyvtárban

Azokban a könyvtárakban, amelyek már áttértek a szabadpolcra, a könyvtár megfelelő, lehetőleg feltűnő helyén állítható fel az ifjúságnak szóló ajánló polc. Itt helyezzük el azokat a könyveket, folyóiratokat, broszúrákat, amelyek az ifjúság érdeklődésére leginkább számot tarthatnak, vagy amelyeket különösképpen ajánlatosnak tartunk számukra. A kiállított anyag helyben is használható, de a folyóiratok kivételével kölcsönözhető is. Az ifjúsági polc természetesen csak kiemel bizonyos anyagot, egyébként az egész szabadpolcos könyvtár anyaga az ifjúság rendelkezésére áll.

b) Ifjúsági olvasóterem

Bár könyvtáraink helyviszonyai jelenleg alig engedik külön ifjúsági olvasótermek létesítését, mint lehetőséget ezt a formát is megemlíthetjük. Hangsúlyozni szeretném, hogy nem külön könyvtárról, hanem a közművelődési könyvtár keretében működő olvasóteremről és esetleg tájékoztató szolgálatról van szó. Nem lenne célszerű tehát a helyproblémát úgy megoldani, hogy az ifjúságot — külön könyvtárat szervezve számára — kitelepítjük a könyvtárból, mint ahogy ez gyakran megtörténik a gyermekek esetében.

Az ifjúsági olvasó lényege, hogy olyan környezetet teremtsen, ahol kellemes a tartózkodás, és az esztétikus, az olvasás számára is kedvező keret az olvasási kedvet is fokozza.

Az olvasóteremben az ifjúság számára válogatott különgyűjteményt helyezünk el, amely helyben használható, kézikönyvtári anyagból és kölcsönözhető, cserélhető olvasmányanyagból, valamint folyóiratokból áll. Emellett természetesen az olvasók rendelkezésére áll a könyvtár egész állománya.

Az olvasóterem berendezésében nem feltétlenül kell ragaszkodni a hagyományos megoldásokhoz. Az ifjúsági olvasónak lehet klubszerű berendezése is, legalábbis részben. Felszerelését TV, rádió, esetleg valamilyen csendes társasjáték is kiegészítheti. (A kártya minden formájában tilos!) Nagyon lényeges az ifjúsági olvasó berendezésének esztétikai hatása. Jó képek, szobrok, szobanövények, néhány szép kerámia és maga az ízléses, nem zsúfolt könyvtári berendezés segítheti ezt elő.

Mivel itt nem csak olvasni lehet, hanem meghatározott időben TV-t nézni, rádiót vagy lemezeket hallgatni is, ajánlatos, hogy ez az olvasóterem akusztikai szempontból is elkülöníthető legyen a könyvtár más részétől.

c) Ifjúsági felelős rendszeresítése

a speciális ifjúsági szolgálat megkezdésének előfelétele. Feladatairól, munkája tartalmáról az előbbieken már volt szó.



A Gyulai Járási Könyvtár zenei részlegében (MTI Foto — Bajkor József felv.)

4. A könyvvállomány kiválasztásának kérdései

Az ifjúság szolgálata ma még a legtöbb könyvtárban állományilag nem válik el a felnőttektől, legfeljebb kiemelt állományrészekről beszélhetünk. A kérdés, hogy mit emeljük ki? Nincsen külön ennek a korosztálynak szóló irodalom abban az értelemben, ahogy gyermekirodalomról beszélhetünk. Az ifjúság részére ajánlott művek nagy része olyan felnőtt irodalom, amely valamilyen szempontból találkozik az ifjúság érdeklődésével. Kiegészíti ezt az ifjúsági irodalom egy része, így pl. a romantikus próza, néhány érdeklődésre számottartó ifjúsági regény, sőt mesegyűjtemény is.

Közismert, hogy a 14—16 éves lányok szívesen olvasnak még ifjúsági irodalmat, az olvasási kultúra normális fejlődése mellett is. Az elmaradottabb művelődési viszonyok között élő fiatalok között pedig sokan vannak olyanok, akik 14—15 éves koruk ellenére is szívesen olvasnak mesét. A könyvtáraknak ezeket az igényeket is figyelembe kell venniük. (A gyermekeknek szóló átdolgozások helyett azonban ajánljuk inkább a felnőttek számára kiadott mesegyűjteményeket, pl. a teljes Andersent, vagy az eredeti népmese-gyűjteményeket stb.)

A kiemelt művek mennyisége függ a könyvtár állományának nagyságától, elhelyezési viszonyaitól, továbbá igen nagy mértékben attól, hogy néhány polcnyi terjedelmű kiállításról, vagy az ifjúsági olvasóterem báziskönyvtáráról van-e szó.

Ez utóbbi esetben a kiemelés tartalmi szempontjai a következők lehetnek.

— A világnézetű nevelés szempontjából legfontosabb összefoglaló ideológiai művek; az időszerű politikai kérdésekről tájékoztató könyvek; a természettudományok és a technika legújabb eredményeiről számot adó, a nagyközönség számára hozzáférhető művek; összefoglaló jellegű történeti, irodalomtörténeti, művészettörténeti, esztétikai művek, sportkönyvek; a barkácsolók, a különböző hobbyk (rádióamatőr-ködés, repülőmodellezés, bélyeggyűjtés, szobanövények ápolása, akváriumok stb.)

hódolóinak segédkönyvei; — néhány alapvető kézikönyv, különböző szótárak, egy magyar nyelvű lexikon, atlaszok stb.; — a szépirodalmi anyag erősen válogatott, a különböző korosztályok és rétegek érdeklődése szerint. Főleg olyan szépirodalmi művek valók ide, amelyek felkeltik a fiatalok érdeklődését. — Igen lényeges dolog, hogy helyet kapjanak ebben a különgyűjteményben a képeslapok és folyóiratok is. Olyan lapok, folyóiratok, amelyek az ifjúság egésze vagy egyes rétegei számára különösen fontosak.

Ajánlatos az állományt két részből állónak tekinteni, amelynek állandó része a voltaképpen prézens jellegű kézikönyvtárnak tekinthető anyag, változó része pedig tulajdonképpen egy bővebb kiállítás, amelyből válogathatnak az olvasók, és amelyből kölcsönözhetnek is.

Ha külön olvasóterem nincsen az ifjúság számára, csak külön ifjúsági polc létesül, csak változó témájú, az ifjúság érdeklődésére különösen számotartó anyag összeállítására van szükség. Néhány, az ifjúság szempontjából lényeges folyóirat friss számaait azonban még ebben az esetben is célszerű a könyvekkel együtt kiállítani.

Mindkét esetben a válogatás elsőrendű követelménye, hogy mindig nyújtson valami újat, érdekeset.

5. Könyvtári letétek az ifjúság számára művelődési házakban, KISZ szervezetekben és egyébütt

Szükség esetén a közművelődési könyvtártól távol eső művelődési házak Ifjúsági Klubjában, a KISZ ifjúsági házakban stb. a könyvtárak letéteket létesíthetnek könyv- és könyvpropaganda céllal. Feltétele ennek, hogy valaki felelősséget vállaljon az átvett könyvanyagért, és gondoskodik a könyvek rendszeres forgalmazásáról, és cseréjéről.

A letét azonban nem pótolja a könyvtári szolgálatot, ezért csak propaganda-munkánk egyik hatékony eszközének tekintjük, és ennek megfelelően válogassuk össze a letétbe helyezett könyveket. Ne létesítsünk letétet a könyvtár közvetlen közelében.

6. Az ifjúság számára szervezett művelődési, szórakozási alkalmak

Az ifjúság számára különböző intézmények, szervezetek teremtenek művelődési alkalmakat. Ilyeneknek tekinthetjük a népszerű író-olvasó találkozókat, a különféle témájú könyvvitákat, irodalmi esteket, a könyvhétet, a költészet napjával kapcsolatos irodalmi esteket, az irodalmi színpadok előadásait, a szellemi vetélkedőket, a klubfoglalkozások egész sorát stb. Néhány általános megjegyzést szeretnénk ezekhez fűzni:

a) A könyvtár legyen jelen könyveivel mindenütt, ahol erre mód és lehetőség van, hiszen az ifjúság számára szervezett művelődési alkalmak tekintélyes hányada olyan jellegű, hogy felkelti vagy felkeltheti az érdeklődést egy-egy téma iránt, ezt az érdeklődést azonban csak a könyvtár tudja megfelelő irodalommal táplálni, vagy kielégíteni.

b) Az ifjúsági rendezvények mind tartalmukban, mind megoldási formájuk tekintetében a legmesszebbmenőkig alkalmazkodjanak a résztvevők életkorához, műveltségéhez. Messzemenően alkalmazkodjanak az ifjúság élr. anyagához.

c) A könyvtárak által szervezett rendezvények kifejezetten könyvtári jellegűek, könyv-központúak legyenek. Ne szervezzen pl. a könyvtár bélyeggyűjtő klubot, repülőmodellező szakkört, színjátszó csoportot stb. Ez a művelődési ház feladata. Használja fel természetesen ezeket a lehetőségeket az olvasás, a könyv és a könyvtár propagálására. Kiválóan alkalmazkodnak a könyvtár viszonyaihoz és légköréhez a kis együttesek kamaraműsorai. Egy kevés kamaraműzsika, egy-egy szép vers vagy prózai szöveg szépen elmondva, megfelelő hangulatot teremthet egy-egy korszak vagy egy-egy alkotó életművének megértéséhez.

d) Nagyobb megmozdulásokat, mint pl. a „Szomszédaink” akció, a könyvhét, a költészet napja stb. lehetőleg közösen szervezze a könyvtár, művelődési ház és a KISZ-szervezet, mivel a közös akciók sikeresebbek és hatékonyabbak.

7. A jövő feladata, hogy kialakítsuk az ifjúsági munka rendszeres

módszertani irányítását

és biztosítsuk a munkához szükséges segédeszközöket, módszertani, oktatási és továbbképzési anyagokat, különféle ajánló bibliográfiákat stb. Ez a tevékenység természeténél fogva a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkakörébe tartozik.

8. A könyvtárak együttműködése az iskolákkal, művelődési házakkal, KISZ szervezetekkel

E kapcsolatokat már többször érintettük, most csupán az eddigieket szeretnénk kiegészíteni.

a) *Az iskolákkal való kapcsolat.* E tekintetben elsősorban a középfokú iskolák, továbbá az iparitanuló-iskolák jönnek számításba. E kapcsolatok kiépítését sürgeti és indokolja a könyvtárakat látogató tanulók száma és azok az igények, amelyeket a tanulók a könyvtárakkal szemben támasztanak. Igen lényeges követelmény a hatékony olvasószolgálat szempontjából, hogy a könyvtárak tájékozódjanak az iskolák tananyagáról és mindazt, ami a tananyaggal kapcsolatos és nem ellentétes a könyvtár gyűjtőkörével, beszerezzék, esetleg több példányban is.

Az iskolaigazgatók hozzájárulásával megszervezett csoportos könyvtárlátogatások eredményesen szolgálhatják az olvasótoborzást.

Néhány középiskolában könyvtári szakkör működik. A könyvtárak segítsék a szakkörök munkáját, és tegyék lehetővé, hogy a szakkör tagjai a tanultakat a könyvtárban gyakorolhassák.

Tovább kell fejleszteni az eddig is sokfelé meghonosodott jó együttműködést az iparitanuló-iskolák vezetőségével. A könyvtárak szükség szerint leteleket létesíthetnek az otthonokban, megszervezhetik a fiatalok klubfoglalkozásait stb. Ezeken keresztül is törekedjenek arra, hogy a tanulók minél nagyobb számban legyenek olvasói a könyvtárnak.

b) *A művelődési házakkal való kapcsolatnak* sokféle változata lehetséges. Kívánatos, hogy a művelődési ház és a könyvtár a legszorosabban működjenek együtt. Kissé nehezebb ez az együttműködés, ha a művelődési ház és a könyvtár külön épületben van. Azonban így sem lehetetlen. A könyvtár hívja fel a figyelmet az olvasásra, a könyvtári szolgálatra minden alkalommal, valahányszor erre a művelődési ház tevékenységében lehetőség kínálkozik. (Könyvkiállításokkal, alkalmi kölcsönzésekkel, könyvismertetésekkel, felolvasásokkal stb.) Hasznosan kapcsolódhat a művelődési ház számos megmozdulásához, és a művelődési ház is segítheti a könyvtár munkáját saját eszközeivel: műsorral, helyiséggel, esetleg előadókkal, technikai felszerelésekkel.

c) *Kapcsolat a KISZ-szel.* A könyvtárak és a KISZ kapcsolatai a közös feladatokból adódnak. Nem újkeletűek ezek, de számos új mozzanat ad nekik új tartalmat. Így pl. a KISZ KB intézőbizottságának határozatai az ifjúság olvasási kultúrájának fejlesztéséről. A könyvtárosok nagy része ismeri az „Ifjúsági olvasómozgalom” célkitűzéseit, és sokan már ennek megfelelően szervezték meg az ifjúsági foglalkozások különböző formáit.

Kívánatos, hogy a könyvtárak és a KISZ-szervezetek kapcsolata a jövőben lehetőleg még szorosabb legyen. Erre az „Ifjúsági olvasómozgalom” programja számos lehetőséget nyújt. Ilyenek:

— nagyobb akciók közös szervezése (pl. a költészet napja, könyvhét stb.).

— a KISZ-szervezetek küldjenek társadalmi segéderőket a könyvtárakba. Feladatuk nem a könyvtári szakfeladatok megoldásában való segítés, hanem inkább az, hogy hozzanak új olvasókat, szervezzenek közönséget a könyvtár rendezvényeihez, propagálják a könyvet és könyvtárat.

— A könyvtárak segítsék — saját eszközeikkel — a KISZ-szervezeteket kulturális programjuk előkészítésében és megvalósításában.

— A könyvterjesztés ugyan nem a könyvtárak feladata, de feltétlenül hasznos — már csak saját munkájuk szempontjából is —, ha ezeket az akciókat figyelemmel kísérik. Ilyen pl. a Kozmosz könyvek terjesztése. A KISZ kulturális osztálya és a kiadó minden bizonnyal szívesen veszi, ha a könyvtárosok közlik a sorozatra vonatkozó tapasztalataikat, észrevételeiket.

Befejezésül két körülményt szeretnék hangsúlyozni:

— Az ifjúság olvasószolgálatának megszervezéséhez megvannak a feltételek a közművelődési könyvtárakban, és úgy látszik, hogy a feladat nem halasztható tovább.

— A könyvtárak erőfeszítéseit nagymértékben segíthetik az érdekelt intézmények, szervezetek, mégpedig úgy, hogy ezzel saját feladataikat is jobban oldják meg.

N. R á c z A r a n k a

MILYEN LEGYEN A KLUBKÖNYVTÁR?

Az Országos Népművelési Tanács határozatban állapította meg, hogy a kis települések népművelési igényeinek ellátására elsősorban klubkönyvtár típusú intézmények szervezését és működtetését tartja célszerűnek. Ezek az intézmények ellájtják a kisközségek könyvtárainak és művelődési otthonainak szerepét. A Művelődésügyi Minisztérium kísérleti intézmények létesítésével kívánja kialakítani a klubkönyvtár funkciójának, szervezetének és a benne folyó művelődési életnek mintáját. Ezek a tervek időszerűvé teszik annak a klubkönyvtári tervnek felelevenítését és továbbfejlesztését, amely a Könyvtáros 1961. évi 10. számában Szente Ferenc tollából „Könyvtár a klubban — klub a könyvtárban” címmel jelent meg. Ezért kértük fel Szente Ferencet, hogy mondja el véleményét az újra időszerűvé vált problémáról. A későbbiekben is szívesen adunk nyilvánosságot a klubkönyvtárakkal kapcsolatos terveknek és a kísérletek eredményeinek.

Öt évvel ezelőtt az élet vetette fel olyan könyvtári intézménytípus kialakításának gondolatát, amely a kis települések művelődési központja lehetne.

Mivel a csaknem kétezer, „kisközség” kategóriába tartozó településen, ahol a lakosság száma nem éri el a 2000-et sem, az egyetlen folyamatosan működő, szervezetileg stabil közművelődési intézmény a könyvtár, nyilvánvalónak látszott, hogy a milliókba kerülő művelődési palota helyett *könyvtárat kell építeni* egy-két száz-ézerért. E könyvtár belső térkiképzésének azonban olyannak kell lennie, hogy a kölcsönzési funkció zavartalan gyakorlása mellett teret adhasson a helyben olvasásnak, a folyóiratok használatának, a kisebb csoportok számára tartott ismeretterjesztő előadásoknak, író-olvasó találkozókknak, a különböző tapasztalatszeréknak, valamint a különféle gyermekfoglalkozásoknak. Az elképzelés akkor megvalósíthatónak látszott, minthogy a szükséges beruházási összeg nem haladta meg a kisközségek saját fejlesztési lehetőségeit. Meggyőződésünk szerint az úgynevezett klubfelszerelés: a rádió, a televízió vevőkészülék és a lemezjátszó alkalmazása a korszerű közművelődési könyvtár életéhez a legtermészetesebb módon hozzátartozik, s ezek birtokában a könyvtár már *klubszolgáltatások* nyújtására is képes.

Könyvtáraink többségének szerencsétlen elhelyezése miatt a hazai közvéleményben még a régi könyvtár-fogalom él. Még csak kevesen ismerték fel, hogy a közművelődési könyvtár valódi rendeltetése szerint már régóta *nem csupán egyszerű kölcsönzőhely*, hanem az általános- és szakmai tájékozódásnak, a szakmai és közéleti témákról rendezett vitáknak, a helytörténeti és helyismereti gyűjtő, illetve feltáró munkának, a legkülönfélébb kiállításoknak, előadásoknak egyaránt szervező és végrehajtó helye. A tájékoztatás lehet az oka annak a megkövesedett szervezési gyakorlatnak, hogy a legkisebb települések esetén is *külön beszélünk a könyvtári munkáról* — és ezen csak a könyvkölcsönzést értjük —, valamint az egyéb népművelési ágazatok tevékenységéről, mely újabban a klubmunkát jelenti. Holott ezeken a helyeken a lakosság alacsony száma lehetővé teszi, hogy a könyvtár — ha elhelyezése és felszerelése megfelelő — kielégíthessen minden, valóban létező *közművelődési igényt*. Csak a feltételek hiánya és nem a könyvtárpolitika szakmai korlátoltsága az oka annak, hogy a kis falusi könyvtáraknak nincs más szolgáltatásuk, mint a kölcsönzés. A legkisebb községeket magában foglaló település-kategóriában a korszerűen értelmezett közművelődési könyvtárra mind tartalmi, mind gazdaságossági megfontolások alapján szükség van, minthogy mellette valódi, létező, statisztikailag dokumentálható *társadalmi igények érvelnek*: a lakosság 18—20 százalékat kitevő több száz olvasó, felnőtt és gyermek, akiknek a művelődési aktivitását mi sem bizonyíthatná meggyőzőbben, mint az, hogy évek során át rendszeresen látogatják a többnyire szegényes körülmények között működő könyvtárat.

Mivel a klubkönyvtárat a kis települések ideális *egységes közművelődési intézményének* tartjuk, nézzük meg, hogyan épülhet be könyvtári szervezetünkbe, s a létesítése, illetve működése tekintetében milyen problémák merülnek fel.

Mint ismeretes, a 3. ötéves terv könyvtári irányelveinek értelmében a területi gazdasági-igazgatási fejlesztés során kiemelendő falvakban folyamatosan létre akarjuk hozni a *körzeti könyvtárakat*, amelyek a jövődő falukörzetek könyvtári centrumai, körzeti központi könyvtárai lesznek. A körzeti könyvtár a székhelyi községi tanács intézménye lesz. A körzet könyvtárai szervezetileg és igazgatási szempontból a körzeti könyvtárhoz tartoznak, mint *fiókkönyvtárak*.

A klubkönyvtár, amelyről e cikkben beszélünk, a körzeti központi könyvtár fiók-intézménye, s mint ilyen, a körzeti könyvtártól letétként kapja állományát, kivéve az állomány kézikönyvtárnak nevezett csoportját. Ha a klubkönyvtár nagyközségi vagy város külterületén működik, fenntartási és igazgatási szempontból az illetékes községi, városi, illetve városi kerületi központi könyvtár *fiókjaként lenne helyes megszervezni*.

A klubkönyvtár feladatkörét a könyvtári funkciókból kiindulva célszerű kialakítani. Ez azt jelenti, hogy legfőbb célja a hatókörében élő felnőtt és gyermek-lakosság könyvtári ellátásáról való gondoskodás, a könyvtár és a klub sokféle lehetőségének kihasználása a művelődéspolitikai-nevelési program megvalósítása érdekében. Feltétlenül biztosítani kellene, hogy a klubkönyvtárakban legalább négy-órás *részfoglalkozású könyvtáros* működjenek. Ebben az esetben okosan lehetne élni a klubszerű működés adta előnyökkel, s időben is el lehetne különíteni a szolgálatot a felnőtt és a gyermekközönségnek szervezett különféle foglalkozásoktól. Nagyon fontos, hogy a klubkönyvtárban újságok és folyóiratok álljanak megfelelő választékban a használók rendelkezésére, mert így a könyvtárosnak a különféle szakmai (pl. a mezőgazdasági) lapok, az irodalmi-művészeti, a társadalmi-politikai folyóiratok állandó ajánlása révén lehetősége nyílik arra, hogy az azonos érdeklődési körű embereket összehozza, *valódi klubokat* alakítson ki a könyvtár körül.

Valami ilyesmi lehetne a jó klubkönyvtár. Jó volna, ha effajta intézmények létrehozásához kedvet kapna néhány tettekre kész és kellő hatáskörrel is rendelkező helyi vezető azokban a megyékben, ahol a körzeti könyvtárak első modelljei megszülettek, vagy születőben vannak. Ha ilyen helyi vezetőink lesznek, biztosnak látszik a siker.

Szente Ferenc

A könyv, az irodalom a művelődési házban

Nehéz a témáról újat mondani a *Könyvtárosban* az elmúlt években megjelent írások után. *A lényeg: minden, ami a művelődési házban történik, vezessen el a könyvhöz, a legszélesebben értelmezett irodalomhoz, mert könyv, irodalom, könyvtár nélkül nincsen tartalmas, sokoldalú, folyamatos, maradandó művelődés és népművelés.* Hogyan érvényesül ez az elv a művelődési házak, otthonok, klubok, termek életben?

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁSOK. Lehetetlen *Móricz Zsigmondról*, a XX. századi európai dráma fejlődéséről, *Solohovról* és a modern szovjet regényről anélkül beszélni, hogy művek tömege ne kerülne elő: így az irodalmi ismeretterjesztésben a könyv (pontosabban: a *szépirodalom*) *minden különösebb együttműködés nélkül* is méltó helyet foglal el. Az *irodalomtudományt* lehet jobban az együttműködők figyelmébe ajánlani. Sok olvasó vallja a „*minél többet tőle, minél kevesebbet róla!*” igaztalan, káros elvét. Persze joga van mindenkinek „felfedezni” a saját íróját, de nem árt az irodalomtörténet, a kritika, az esztétika mérlegén *hitelesíteni* az eredményt. S mit tesznek sokan? *Tóth Árpád* versei az utóbbi években 100 000 példányban keltek el. Késői, de szép elégtétel ez az utókorhoz szomorúan-kétkedve fellebbező nagy költőnek. 1955-ben jelent meg — 2200 példányban — *Kardos László Tóth Árpád* című monográfiája, amely a maga nemében szintén *remekmű*. Meg kellene lenni minden közkönyvtárban, az összes iskolákban és (legalább) az irodalomtanárok házi könyvtáraiban. Mindehhez 15 000 kötet is kellene, de nem kellett (most jelent csak meg *Kardos* műve második kiadásban). Pedig *Tóth Árpádot* és *Kardost egyszerre* olvasva új meg új felismerésekre döbben rá a műélvező — ha erre megtanítanak. Figyeljen erre — az élő és klasszikus irodalom istápolásán túl — jobban művelődési ház és könyvtár.

A többi tudományágakkal és művészetekkel kapcsolatos előadásokon bizony *nem egyszer szó sincs könyvről, irodalomról*. Szándékosan, lustaságból, az írott mű lebecsüléséből?! Sok előadó mintha titkolná, honnan vette tudását maga is; mások „*nem akarják még könyvekkel is fárasztani!*” a hallgatóságot; megint mások a *rangosabb sorozatokra* — akadémiákra, szabadegyetemekre stb. — *korlátozzák* az irodalom szerepét, az egyszerűbb képzettségű hallgatóságot nem tartják hozzá fejlettnék. *D. városban* (27 000 lakos, jól dolgozó művelődési ház, remek könyvtár) *munka-és vezetéslélektani előadás-sorozat*ot szerveztek *termelőségvetkezeti vezetőknék*. A hallgatónak pszichológiai előismereteik nem voltak, a szervezők ügyessége, no meg a mindennapi munka szorította őket erre. Főiskolai tanár tartotta a sorozatot,

rajongtak érte, megszerették a lélektant, látták gyakorlati hasznát is. Irodalom? „A mások könyveit nem ajánlottam, mert nem értek velük egyet, a magaméit nem lehet kapni, és túl nehezek nekik” — mondta az előadó. Valóban ennyire szegény pszichológiai irodalmunk és könyvkiadásunk? Nincs egyetlen népszerű, alapfokú mű, amelyet haszonnal forgathatnának azok a résztvevők?! A könyvtár az utolsó foglalkozáson kiállította ilyen könyveit: tizenötöt, jórészt közép- és felsőfokú műveket — senki se hederített rájuk... Sz-ben *katonafilmelek fesztiválja* volt: szép, értékes szovjet háborús filmekből. Az ötödiket, a befejező előadást láttam. A rendező, akinek az öt filmről összefoglaló előadást kellett volna tartania (mindegyik film előtt tartottak előadást), a délben érkezett távirat szerint „*váratlanul megbetegedett*”: a pótelőadó „*Primitívó!*” felkiáltással vonult be, s mondott szocialista hazafisággal átszótt *általánosságokat* meg a filmtörténet gyerekkorából *néhány epizódot*. A frázisokat unták, az epizódokat *Bán Róbert* könyvéből *hárompernyi* olvasással megismerhették volna. Ez valóban „primitívó” volt!... Mit lehetett volna tenni? Nem tartani előadást, csak a *Szállnak a darvakat* vetíteni. Vagy: déltől estig *becsületesen felkészülhetett volna* a beugró előadó. — Harmadik példa: „*Nagy magyar filmszínészek*” címmel folyt egy sorozat. *Kabos, Gombaszögi* és az *Új rokon* című film a program. Fordulatos, érdekes, könnyed az előadás, ám „természetesen” *könyvek*re utalás se esett. Pedig nagyon kellett volna: az öregek nem ismeretet szerezni, hanem egy „régi jó magyar filmet” látni ültek be, a középkorúak gyerekkorukban láthatták *Kabost*, a fiatalok pedig tán most ismerkedtek meg vele. Egyik rétegnek sem ártott volna, ha a film után közérthető, és az előadónál kicsit több kritikával ítélező könyvet is a kezébe vesz. A felhívás, a folyamatos művelődésre ösztönzés ezúttal is elmaradt. Sajnos, elterjedt típusokat mutattam be. A hibáért sokan felelősek. Először is maguk az előadók. Másodsor a művelődési ház előadói, akik terveznek, szerveznek, meghívót küldenek, befűtenek — az előadás megkezdése után pedig *lábujjhegyen kivonulnak a teremből*: „a történésekhez semmi közünk, ahhoz az előadó jobban ért, az előadást a TIT tartja”... Így az ismeretterjesztés tulajdonképpen *tanúk nélkül* folyik le, különösebb követelmény — egy aláíráson kívül — nem merül fel az előadóval szemben. Nem ártana, *ha a könyvtáros is végighallgatna* minden időnyben *néhány* előadást, s tapasztalatait esetenként és összefoglalóan is szóvátenné.

SZAKKÖRÖK, MŰVÉSZETI CSOPORTOK. A *honismereti* vagy *helytörténeti* szakkörök egy pillanatig sem lehetnek meg könyvek, folyóiratok, sőt könyvtárközi kölcsönzés nélkül. Inkább az a baj, hogy kevés az ilyen kör, s ahol van is, valójában *egy-két búvárkodót* jelent. Mindegy, különleges igényeiket ki kell elégíteni, sőt *kör híján is gyűjteni* a vidék helytörténeti anyagait, hátha majd „*a dal szüli énekesét*”. Szánalmas lenne az a *képzőművészkedő* társaság, amelyik *csak* rajzolni, festeni, szobrászkodni tanulna, de nem tanulmányozná egyúttal a képzőművészetek történetét, a nagy korokat, stílusirányokat és alkotókat. De megtalálhatják a szakmájukba vágó könyveket az *énekesek, zenekari tagok, táncosok, bábosok, színjátékosok, irodalmi színpadosok* is. Nem uralkodik már a *produkciós szemlélet*, de még sokszor *nem találkozik össze a műkedvelők egészséges és jogos alkotó-szereplővágya a népművelés szándékolta műveltségfejlesztéssel, jellemalakítással, világnézet-kovácsolással*. Pedig a kettőnek *egyszerre, párhuzamosan, egymást segítve-támogatva* kell folynia. Hadd szolgáljak *néhány kedvezőtlen, de tanulságos példával*. *J. városnak* régi, elismert ötventagú *vegyeskara* van. Munkamódszerük: *néhány mondat a szerzőről, a korról, majd következik a mű gépies-iskolás tanulása*. Hiányoltuk a *zenei műveltség fejlesztését; klubesteket, zenei irodalmat ajánlottunk*. A kórusvezető: „*Nem érünk rá ilyesmire! Mit gondoltok, a városi népfronttitkár meg a vb-elnökhelyettes majd muzsikáló estékre jár, és zenetörténetet tanul?! Eh, akkor fel is bomlik a kórus!*...” — Hogyan — kérdeztük megdöbbenve — együttesedet nem a muzsika, a *dal szerete*te tartja össze, hanem valami más?! — „*Igen, más, az, hogy énekkarnak kell lenni a városban!*” — *Kell lennie énekkarnak*: igaz, szocialista családi ünnepek, évfordulók és más alkalmak hogyan lennének meg enélkül, de ötven *zenei kényszermunkás* énekeljen ezeken, akit a zene különben nem érdekel!... Az igazsághoz tartozik, hogy akkor *összel zenei ismeretterjesztő sorozat* indult *J-ben*: a résztvevők szívesen jártak el az élőzenével és lemezekkel kísért estékre, — csak éppen az *énekkar tagjai hiányoztak* onnan... Más. Cs-ben szép sikereket elért irodalmi színpad dolgozik. Tavaly műsoraik jórészt *Csehovra* alapozták, éves tervükben szóltak a *belső nevelés* fontosságáról, *beszéd- és mozgástechnikai* ismeretekről is. — Ismerik-e, olvasták-e a Csehovról írt *szovjet monográfiák* egyikét? „*Nem, erre nem is gondoltam* — mondta a színpadvezető —, *lehet, hogy valaki olvasta. De felesleges is, tanulnak a középiskolában Csehovról eleget!*...” Évek óta együtt dolgoztok. Használtak-e olyan műveket, mint *Ascher*: Minden versek tit-

kai, Fischer: Beszédtechnika, Gáti József: A versmondásról? — „Nem értünk rá, örültünk, ha a műsorszámokat meg tudtuk tanulni...” Kommentárul csak annyit, hogy a városi könyvtárban megvoltak a felsorolt könyvek, olvasták is őket, de nem az irodalmi színpadosok. — Egy színjátszó együttes tagjai öt-tíz-tizenöt éve játszanak együtt. Tizenhetükből ketten tudtak három jelentős élő magyar drámaíró megnevezni, és egyikük válaszolt valamit a *Ki volt Garcia Lorca?* kérdésre. Főként színjátszó csoportoknál fordul elő, hogy a vezető maga is kisműveltségű, félbenmaradt ember, aki hajdan a Csókos huszárokban szerepelt, vagy színházi díszletező, esetleg statisztia volt. Ilyen együttesnél természetesen nincs egyéb, mint mechanikus szöveg tanulás. Még jó, ha a rendező nem „tudhassuk, láthassuk, mond-hassuk”-ozik. — Mindenki belátja a szakirodalom hasznát a különböző tudományos, műszaki, technikai szakköröknél vagy akár a bélyeggyűjtőknél és más ilyen hobbynak hódolóknál. Tevékenységük előbb-utóbb el is vezet a könyvtárba, könyvesboltba, ha ugyan éppen nem az irodalom ösztönözte őket aktivitásra. — A különböző művelődési és közhasznú, gyakorlati tanfolyamok, azután a klubok könyvvel, újsággal való ellátása hasonlóan közös feladata művelődési háznak és könyvtárnak.

A KÖNYVTÁR ESZKÖZEI. Hasznosak a művelődési ház előcsarnokában, dohányszőjében, nagytermében stb. rendezett kisebb-nagyobb *könyvkiállítások*. Ne porosodjanak hónapokig; kapcsolódjunk velük egy-egy fontosabb ismeretterjesztő előadáshoz, színházi estéhez, fejtörőhöz. Hangsúlyozom: egy-egy fontosabbhoz. Mert mindenhez lehetetlen és szükségtelen kiállítást készíteni — nem egy könyvtár inkább *semmihez* sem készít. Különböző megoldású ajánló *bibliográfiákat* küldhetünk előzetesen, vagy adhatunk kézbe a foglalkozáson. A pápai járási-városi könyvtár (amely *kiterjedt ismeretterjesztésével és klubéletével szép művelődési ház feladatot is teljesít!*) pl. ízléses rölapbibliográfiákon ajánlotta a *szovjet „új hullám”-ot*, a *modern angol líra* irodalmát, *Aprily* és *Tabák* műveit, a *szülők akadémiára* pedagógiai-lélektani-egészségügyi irodalmat, öt témakörből kínált könyveket a *falusi ifjúságnak* és mezőgazdasági műveket a mezőgazdasági könyvhónapra. A *veszprémi* könyvtár a *szabadegyetemi* előadásokhoz kapcsolódott reprezentatív ajánló bibliográfiájával, a *kaposvári* könyvtár a *népművelés szakirodalmát* adta ki zerpéldányos jegyzéken stb. Az ilyesmik inkább a *megyei, járási, városi* könyvtárak kezdeményezései. A *falusiaktól* és a kisebb *szakszervezeti* könyvtáraktól természetesen nem kívánhatunk ennyit, de azt igen, hogy ötletesen, az adott helyi tevékenységhez kapcsolódva használják fel legalább lapunk *kis bibliográfiáit*.

MI KERÜLJÖN a TERVEKBE? Először is a könyvtár tervébe. Mellőzzék az általánosságot (pl. hogy „*felkutatjuk a különböző szervek és intézmények könyvigényeit, és beszerezzük a szükséges műveket*”) és a teljesíthetetlen ígéretek: „*kiállítást rendezünk minden ismeretterjesztő előadáson*”. Hisz lehet egy faluban húsz-harminc is, a könyvtáros meg egyedül van. Konkrétan, *kézzelfoghatóan* — és számokérhetően — fogalmazzunk. Például: „*Elérjük, hogy a művelődési ház szakkörei, csoportjai és tanfolyamai legalább két-három fontos könyv felhasználását beledolgozzák munkaterveikbe, Ajánló bibliográfiát készítenek az Új Élet Tsz akadémiájának kertészeti és állattenyésztési tagozatához, egy-egy kiállítást is rendezünk mindegyikén*” stb., stb. A könyvtári terv jelölje meg az *együttműködés fő területeit és legfontosabb irányait*. De ez nem elég. Valóban el kell érni, hogy a *művelődési ház terveiben szerepeljen az irodalom, a betű. A „nagytervben” is, de még inkább a szakkörök, csoportok, tanfolyamok, klubok részterveiben.*

A *nem egészen átgondolt*, nem eléggé céltudatos tervezésre hadd hozzak egy friss példát. *Pesti üzemi művelődési ház és könyvtár*, egy épületben, közös munkatervvel. A különböző csoportoknak kb. 950 tagjuk van, *valamennyien beiratkoztak* a könyvtárba. Nyilván olvasnak is. De hogyan tervezik meg *speciális igényeiket* a népművelők? Két külön pont a könyvtári munka. Az egyik részletezi, hány olvasót igyekszik szervezni, mekkora forgalmat elérni, hány kötetet fog beszerezni az intézmény. A másik pont ajánló jegyzéket ígér a szakszervezeti politikai iskolák számára, az általános- és középiskolákban továbbtanulóknak, a műszaki akadémiáknak. Ez eddig jó. Tovább azonban nem viszik az együttműködést: *a résztervekben már csak ötletzerűen, itt-ott jelentkezik a könyv. A biológiai szakkörnél (gyermekek) jól: a tizenegy általános követelmény közt szerepel az Élet és Tudomány meg a Búvár, továbbá a szakköri próbakönyvek és Fekete István könyveinek ismerete. Nagyon változatos foglalkozások során Fekete kilenc művét ismertették, beszéltek meg. A honismereti kör tagjai (ők is gyerekek) foglalkoztak kerületük múltjával, gazdasági, kulturális, mozzalmi stb. történetével, utcaneveivel, építkezéseivel. Az adatokért könyvek tucatjain rágták át magukat, a munkatervben azonban nem szerepel ebből semmi. Az irodalmi színpad Karinthy Frigyes műveiből állított össze műsort; Szalay*

Károly monográfiáját nem olvasták, nem ismertették (noha *fodrászlánytól mérnökig* sokféle foglalkozású ember található a tagok között), *beszédtechnika-oktatásuk* van, de Fischer Sándor könyve *egy példányban sincs meg* a könyvtárban („*Megvették a tagok*” — mondja a könyvtáros. Ugyan hol vették meg a tizegynéhány éve megjelent, antikváriumban sem kapható könyvecskét?!). A *fotóköri* tervéből: „*Emelni kell a csoport szakmai és technikai készségét. A kör tagjai résztvesznek az Egressy Klub továbbképző tanfolyamain...*” — ott bizonyára irodalmat is adnak. *Majd*. A könyvtár fényképezéssel kapcsolatos állománya kb. 150 mű, mondják, 50 kint van. *Kézimunka kör*: precíz program, szabadrajzú és keresztszemes hímezés, *könyv nincs*. *Gyermek képzőművészeti kör*: hallatlanul változatos foglalkozások, *könyv nincs*. *Rádió- és elektrotechnikai kör*: könyv nincs. *Sakk-kör*: „*Nagy gondot fordítunk az elméleti képzésre...*” Ám, hogy melyik alapvető művet adják kézbe ebben az évben, bizony örök titok marad. Ifjúsági *klub*, gyermek-, nyugdíjasok, szocialista brigádok *klubja*: a *könyv*, az *irodalom sehol*. Ahogy a biológia szakkör elkezdte: *kitűnő*. A folytatás: *semmi*. Ez az igazgató és ez a könyvtáros (meg ez a kerületi népművelési osztály) vallja az együttműködés elvét, azonban határozottan megtervezni, tudatosan előre látni, aprópénzre váltani nem tudja.

Hogy milyen és mennyi irodalmat adjunk a szakkörökben, művészeti csoportokban, tanfolyamokon, klubokban szórakozók-művelődők kezébe, az a *helytől*, az *időtől* és a *körülményektől* függ. De bármi is a konkrét művelődési anyag, bármilyen a résztvevők képzettsége, érdeklődése, kora, foglalkozása stb., céltalan, értelmetlen esztendőig úgy foglalkozni velük, hogy *csak manuális készségüket, csak technikai ügyességüket, csak színpadi mozgásukat fejlesztjük. Az egész személyiséget kell kibontakoztatni. El kell érni, hogy a választott ismeretág teljes bonyolultságában, az étellel való minden összefüggésében érdekelje őket*. Ez lehetetlen irodalom nélkül. Évek alatt meg kell ismertetni őket az *ismeretág legfontosabb irodalmával*, képessé tenni az *önálló, sokoldalú művelődésre*, ami leírt szó nélkül lehetetlen. Így művelt, hozzáfért, — mondhatjuk: „szakképzett” — közönséggé válnak, amúgy csak ügyeskedők, barkácsolók, dilettánsok.

KI KEZDJE AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST? Kezdje a könyvtáros, hiszen ő látja az irodalom szerepét. Jó, ha beválasztatja magát a művelődési ház *társadalmi vezetőségébe* (örömmel beveszik, mindig kevés az igazán aktív ember); így nem „kivülről”, „illetéktelenül” szól bele a munkába, javaslatainak nagyobb súlya van, és jobban elviselik az évközi *ellenőrzést*. Mert nem elég a vezetőkkel — egészen a könyv- és cikkcímeig — megbeszélni a kapcsolható irodalmat; legyen rajta szemünk egész esztendőben, figyeljük a *megvalósítást* és a *hatást* is. *Ráér* erre a könyvtáros, különösen az egyedüli és a tiszteletdíjas? Akárhogy is, *rá kell* érnie. Hiszen sokszor mondunk keserű szavakat avagy jó véleményt a népművelésről s benne az irodalom ilyen vagy olyan szerepéről: *tegyük ezt konkrét, friss, sokrétű tapasztalatok alapján*. És ahol — mint a pesti kerületekben — *több művelődési otthon van?* Egyrésztük szakszervezeti, tehát otthon és könyvtár együtt: velük nincs gondunk. A többiből válasszuk ki a *legfontosabbat, a legnagyobb hatókörűt*, azzal foglalkozzunk. Persze, még jobb, ha a kerületi könyvtár akár három művelődési ház vezetőségébe is delegálja egy-egy munkatársát, aki lényegesen bővítheti így intézménye tömegkapcsolatait, s előmozdíthatja azt, amit oly hosszasan fejtegettem most.

MIT VÁRHNANAK A KÖNYVTÁROSOK AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSTŐL? Ne csak az *olvasólétszám növelését!* Ne gondoljuk, hogy tizenöt könyves alkalmi kiállítás hatására egy ismeretterjesztő előadás teljes hallgatósága azonnal belépési nyilatkozatot kér. (Pedig hány könyvtáros mondta: „*Hiába vittem ki könyveket, nem iratkozott be senki!...*”). *Lassúbb, közvetettebb, sokoldalúbb, számokkal sokszor alig mérhető, mégis jelentős hatásra számítsunk*. Némelyek talán valóban *beiratkoznak*. Mások csak rápillantanak a kiállításra, a bibliográfiára, pillanatnyilag nem határoznak el semmit. Hetek múlva azonban eszükbe jut egy könyvcím, és elindulnak a szabadpalc eddig kihagyott része felé. Megint mások *eddig is olvastak* kedvtelésükhöz kapcsolódó műveket: ők a legfrissebbet keresik, szerzetetik be. Lesz, aki megveszi *házi könyvtárába*, akad, aki így kiált: *Ezt a szakkör kézikönyvtára feltétlenül szerezzé be!* — sokan pedig aztán se olvasnak esztétikai, művészettörténeti, művészetelméleti stb. műveket. De ha rendszeres, folyamatos, minden réteggel foglalkozó a könyvtáron *belüli és kívüli* irodalomnépszerűsítő tevékenységünk, feltétlenül lesz eredmény. Csak ne rövid távon, ne türelmetlenül vagy eleve lemondással várjuk ezt. Hiszen itt többnyire *már olvasók további neveléséről* van szó, s a *differenciált, a magasabb minőségű, a különleges igények nem máról holnapra*, nem mechanikusan, nem egyenes vonalúan jelentkeznek.

Szabó Ernő

A könyvtár és az egyéb népművelési ágazatok együttműködése

A könyvtárnak és a népművelés más ágazatainak együttműködése ismét előtérbe került, különösen újabban a népművelési tervek közös készítése kapcsán.

A könyvtár művelődési otthonban való elhelyezésének évtizedes gyakorlata — ahol ez valóban gyakorlat volt — kialakította az együttműködés bizonyos formáit, s az ország sok vidékén nyilván jó is ez az együttműködés. Általánosságban azonban nem így van. Sok könyvtár és művelődési otthon együttműködése csak formális, alkalmi jellegű, sőt arra is lehet példa találni, hogy a két művelődési intézmény között nincs együttműködés, hanem elszigetelten élnek egymás mellett. Nem megnyugtató az olyan együttműködés sem, amely látszatra keresi ugyan az érintkezési lehetőségeket, de valójában nem törekszik a folyamatos, alkotó, mindkét fél állandó kezdeményezésén alapuló, a munkaterület lényegét feltáró, koncepciózus kapcsolatokra.

Az együttműködésnek a jószándék ellenére is számos tárgyi akadálya lehet és van is még, mert a gyümölcsöző kapcsolathoz *rendezett működési lehetőségek* szükségesek mindkét fél számára. Jól felszerelt művelődési ház és helyiség, gonddal vagy más akadállyal küszködő, a saját lehetőségei alatt produkáló könyvtár munkakapcsolatai, a dolog természeténél fogva eleve nem lehetnek kellően hatékonyak. Ugyanez érvényes fordítva is. Azonos anyagi lehetőség esetén is akadály lehet az együttműködésnek valamelyik — vagy mindkét — intézmény *garnitúrájának gyöngesége*, a vezetők és beosztottak szakképzetlensége, vagy az ambíciótlan, enervált munkavégzés, a rossz munkamorál. Nem lebecsülendő az együttműködésnek az az akadálya sem, amely egymás feladatainak félreismerésén alapszik.

A könyvtár és az egyéb népművelési munkákat végzők közötti ellentétek ritkán jelennek meg ugyan akut formában, de annál többször lehet találkozni velük a hivatalos programokon kívül, a tapasztalatcseréken, értekezletek után, a felszabadult beszélgetésekben. Ilyenkor, ha népművelők és könyvtárosok egyaránt jelen vannak, gyakran megfigyelhető a két tábor polarizálódása és együttes fellelése a saját tevékenységi terület védelmében, vagy éppen a másik ellen. Afféle szomszédvár hangulat jellemzi az ilyen vitákat, amelyek nagyon baráti, sőt kollegiális hangvételűek is, soha nem okoznak sértést vagy haragot, de ugyanakkor *eltökélt, belülről fakadó szembenállást* fejeznek ki. A súrlódás leggyakoribb okát, a könyvtárosok valódi vagy vélt *arisztokratizmusában*, illetve a könyvtáron kívüli népművelési formák valódi vagy vélt *társadalmi előbrehelyezésében* tudnám megjelölni. Nézzük sorjában.

A könyvtárosok arisztokratizmusát úgy szokták értelmezni, hogy a könyvtárosok bizonyos felsőbbiséggel kezelik a népművelés könyvtáron kívüli területeit, saját munkájuk fontosságából és elsődlegességéből indulnak ki. Az a körülmény, hogy a könyvtári munka valamennyi területe — a propagandán kívül — meglehetősen egzak, s hogy a könyvtár *alsóbb szervezeti fokán* is bír bizonyos tudományossággal — vagy annak látszatával — a könyvtárosok egy részében azt az érzetet kelti, hogy saját munkájuk „minőségi” munka, ugyanakkor azt hiszik, hogy a könyvtáron kívüli népművelés ellenőrizhetetlen és áttekinthetetlen. Vegyünk egy durva példát erre. Valamely népművelési tanfolyam vagy rendezvény nem éri el célját, mert rossz volt az előadó, mellőzték a szemléltetést, sőt az is előfordulhat, hogy a közönség részvétlensége miatt eleve meghiúsul. Kudarccal még akkor is előfordulhat, ha egy adott helyen a népművelést kiváló szakemberek irányítják, és a feltételek is a legkedvezőbbek.

A könyvtár esetében viszont — közepes anyagi és szakmai feltételek mellett is — eredményes a tevékenység, mert *mechanizmusában nem esetleges*, s az *elolvasott könyvnek minden esetben szakmai, de legalábbis műveltség-szélesítő haszna van*. Természetesen a könyvtár munkájában szintén lehet túlzásokkal és valótlanságokkal számolni, de ennek ellenére is folyamatosabb, konkrétabb és célhoz érőbb.

Mint hogy a könyvtárosok és népművelők esetleges vitája a konkrét munka valamennyi területére kiterjed, nem volna célszerű erre kitérni. Másrészt az ütközési felületek a könyvtárosok és népművelők előtt is ismeretesek, ezért inkább csak néhány elvi problémát szeretnék érinteni. Általánosságban a nézeteltérések abban csúcsosodnak ki a népművelők és a könyvtárosok között, hogy a könyvtárosok arisztokratikusan elzárkóznak, s *nem segítik a népművelés más területeit, pedig ez fő feladatuk volna*. A könyvtárosok ezzel szemben úgy vélekednek, hogy a szűkebb értelemben vett könyvtári munka az *egyik legfontosabb népművelési tevékenység*, s amit a könyvtárosok ezenkívül tesznek a népművelés más területein, az ugyancsak hasznos és szükséges is, de *nem a lényege* a könyvtári munkának.

Ez a szembenállás nézetem szerint a népművelés fejlődése folyamán alakult ki, s némileg objektív körülményekben gyökerezik. A könyvtáron kívüli népművelés kezdetétől fogva — a személyi kultusz hibás művelődéspolitikai szemlélete alapján — *aránytalanul* nagyobb társadalmi súllyal rendelkezett, s ezért az ellátottságban is előnyöket élvezett, noha az ellátottság így sem érte el a kívánt mértéket. A könyvtárak fejlődése ezzel szemben a tanácsi kezelésbe adással indult meg igazán, vagyis 1957/58-ban. Ennek máig kiható szemléleti következményei vannak. A különféle fenntartó és irányító szervek tudatában a könyvtáron kívüli népművelés nagyobb hangsúlyt kapott, és esetenként kap ma is, mert a könyvtáron kívüli népművelés alapformái (előadások, tanfolyamok, iskolarendszerű oktatás stb.) *megegyeznek az általános politikai és propaganda munka fő formáival*, s a tömegkapcsolat és felvilágosítás *alapvető eszközeinek* számítanak. Ezzel szemben a könyvtári munka módszerei és hatékonysága kevésbé ismert, nemcsak az államigazgatási és tömegszervezeti vezetők, hanem a hivatásos népművelők egy része előtt is. Ez abban nyilvánul meg, hogy a könyvtári munka hatékonyságát majdnem kizárólag a könyvtári propagandán mérik le, s nem azon, hogy egy-egy könyvtár bizonyos számú olvasónak bizonyos számú kölcsönzött kötettel *milyen és mennyi ismeretet közvetít*, s hogy ezzel, jellegéből adódóan, a legfontosabb munkáját végzi, sőt elvégzi. Ennek politikai tartalma az olvasott könyv élményén keresztül semmivel sem kisebb, mint a bárhol és bármilyen szinten elhangzó ugyanolyan előadásé, mert ez nem teremthet olyan egyéni, bensőséges és hatékony érzelmi kontaktust, mint a könyv. Igen elterjedt és téves az az elképzelés, amely a könyvtáron kívüli népművelésnek (noha csak egy része a szorosabban politikai jellegű) *sommásan politikai és ismeretnyújtó jellegét tulajdonít, ugyanezt a könyvtártól viszont megvonja*. Miért volna például az „Akciónban az SS” című könyv *önszántú elolvasása* kisebb értékű, mint a faszizmusról tartott nagyszámú, s feltehetően erőtlenebb előadásé, amely a téma egy századrészét tekintheti át? A könyvtár és népművelés egységének mindenképpen árt az olyan szemlélet, amely a könyvtárak fő feladatát a művelődési házakéhoz hasonló rendszerességű és számú előadásokban, a tanfolyamokon való állandó könyvajánlásban stb. — vagyis *a könyvtáron kívüli népművelésben való állandó akciózásban* — jelöli meg, s csak ebben tudja észrevenni.

A könyvtár tartalmi és politikai nevelőmunkája elsősorban a *könyvtáron belül*, az olvasókkal való érintkezés során történik, s ennek állandó javításán kell munkálkodni, ha hatékonyságát növelni akarjuk. Ez a tartalmi munka ugyanakkor összefügg a könyvtár belső szerkezetével, felépítésének egész rendszerével, a szabadpólccal, az állományfeltárással, az olvasó- és tájékoztató szolgálattal, s ezek közül bármelyik elhanyagolása és elégtelensége megghiúsíthatja a tartalmi munkát. A könyvtárosok zömének erőfeszítése éppen arra irányul, hogy ezzel a belső munkával, amely a kívülálló előtt áttekinthetetlen és öncélú, *az olvasóra hatás szükséges és legjobb feltételeit* teremtsen meg.

Amiben a könyvtárosokat jogosan lehet elmarasztalni, az nyilvánvalóan a fent említettek fordítottja, vagyis az a szemlélet, amelyik eleve elzárkózik a könyvtáron kívüli népműveléstől; nem akar, vagy nem tud kilépni a szorosan vett könyvtári belső munka köréből. Nyilvánvalóan az ilyen könyvtárnak nincs és nem lehet kisugárzása, nincs megfelelő tömegkapcsolata, mert a beiratkozott olvasók csak egy részét alkotják a művelhető lakosságnak. A könyvtári munka bizonyos formái — a könyvajánlás, a legkülönbélebb előadások és tanfolyamok bibliográfiai segítése, az ezekben való, pontosan meghatározott részvétel, az előadások önálló szervezése stb. — *fontosabb kiegészítői* a könyvtári tevékenységnek; hasznos és szükséges a könyvtárnak valamint a könyvtáron kívüli népművelésnek is. Ugyanakkor megállapítható, hogy a könyvtárak döntő többségének *jelenleg a szervezett olvasók ellátására kell a legtöbb erőt összpontosítani*, mert még ebben is messze van a kívánalmaktól.

A könyvtári munka és a könyvtáron kívüli népművelés lényegét, határait, érintkezési pontjait és lehetőségeit *mindkettő fejlődésének érdekében* világosan fel kell ismerni, ahelyett, hogy e határokat és érintkezési pontokat rosszul értelmezzük és összemossuk — ugyancsak a vélt továbbfejlődés érdekében.

G u b a B é l a

Mit jelent a könyv olvasása? Azt, hogy lehullanak az ember körül a válaszfalak, kinyílik a börtön kapuja, leomlik a lelkek közt a kínai fal.

M ó r i c z Z i g m o n d

AZ ORVOSI SZAKKÖNYVTÁRAK FEJLŐDÉSE

— Országos értekezletet tartottak a szakkönyvtárosok —

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ május 10—11-én országos értekezletre hívta össze a hálózatában működő könyvtárosokat és orvos-tanácsadókat. Az első napon a 230 résztvevő az OOKDK-nak és könyvtári hálózatának munkájáról, fejlődéséről, valamint néhány egyéb szakkérdésről (a könyvtárak közötti kapcsolatok; a dokumentáció problémái a hálózatban; a Magyar Orvosi Bibliográfia szakrendje; a lyukkártyák használata) szóló referátumokat hallgatta meg. A második napon délelőtt a különböző könyvtár típusok (alközpontok, tagkönyvtárak, országos intézmények könyvtárai, egyetemi központi könyvtárak) dolgozói szekcióüléseken vitatták meg legfontosabb problémáikat, délután pedig a két napos tanácskozást foglalták össze plenáris ülésen. Igen örövendetes volt, hogy a könyvtárosokon kívül az orvos-tanácsadók — akik a könyvtárosok munkáját orvosi szakmai szempontból segítik és irányítják — is élénken részt vettek az értekezlet munkájában.

A legutóbbi, 1963-ban megrendezett országos értekezlet óta az orvosi szakkönyvtári tevékenység sokat fejlődött. A könyvtárak száma 367-ről 451-re emelkedett, 1962-ben néhány tucat könyvtárnak volt még csak külön helyisége, 1965-ben 193 könyvtárnak van. Az állomány 880 000 egységről 980 000-re gyarapodott. 1962-ben 426-an dolgoztak a könyvtárakban (közülük 112 főfoglalkozású könyvtáros), az 1965. évi 494-ből már 143 a főfoglalkozású könyvtárosok száma. 1962-ben 65, 1965-ben 140 szakképzett könyvtáros működött a hálózatban. A fejlődésnek megfelelően javultak és szélesedtek a szolgáltatások is.

Az igények növekedése azonban még erőteljesebb volt. Az értekezlet megállapította, hogy az orvostudományi szakkönyvtári hálózat mint szervezet megszilárdult, fontosságának elismerése megnövekedett. A hálózat a könyvtári rutinmunka tekintetében kielégítően működik, az igényeket azonban mégsem tudja teljes mértékben kielégíteni, mégpedig elsősorban a korszerű munkamódszerek és a gépesítés bevezetésének hiánya miatt. Nagy az elmaradás például a reprografiában — egyetlen xerox sincs a hálózatban —, és ez megnehezíti a szakirodalmi igények gyors kielégítését. Dokumentációs munkát is csak kevés könyvtárban és többnyire korszerűtlen módszerekkel

végeznek. Az értekezlet egyik fő célja ezért a korszerű dokumentációs módszerek propagálása, alkalmazásuk megbeszélése volt.

A szekcióüléseken megbeszélték a szakkönyvtárak fejlesztéséről kidolgozott és a Könyvtárosok februári számában közzétett irányelveket. A már említett dokumentációs problémákon kívül az irányelveknek megfelelően az alábbi — csak a fontosabbakat említjük — ajánlásokat dolgozták ki.

1. El kell készíteni a hálózat fejlesztési tervét, a súlypontot az alközpontokra (az egyetemi központi könyvtárai is ebbe a kategóriába tartoznak) és az országos intézmények könyvtáaira kell helyezni.

2. Különös gondot kell fordítani az országos intézmények könyvtárai közötti együttműködés kifejlesztésére. Különbizottság dolgozza ki az orvostudomány szakterületének gyűjtőkori kódexére vonatkozó javaslatot.

3. A képzésnek és a továbbképzésnek a jövőben még nagyobb mértékben alkalmazkodnia kell az orvosi szakkönyvtári tevékenység szükségleteihez. Nagyobb súlyt kell helyezni a dokumentációs módszerek oktatására.

4. Tervezetet kell kidolgozni a medikusoknak a könyvtár használatára és az irodalomkutatás módszereire történő oktatásáról.

Az említetteken kívül a könyvtárak gazdasági problémáiról is sok szó esett. Minden szekcióülésen elhangzott az a panasza, hogy sok helyen még nem veszik tekintetbe a vonatkozó rendelet idevágó részét, és a könyvtárak anyagi ellátása többé-kevésbé a „ha majd jut” gyakorlatán alapul.

Az országos értekezlet résztvevői nagyon hasznosnak ítélték a megbeszéléseket, a tapasztalatcserét. Javasolták, hogy a 2—3 évenként rendezendő országos összejövetelek között az OOKDK szervezzen tájértekezleteket néhány sajátos probléma szűkebb körű megvitatása, valamint tapasztalatátadás céljából.

Az OOKDK igazgatója oklevelet adott át 8 orvos-tanácsadónak és 17 könyvtárosnak kiváló munkájuk elismeréseképpen. (Sz.)

Könyvkiállítás a televízió műsoraihoz

Sok könyvtárban vizsgálják már, hogy milyen mértékben hatnak a televízió adásai az olvasásra, illetve milyen lehetőségei vannak a televíziós és könyvtári könyvpropaganda összeegyeztetésének. Gyakori módszer (ld. *Könyvtáros* 1966. 1. sz.), hogy a könyvtárosok feliratokkal és a hozzájuk tartozó, kiállított könyvekkel előre felhívják a figyelmet a televízió valamelyik, esetleg aznapi műsorára. Ebben az esetben a televízió adás tekintélye készítheti az olvasót a hasonló tartalmú könyv kölcsönzésére, nem pedig a látott műsornak, az új közlésmódnak jellegzetes élménye. Könyvajánlásunkkor pedig elsősorban erre az élményre kell építenünk.

Ezért könyvtárunknak, a 27. sz. Szabó Ervin könyvtárnak fél éven át tartó kiállításán mindig csak a televízióban már bemutatott műsorhoz kapcsolódó irodalmat gyűjtöttük egybe. A kiállítást 1965. július 1-től dec. 31-ig tartottuk. Feliratunk ez volt: „Látta a televízióban — Könyvek, amelyek a televízió műsoraiban szerepeltek!” Néhány választódobozra pedig az ismétlődő műsorok sorozatcímét írtuk.

Kiállításunkról természetesen a televíziót nem nézők is válogattak, legtöbbször a siető olvasók. Ezért a televízió hatására gyakorolt hatását vizsgálva, a kiállított könyvek kiadásakor minden olvasót megkérdeztünk, hogy szokott-e televíziót nézni, és hogy látta-e azt a műsort, amivel a kért könyv kapcsolatban volt. Kiderült, hogy a kiállításról összesen elvitt 334 könyv közül 122-t (36%) a televízió-adások élményének hatására kölcsönöztek. Azonban kiállításunk hatékonyságát elemezve figyelmünk nem irányulhat pusztán ez utóbbi könyvekre. A kiállításról elvitt összes művek statisztikája így fest:

	A kiállításról a televízió hatására választott kötetek száma	Csak a kiállítás (elő- térbehelyezés, tartal- mi érdekesség stb.) eredményeként választott kötetek száma	Összesen
Új magyar	17	39	56
Régi magyar	8	13	21
Külföldi klasszikus	52	46	98
Szovjet	7	9	16
Népi demokratikus	—	2	2
Egyéb külföldi	8	18	26
Szépirodalmi művek összesen	92	127	219
Politikai	5	18	23
Műszaki	3	17	20
Természettudományos	6	16	22
Egyéb	17	34	50
Ismeretterjesztő művek összesen	30	85	115
Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek összesen	122	212	334

A statisztikát nézve kitűnik, hogy a televízió hatása feltűnő módon a klasszikus művek kölcsönzését befolyásolta legerősebben, kevésbé volt eredményes az ismeretterjesztő művekre tett propogandája. A szépirodalmi könyvek között 52 (57%) volt külföldi klasszikus mű, pedig az egész évi forgalomnak ezek a könyvek csak a 21%-át adják. Klasszikus szerzők vezetnek a televíziót nem néző olvasók esetében is, valószínűleg azért, mert ilyen műveket volt alkalmunk legtöbbször kiállítani. Am ezeknél a — nem a televízió hatására választó — olvasóknál az ismeretterjesztő művek kölcsönzési aránya 40%, ami 10%-kal több mint az évi átlag. Ebben a tekintetben kiállításunk a televízió hatásától függetlenül nagyon eredményes volt. Úgy tűnik, hogy a televízió nem nagyon készíteti olvasóinkat politikai, műszaki könyvek olvasására, bármennyire voltak is jó lehetőségek azok kiállítására. (Pl. a Századunk sorozat.) Általában a különböző előadásorozatoknak is gyenge hatásuk volt kiállításunkra. (Pl. csak 3 kibernetikával foglalkozó könyvet vittek ki.) A könyvtári olvasásra leginkább a szépirodalmi művek televíziós filmfeldolgozásai készítették kölcsönzőinket. A televíziónézők tudják és érzik, hogy az eredeti irodalmi mű más

módon még többet mondhat elolvasva, mint a televízióban látva. Ezt bizonyítja a televízió ösztönzésére legtöbbet kölcsönzött könyveink rövid listája. Itt említjük meg, hogy általában egy könyvet egy hónapig állítottunk ki, ha addig senki sem vitte el, visszatettük a szabadpolcra. A könyvek kiállítási idejét csak hozzávetőlegesen tudjuk adni, mert azok nagy része még kint volt az olvasóknál, amikor a kiállítandó művek között már számon tartottuk.

Szerző és cím	A televízió hatására kölcsönzők száma	A televíziót nem néző kölcsönzők száma	A művek kiállításának időtartama (hónapban)	A mű példányszáma
Defoe: Robison Crusoe (tv film)	19	8	6	7
Diderot: Az apáca (színházi közvetítés)	17	14	6	4
Sánta: Húsz óra (film)	12	8	4	7
Mann, T.: Egy szelthamos vallomása (film)	5	3	5	3
Vercors: A tenger csendje (tv játék)	5	7	6	3
Solohov: Emberi sors (film)	4	7	2	10
Mikszáth: A Noszty-fü esete (színházi közvetítés)	4	4	5	8
Maupassant: A szépfű (film)	4	3	2	7
Thürk: A dzsungel előtt (tv film)	3	6	3	5
Desio: A K, meghódítása (film)	3	3	3	2
Curie, E.: Madame Curie (film)	3	4	3	5

Ha az itt felsorolt könyvek tartalmi értékét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy kölcsönzőink egyértelműen korszerű olvasmányokat olvastak el a televízió hatására. (Nem mondhattuk el ezt minden esetben a rádió és sajtó olvasást alakító hatásáról. Ld.: Könyvtáros 1965. 11. sz. A könyvtáron kívüli propaganda hatása az előjegyzésekre.) Örvendetes meglepetést okozott a Húsz óra és az Emberi sors című filmek televízióban való bemutatásának eredménye. Nyilván olyan olvasókat mozgósítottak könyvtárunkban az eredeti művek kölcsönzésére, akik nem látták ezeket a filmeket a filmszínházakban, és a művek társadalmi visszhangja sem jutott el hozzájuk.

A televízió olvasási kedvet alakító szerepét tehát állandóan számon kell tartania a könyvtárosnak. Egy hosszabb ideig tartó kiállítás jó alkalom számára, hogy megismerje a televíziót néző olvasóit — tasakjaikat, személyi lapjaikat jelzéssel lássa el —, s könyvajánlásakor ezt felhasználja. Annál is inkább szükség van a televízió hatásának érvényesítésére az olvasóval való személyes foglalkozáskor, mert a kiállítás, mint a mi kísérletünk mutatja, szinte csak a távlatait tárta fel a könyvtári és a televíziós könyvajánlás összeegyeztetésének, de lényeges lehetőségeket nem használt ki. Pl. a kifejezetten irodalomnépszerűsítő műsoroknak (Földönjáró csillagok, Költészet, könyvheti műsorok stb.) alig volt hatásuk a kiállított könyvek kölcsönzésére. Feltételezhető, hogy a könyvtáros az olvasóval történő beszélgetésekor eredményesebben használná fel ezeket a lehetőségeket. Példaként említeném a Semmelweis-emlékműsort. Bemutatása után Thompson: Az élet ára és Száva: Egyedül a világ ellen című regényét, valamint ismeretterjesztő könyveket állítottunk ki. Két művet vittek el a televízió hatására, 8-at a televíziót nem néző olvasók kölcsönöztek. Valószínűleg az említett művek címei nem hívták fel úgy a látott műsorra az olvasó figyelmét, mint egy megfilmesített vagy dramatizált regény. Ilyen esetekben eredményesebbnek látszik, ha a könyvtáros beszélgetése folyamán az olvasó emlékezetébe idézi a televízióműsort és ennek kapcsán ajánlja a könyvet, azaz olyan tartalmi tájékoztatást ad, amit már a kiállítás nem tud megtenni.

Hogy milyen korú, nemű, foglalkozású olvasókra irányulhat az ilyen ajánló munkánk, azt némiképp jellemzi a kiállításunkról kölcsönző olvasók elemzése. A televízió hatására választó 122 olvasó között a legtöbb, 37 (30%) középiskolás volt. Utánuk a nyugdíjasok 23 (18%), majd a munkások 16 (13%) következtek. Legnagyobb volt a számuk a televíziót nem néző olvasók között is a középiskolásoknak 43 (20%). Őket a munkásolvasók, 37 (17%), majd a nyugdíjasok 26 (12%) követték. Érdekes, hogy mindkét csoportban alig volt néhány értelmiségi, tisztviselő olvasó. Alig mutatkozott eltérés az egyes csoportokon belül a férfi és a nő olvasók száma között. Meglepetést okozott, hogy a diákolvasók vezetnek a televíziót nem néző kölcsönzők között is. Ők többnyire nem olyan meggondolatlan olvasók, akik nem veszik észre, hogy honnan választanak. Elképzelhető, hogy attól függetlenül, hogy nem nézik a televíziót, érdeklődnek az ott bemutatott művek iránt, a televíziós bemutatás fémljelzi, az értékesség látzatával ruhazza fel a munkát.

Befejezésül: Az elmélyültebb könyvtári munkában a televízió nézés az olvasóval való foglalkozáskor hasonló kiindulópont, könyvajánlási szempont lesz, mint például az iskolai végzettség. Ezért is nélkülözhetetlen a könyvtárosnak a szaklapok mellett a *Rádió és Televízió Újság* mindennapi tanulmányozása. A *Népművelés* 2—3 havonként megjelenő tájékoztatója jól informálja a sorozatok céljáról, könyvtári szempontok érvényesítésének lehetőségéről, de az egyes műsorok bemutatási ideje az ott közölttől gyakran eltér. Sajnos a Rádió és Televízió Újság is hiányos számunkra néhány esetben. A rádió irodalmi hetilapjának, a *Gondolat*nak a tartalmát csak alkalmasszerűen közli, Czine Mihály *Könyvről könyvre* című műsorában nem említik az ismertetésre kerülő műveket, a televízió *Barangolás a könyvek között*, *A televízió könyvesboltja* stb. műsorai által népszerűsített könyveket is csak úgy ismerhetjük meg, ha magunk is megnézzük az adásokat. Talán a könyvtárosok számára érdemes lenne ezekről a műsorokról részletesebb ismertetőt készíteni. Így rendszeresen tudnánk az ajánlott mű televízióban megjelenített részletére, ismertetésére, az arról elhangzott vitára hivatkozni.

Arató Antal

Mezítláb a könyvtárban

— Ausztráliai könyvtári élmények —

A közelmúltban Ausztráliában jártam, ahol több könyvtárat is felkerestem. Először a *Sydney-i Egyetemi Könyvtárban* jártam. Az 1963-ban átadott könyvtár az egyetemi város centrumában épült, a legkorszerűbb építészeti elvek alapján: valóságos üvegpalota. Nyitvatartási ideje számunkra meglepően hosszú: *hétfőtől péntekig reggel 8-tól este 10-ig* áll az olvasók rendelkezésére, *szombaton 9-től délután 6-ig, vasárnap* pedig délután 2-től 6-ig lehet látogatni. A könyvtár állománya kb. 1 millió kötet, adminisztrációja hasonlít a miénkhez.

Az épület 5 emeletes. Az emeletek alaprajzát a könyvtár útmutatójának utolsó 5 oldala tartalmazza, így aki belép az épületbe, azonnal tájékozódhat.

Az épületben több felvonó működik, az első utam az ötödik emeletre vezetett fel, és onnan lefelé jövet, emeletenként tekintettem meg a könyvtárt. Az ötödik emeleten láttam egy szép virágskertet, valamint az olvasók részére létesített konyhát, ahol elkészíthetik a magukkal hozott élelmiszereket, teát főzhetnek, elfogyaszthatják lunchüket. Ezen az emeleten *napozók, mellékhelyiségek, tusolók* stb. is állnak az olvasók rendelkezésére.

A második, harmadik és negyedik emeleten vannak a szakosított olvasótermek és a hozzájuk tartozó állományrészek raktározására szolgáló állványok. Az asztalok úgy vannak kiképezve, hogy többen is ülnek egymás mellett, de elválasztó fal van minden olvasó előtt, így nem zavarja egyik a másikat. Az első emeleten helyezkedik el a könyvtár nagyraktára, amelynek érdekessége, hogy itt is a tizedes rendszer szerinti szakcsoportokban helyezték el a könyveket.

Feltűnő, hogy a nők mezítláb vagy hárisnyában közlekednek az épületben. Elő-

ször azt gondoltam, ez valami ausztrál specialitás, de kiderült, hogy a túsarkú cipők. Kilyukasztanak a legmodernebb, süppedő linóleummal borított padlót, ezért cipő nélkül lépnek a linóleumra.

Az olvasók között sok a színesbőrű, akik a dél-ázsiai országokból jöttek az ausztráliai egyetemekre. Ezek a diákok főleg a volt angol birodalomhoz tartozók közül kerülnek ide, az angol nyelvet ismerik. Sok az indiai, maláj, singapuri, hong-kongi, valamint a közeli szigetvilágból érkezett diák, és nagy számban látni itt kínai egyetemi hallgatókat is, akik azonban nem a népi Kínából jönnek. Négerrel elvétve találkoztunk, japánt egyet sem láttunk. Ennek oka, hogy a második világháború alatt e terület a japán terjeszkedés fő irányába esett.

Az egyetemen szép számban található magyarok is, az előmenetelük példás. Az egyetemi tanárok között szintén találhatók magyarok, a magyar főiskolásoknak egyesületük is van. Kissé elszomorító, hogy közülük többen inkább csak értik a magyar szót, beszélni már nemigen tudnak magyarul. A könyvtárban láttam néhány érdekes szolgáltatást is. Például, ha valaki nem akar a könyvből részletet kimásolni vagy egész kottákat leírni, akkor a könyvet az *automata fénymásolóhoz* viszi, bedob egy shillinget, és egy percen belül megkapja a másolatot.

Van írógép-szobájuk is, ahol *írógépek állnak az olvasók rendelkezésére*. A mellette levő üvegfalú szobában nyugodtan társaloghatnak a bentlevők, mert a falak felfogják a hangot.

Teljesen újszerű volt számomra a *zene-terem*, ahol az olvasásban, tanulásban elfáradt látogatók megpihenhetnek. A másik helyiségben 100 fotel, minden két fo-

tel között egy kisasztal, melyen 2 tárcsát helyeztek el, a tárcsákon 10 számmal. A falnál 10 lemezjátszó látható, ezek különféle zenedarabokat játszanak. A zenekedvelők a foteleből láthatják a gép mellett elhelyezett lemezek borítólapját, és a tárcsát arra a számra állítják, amelyet éppen meg akarnak hallgatni. Ha valaki nem talál köztük megfelelőt, akkor megkéri a kezelőt, hogy adja ki a kért lemezt, és a hátsó falnál levő másik 10 lemezjátszó egyikére felteszi; ezt csak egyedül hallgathatja. A zenehallgatás senkit sem zavar, a teremben egy hangot sem hall az ember, mert a lemezeket fülhallgatón keresztül lehet csak hallgatni.

Ahogy elhagytuk az épületet, láttuk, hogy körülötte sportlétesítmények vannak, uszoda, teniszpályák stb.

A következő könyvtár, amit megtekintettem a *New South Wales-i Állami Nyilvános Könyvtár*, az egyik legrégibb kulturális létesítménye a városnak. Az épület a Cityben, a botanikus kert bejáratánál van. Egyemeletes, patinás épület, nagy területen fekszik, a régi építészeti elvek alapján épült. A város, alacsony épületeivel egy szép falu benyomását kelti. Valamikor a City is ilyen épületekkel volt beépítve, ma ezek helyét épületkolosszusok foglalják el, közöttük a könyvtár épülete mégsem hat zavarólag, mert egy hatalmas kert bejáratánál fekszik. Ha az ember a botanikus kertbe megy, akkor elhalad az épület előtt. Aki nem tudja, hogy ez könyvtár, valami iskolának gondolhatja, mert fiatal fiúk és lányok tanyáznak a lépcsőin és a környező pázsiton. Ugyanis ebédidő alatt el kell hagyniok az épületet és itt fogyasztják el a magukkal hozott lunchöt.

A nagyméretű olvasóteremnek üveg-tetőzete van, este a fénycsövek tömege világítja meg. Itt is csaknem egymillió könyvet tárolnak. Az épületben helyezték el egy ismert műgyűjtő hagyatékát is. Az olvasók túlnyomó többsége fiatal diák, de látni idősebbeket is, ezek jórészt pedagógusok vagy mérnökök, akik itt megtalálják a világ csaknem minden ismert pedagógiai és technikai szakkönyvét. Vannak magyar nyelvű könyvek is, de ezeket nem mutatták meg.

Meglátogattam a *pedagógus könyvtár*at is, ez valamivel kisebb épületben működik. Itt csak egy kis olvasóterem áll az olvasók rendelkezésére, mert a legtöbben hazaviszik a könyveket. Egy könyvet 3 hétre adnak ki, ha szükséges, akkor egyszer lehet hosszabbítani a határidőt, de aki ezt elmulasztja, annak tekintélyes összegű büntetést kell fizetnie. A könyvtári tagdíj évi 1, illetve 1½ font, ez körülbelül harmincszorosa a mi könyvtári beiratkozási díjunknak.

A legnépszerűbb és leggyakoribb könyvtártípusról is említést kell tenni. Sydney-nek 495 kerülete van — természetesen ezek nem olyan nagyok, mint a mi kerületeink — és csaknem minden kerületnek saját tanácsháza. Ezek nem fejtenek ki olyan sokrétű tevékenységet, mint a mieink, de minden tanácsház mellett ott találjuk a kerületi könyvtárat, amely olyanszerű, mint a mi Szabó Ervin könyvtáraink, illetve nagyobb üzemi könyvtáraink. Elég nagy számú szépirodalmi és szakkönyvvel rendelkeznek, járattják a képes heti és havi folyóiratokat és napilapokat is.

A közkönyvtárakon kívül megemlíthetem a kerületekben szétszórtan elhelyezkedő magánkönyvtárakat is, amelyekben régi, olcsó kiadású, használt és új könyveket egyaránt lehet kapni. Kirakataikban pornográf címlapú könyvek kínálják magukat.

A ponyvairodalom valósággal burjánzik itt, sok könyv helyi kiadású, de az USA-ból is nagy számban hoznak be pornográf ponyvát. Talán ez a magyarázata annak, hogy olyan szertelen és korán érett a fiataiságuk, fiatal lányok, fiúk valósággal habzsolják ezeket a lélekromboló műveket.

Doktor Imre



A. Tóth Sándor rajza

30 középiskolás vizsgázott könyvtári alapismeretekből

„Ha leérettségiztünk, itt a nagy kérdés, hol dolgozzunk? Könyvtáros szeretnék lenni — mondja az osztály 50%-a.” Gelb Judit, a Miskolci Herman Ottó Gimnázium tanulója írta ezeket a szavakat a Könyvtáros 1966. évi 4. számában.

Négyéves szakirányú képzés után, melyet a Miskolci Herman Ottó Leánygimnázium és a Szakszervezetek Borsod megyei Tanácsának központi könyvtára az 1962/63. tanévben indított meg, 30 középiskolai tanuló vizsgázott könyvtári alapismeretekből. Négyéves rendszeres munka után harmincan szereztek alapfokú bizonyítványt, akik közül tizenhatan könyvtárban vagy a könyvterjesztésben szeretnének dolgozni. Ha egyelőre főfoglalkozásuként nem is, de tiszteletdíjas vagy részfoglalkozású könyvtárosként akarják hasznosítani a négy év alatt tanultakat.

A gimnáziumok szakmai előkészítő gyakorlatai négy éven át heti hat órában folynak. Ha az óraszámot évi 33 hétre átszámítjuk, összesen 792 órát kapunk, melyből 528 órában gyakorlati képzés, 264 órában pedig elméleti oktatás folyt. A miskolci gimnázium esetében a gyakorlati és az elméleti képzés egyaránt az SZMT központi könyvtárában történt. Azonban a központi könyvtár kölcsönzési munkát nem folytat, így ezt a munkát a tanulók kisebb csoportokban felváltva végezték a főfoglalkozású könyvtáros vezette nyilvános szakszervezeti könyvtárakban, szakképzett könyvtárosok irányítása és felügyelete mellett. Az elméleti oktatást a városi könyvtár igazgatója vezette, aki korábban az iskola tanára volt.

Borsodban is évről-évre több szakképzett könyvtárosra van szükség. S ha arra gondolunk, hogy a könyvtáros utánpótlás a megyében megoldatlan, bizonyára ez is enyhíti égető gondjainkat, hiszen az esetek többségében éppen a szakképzett könyvtárosok hiánya miatt kényszerülnek a szakszervezeti bizottságok olyan könyvtárosokat alkalmazni, akik képzettségüknél és emberi adottságaiknál fogva sem alkalmasak a könyvtári munkára. Azok a tanulók, akiket az egyetemre nem vesznek fel — és azok, akik nem is pályáznak felvételre — dolgozni mennek. Valószínűleg a gazdasági élet különböző területein helyezkednek majd el, üzemekben, intézményeknél és vállalatoknál. Hogy ezeken a helyeken kik végzik a könyvtári munkát, az elsősorban a mi gondunk. Ezért törekszünk arra, hogy már az érettségi után mind a szakszervezeti, mind pedig a városi könyvtár fiókjaiban alkalmazni tudjunk részfoglalkozású könyvtárosokat a képzett és megfelelő gyakorlattal rendelkező volt „politechnikás” tanulók közül.

Más szakmákban Miskolcon nem túlságosan nagy azoknak a száma, akik éppen a szakirányú oktatás révén kedvelték meg azt a munkát, amit az iskola befejeztével szakmának vagy hivatásnak választhattak. A mi vállalkozásunk ilyen szempontból is sikeresnek mondható. Azonban tekintettel a vállalkozás újszerűségére, talán nem lesz haszontalan az eltelt négy esztendő néhány tapasztalatát elmondani.

Az osztály többsége vidékről járt be, vagy csak ideiglenesen lakott Miskolcon. A nagymérvű városba tódulás miatt arra számítottunk, hogy a bejárók is Miskolcon akarnak munkát vállalni. A vizsgán azonban fel sem merült ilyen igény, sőt többen kijelentették, hogy a teherterelt jelentő bejárás miatt csak a lakóhelyükön vállalnak munkát, ott, ahol egyébként a kötelező nyári gyakorlatukat is végezték. Ugyanis mindegyikük kéthetes szakmai gyakorlaton vett részt valamelyik községi vagy üzemi könyvtárban. Ormosbányától—Sajószentpéterig találkozhattunk velük. Ott voltak a kórházak betegkönyvtáraiban, segítették iskolájuk könyvtárának rendbehozatalát is. S a könyvtáraknak mindig jól jött ez a segítség!

Még sok kérdés vár eldöntésre. Például vitatható, hogy egy közművelődési könyvtár munkája mennyire szolgálhatja a fizikai munka megszeretetését. Akik azonban ismerik az induló és sok gonddal küzdő könyvtári hálózatok problémáit, azok tudják, hogy a megszüntetett vagy átszervezett könyvtárak anyagának átvétele, bevonása, selejtezése és — a mi esetünkben — nem kevesebb mint 50 000 kötet könyv megmozgatása nem csupán szellemi fáradsággal jár.

Azt sem állítom, hogy a szakember-képzésnek ez a formája, amely nem illeszthető be a jelenlegi könyvtárosképzés rendszerébe, a mi feladatunk. Azt azonban a négyéves tapasztalat alapján elmondhatjuk, hogy érdemes volt időt és energiát áldozni a kísérletre, mert a megye könyvtári problémáit, mint már említettem, helyben kell megoldanunk.

Arra mi sem gondolunk, hogy valamennyi tanulóból könyvtáros lesz, s hogy a könyvtári munkát választhatja élethivatásának. De ha más pályára mennek is, más szemmel nézik munkahelyük könyvtárát, mint azok, akik ezzel soha sem foglalkoz-

tak. Itt tanulták meg igazán a könyv szeretetét, de itt ismerték meg az olvasás örömeit is, hiszen valamennyi rendszeres olvasójává vált a könyvtárnak. Ahányan vannak, annyi családban mesélnek a könyvtári élményekről, a könyvtárakról, s keltenek érdeklődést egy-egy irodalmi mű iránt. De a szülőknemcsak rendszeres olvasókat nyertek ezáltal a könyvtárak, hanem a könyvtári rendezvények, irodalmi estek rendszeres látogatóit is. Ott voltak az osztály által rendezett klubesteken, s nem egyszer az itt szerzett élmények hatására keresték fel azokat a könyvtárakat, amelyeknek létezéséről addig nem is tudtak. A könyvkultúra megszerettetését segítették azok az üzemlátogatások (papírgyár, nyomda stb.), amelyeken tanulmányi kirándulás keretében vettek részt, valamint azok a tapasztalatcsere látogatások, amelyeket nagyobb helyi és budapesti könyvtárakba szerveztünk. Érthető tehát, hogy ez az oktatási forma rendkívül kedvelt és népszerű volt.

A pedagógusok véleménye szerint a tanulmányi eredményeket is kedvezően segítette elő a könyvtári foglalkozás. Tanulmányi eredményeik jók, az osztálynak kedvező tantárgya lett az irodalom és a történelem. Kulturált munkahelyen, fizikai és szellemi munkát végezve ismerkedtek meg a magyar könyvkiadással és általa szellemi életünkkel. Rengeteg útbiztatást kaptak jelenlegi és későbbi tanulmányaikhoz is. Az elmondottakból kitűnik, hogy a tanulmányaikat befejező tanulók lényegesen nagyobb tudással rendelkeznek az alapfokú könyvtárosi bizonyítvány elnyeréséhez szükséges ismereteknél. Ez természetes is, hiszen az üzemek tiszteletdíjas vagy részfoglalkozású könyvtárosainak csak egy része rendelkezik érettségivel, másfelől pedig, mert a szakirányú oktatás tananyaga a középfokú könyvtárosképzés anyagának nagy részét tartalmazta.

Négy év tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy vállalkozásunk minden szempontból életrevaló volt, és sikeresnek mondható.

Magyar András
a miskolci SZMT könyvtár vezetője

Gyermekek a nagyvilágban...

A Salgótarjáni Megyei Könyvtár módszertani csoportjába múlt év augusztusában olyan könyvtáros került, aki a megye gyermekkönyvtárainak problémáival foglalkozik. Legfontosabb feladata a gyermekkönyvtári állomány fejlesztésének irányítása, a forgalom alakulásának vizsgálata, valamint a gyermekekkel való könyvtári foglalkozások megszervezése és gyakorlati megvalósítása volt.



A nagybáttonyi Bányász Művelődési Házban működő tanácsi gyermekkönyvtárban (Kopány György felv.)

A megyei könyvtár a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyermekrészlegeiben folyó munka megfigyelése után olyan kísérleti előadás-sorozatot tervezett, melynek lebonyolítására a nagybáttonyi bányászvárosban levő gyermekkönyvtárat jelölte ki. Az előadásokra meghívta a járási illetve városi könyvtárakból a gyermekkönyvtárosokat, akik közösen megvittatták a célkitűzések megvalósítását s az előadások egyes mozzanatait. A kísérleti gyermekfoglalkozás tematikus, és 6 részből áll. Az előadás-sorozat — részben az iskolában tanultak alapján — olyan új ismereteket kíván nyújtani, amelyek meghaladják ugyan a tananyagot, ugyanakkor azonban megfelelnek a 10—14 éves korú gyermekek értelmi szintjének. Az új ismeretek nyújtása mellett könyvtári célja az ismeretterjesztő irodalom propagálása s a gyermekek könyvtárba szoktatása. Az előadás-sorozat címe: *Könyv VIT. Gyermekek a nagyvilágban.*

A könyvtár hat országból „hívott meg” 1—1 képviselőt a Könyv VIT-re, az országokat babák képviselik. A babák ruházata jellemző arra az országra, amelyiket képviselik. A hat ország, amelyről az előadások szóltak, a következő: Amerikai

Egyesült Államok, Egyesült Arab Köztársaság, Kuba, Német Demokratikus Köztársaság, Szovjetunió és záróelőadásként a VIT-et rendező Magyarország, illetve a Palócföld.

Az előadás tervezői szem előtt tartották — a gyermekek életkori sajátosságának megfelelően — a játékosság elvét. Ezt részben a keretjátékkal (a VIT-en résztvevő babák szerepeltetésével), részben pedig *versennyel* valósították meg. A versenykérdések felölelték az illető ország történelmének, irodalmának főbb mozzanatait, földrajzi, gazdasági, politikai vonatkozású kérdéseit. E vetélkedő kérdései próbálták áthidalni a bemutatásra kerülő szemelvények izoláltságát, s kialakítani a novellák, versek, zenedarabok, képzőművészeti alkotások, filmelőadások stb. egységét. Az anyag megértésének, helyes értelmezésének ellenőrzése szintén kérdésekkel történt.

Az előadás jellegénél fogva olyan politikai, gazdasági összefüggéseket tudott feltárni a gyermekek előtt, olyan pluszt adott szemléletes módon, ami kiegészíti az iskolában tanultakat. A könyvtárosok az új ismeretek szerzését a gyermekek önálló munkájára bízák, s csak ösztönzik őket a vetélkedőn. A gyermekek ismeretszerző munkáját a legnagyobb mértékig elősegítik. Minden előadás előtt annotált bibliográfiák készülnek számukra, s a bennük foglalt könyvek kiállító polcra kerülnek. A kiállító polcra az érdeklődés felkeltésére a könyveken kívül elhelyeznek az országra jellemző rajzokat és tárgyi dokumentumokat is. Például: az Egyesült Államok kiállításán szerepelt egy nagy színes indián panorámakép is, amely indiántáborot ábrázolt. Az Egyesült Arab Köztársaság kiállításán szfinkszről készült tusrajz, s hieroglifákkal díszített ó-egyiptomi jelenet volt. A különböző kiállításokon még MTI fotók, képes levelezőlapokból összeállított táblák, újságok, folyóiratok is szerepeltek az állandó „résztvevőkön”, a már említett hat ország gyermekeit képviselő babákon kívül.

Az önálló ismeretszerzés követelményét meglepően jól sikerült megvalósítani. A versenyben az első helyért pl. egy, az iskolában jeles és egy közepes rendű tanuló harcol. A résztvevők többsége nem tartozik a jó tanulók közé, az előadásokon mégis igen magas színvonalú felkészültséget mutattak. Az általános jellegű kérdésekre olyan pontos válaszokat adtak, ami minden várakozást felülmúlt. Például arra a kérdésre, hogy mit tudnak az amerikai függetlenségi háborúról, dátum szerint elmondták a harcok eredményeit, menetét. Ugyanilyen magas szintű tudást árultak el a kubai forradalomról s a német történelemről is. Lipcse műemlékeinek felsorolása-kor a Népek csatájának emlékművéről megemlítették Napóleon 1813-as csatáját, a Tamás templommal kapcsolatban pedig Bach szerepét, életének főbb mozzanatait.

Az eredmények alapján tehát a kísérlet sikerült, a gyerekek szívesen járnak a könyvtári előadásokra, s ezekre jól felkészülnek. A *könyvtár ismeretterjesztő irodalmának forgalma olyan nagymértékben növekedett*, hogy a megyei könyvtár, valamint a községi és szakszervezeti könyvtár állományából is kellett ismeretterjesztő könyveket a gyermekek rendelkezésére bocsátani.

Fábr Györgyné
a Salgótarjáni Megyei Könyvtár munkatársa

A könyvtáros órs segít...

Mozgalmat indítottunk a könyvek védelmére. El akarjuk érni, hogy az olvasók ne csak olvasni szeressenek, de becsüljék is a könyveket, a közösség tulajdonát. Ezért alakult meg a könyvtáros órs, a könyvek védelmére. Órsvezetőjük többször meglátogatja őket, de nemcsak az ellenőrzés miatt, hanem hogy maga is segítse a munkát. Búszke órsére, mert az jól dolgozik, éberen őrködik a könyvek épségén, tisztaságán.

A szolgálatra a kölcsönzés alkalmával kerül sor. Az órs tagjai állandóan váltják egymást. A szolgálati beosztást az órs végzi.

A könyvtárvezető irányítása mellett először ők veszik kezükbe a könyveket és ellenőrzik azok állapotát. Nemcsak a beadott, de a kivett könyveket is átnézik. Ha valami rendellenességet tapasztalnak, beírják szolgálati naplójukba. A könyvek átnézése nemcsak társaikat figyelmezteti, de a felnőtt olvasókat is. Már maga az a tudat, hogy valaki átnézi a könyveket, javított a könyvédelem helyzetén. Az olvasók közül többen becsomagolják a kölcsönzött példányokat. Így megy ez már hónapok óta, különösen az új könyvek állapotán lehet tapasztalni javulást. Természetesen a könyvtárosnak mindig ügyelnie kell a kellő tapintatra, hogy a kis könyvbarátok túlbuzgó fellépése el ne riassza a felnőtt- és gyermekolvasókat.

A könyvtár kicsi, de a könyvek megbecsülésére szoktatás igyekezete annál nagyobb. A példát a gyermekek mutatják a felnőtteknek, holott fordítva kellene. Azonban még ilyen értelemben is érdemes támaszkodni a gyerekekre.

Kovács László
fiókkönyvtáros, Mátrafüred

Ifjúsági klub egy kisközségben

A Nagyatádi Járási Könyvtár javaslatára községünkben ifjúsági klubot szerveztünk. Ez meglehetősen könnyen sikerült, talán azért, mert addig a mozin kívül egyéb szórakozási lehetőségek nem voltak a fiataloknak. A klub kezdeti létszáma 20 fő volt. Többnyire középiskolások. Most már kétszeresére nőtt a tagok száma, s egyre több fiatal érdeklődik a klub tevékenysége iránt. Természetesen akadnak olyanok is, akiket inkább csak a tánc érdekel, az irodalom kevésbé. Ezekkel a fiatalokkal igyekszünk megkedveltetni az irodalmat is, és ezért olyan témákkal foglalkozunk, amelyek a többséget érdeklik. Az összetartozás erősítése érdekében tagsági igazolványt készítettünk. Ez bizonyos „rangot” ad a tagoknak, büszkéik is rá.

Az ifjúsági klub megalakulása a népművelés másik ágának, a színjátszásnak fel lendülését is magával hozta. A klub távolabbi célja egy nyári kirándulás a Balaton mellé. Kellő anyagi alappal azonban nem rendelkezünk. Ezért elhatároztuk, hogy színdarabot adunk elő, s annak bevételéből fedezzük a kiadást. Egy-egy foglalkozás költségét a havi tagdíjból fizetjük. Süteményt, szendvicset, kávét vásárolunk, ezeket otthon készítik el a felelősök. Minden foglalkozásnak van egy egy háziasszonya és házigazdája. Ők a felelősök a „vendégek” kiszolgálásáért.

Az összejövetelt a kitűzött téma tárgyalásával kezdjük. Ez többnyire egy órát vesz igénybe. A tárgyalást a vitavezető irányítja, majd a legközelebbi anyag kijelölése után tánc, beszélgetés, vagy tévé nézés következik. A foglalkozásokat filmvetítéssel, tréfás vetélkedővel szoktuk élnékíteni. Munkatervünk a tagok javaslata alapján hat hónapra készült. Programunk a következő volt: 1965. október: alakulóülés, a szervezeti szabályzat megbeszélése; November: Mikszáth „A Noszty fiú esete Tóth Mariával” c. regényének megbeszélése; December: Ady Endre költészete, közös mozilátogatás; Január: Stendhal „Vörös és fekete” c. regényének és a könyvből írt filmek elemzése; Február: színházlátogatás, az előadás megbeszélése; Március: író-olvasó találkozó.

Nagy Sándorné
községi könyvtáros, Háromfa (Somogy m.)

Az „Új Könyvek” népszerűsítése

Az Új Könyvek című kiadvány egy példányát a kölcsönzőben helyezük el. Megrendelkor pirossal aláhúzzuk a megvásárolt könyv címét, kékkal az olyan címet, amelyekből nem rendelünk ugyan, de vagy az a mű, vagy annak egy korábbi kiadása megtalálható könyvtárunkban. Így olvasóink már a szállítmány megérkezése előtt tájékozódni tudnak a várható új olvasmányokról, amelyeket kívánságra elő is jegyzünk. A kiadvány másik példányában a fiókkönyvtár jelöli ki ugyanígy az ott található műveket.

Sok olvasó fordul hozzánk azzal a kéréssel, ajánljunk már valami újdonságot. Vagy eszébe jut a könyvtárosnak, vagy nem, hogy milyen egészen új, vagy csupán egy-két olvasó által olvasott könyvet rakott vissza a polcra, mert ilyen szempontból a katalógusok nem tárják fel az állományt.

Ezen a nehézségen segítettünk egészen egyszerűen olyan módszerrel, amely a legkisebb könyvtárban is alkalmazható. Azelőtt a leltározáskor a könyvvel érkezett két könyvkártya közül csak egyiket hagytuk bent a könyvben, a másikat vagy eldobtuk, vagy eltettük tartalékunknak. Az év elejétől a tartalék könyvkártyákat összerakjuk a címek betűrendjében. A katalógusszekrényben külön fiókot adtunk az új anyag kártyáinak, és az Új Könyvek borítójának felhasználásával feltűnően felhívjuk rá a figyelmet.

Olvasóink is rövid idő alatt megszerették e fiókot, mert ha nincs is benn az innét kiválasztott könyv, előjegyezzük számukra. (Később a könyvkártyákat a kölcsönzéshez is felhasználjuk, mert mire az első kártya megtelik, már a könyv sem lesz „új”.)

Megyénk területén minden, főhivatású könyvtárossal rendelkező könyvtár megvásárolta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által készített fényképes osztólapokat két-két példányban. (Az egyiket a felnőttek, a másikat a gyermekek betűrendes katalógusába.) Az ifjúsági katalógusba szánt osztólapoknak csak töredékét lehet ott felhasználni, mert az ifjúsági írók közül csak néhány szerepel e sorozatban. A kimaradt anyagot felhasználtuk választónak a Könyvtártudományi és Módszertani Központtól megrendelt recenzio katalógushoz. (Az irodalmi cikkeket elemzően feltáró, kurrens tanulmány- és folyóiratcikk-katalógushoz.) Így ezt a katalógust is szívesebben, könnyebben kezelhetővé tudtuk tenni.

Ugyancsak 1966 elejétől bevezettük azt az ismert eljárást, hogy a könyvborító „füleken”, könyvjelzőkön található rövid ismertetéseket cellux-szal beragasztjuk a könyv előzéklapjára. A borítólapot pedig kiállításokhoz, ajánló albumok készítéséhez használjuk fel.

Az előzéklapra ragasztott rövid ismertetés végigkíséri a könyvet, és olvasóink különösebb ajánlgatás nélkül is tudnak e könyvek közül választani.

Hegedűs Béla
járási könyvtáros, Komárom

A könyvtárakban talált tárgyak tulajdonjoga

A könyvtári munkával és a könyvtárak működésével kapcsolatos, leggyakrabban visszatérő jogi kérdés: hogyan és miként érvényesíthető a könyvtárak joga a könyvtári tulajdon megsértőivel, a hanyag és károkozó olvasókkal szemben, s mennyiben felelős a könyvtár dolgozója az állományban bekövetkezett hiányokért. Ezzel már a *Könyvtáros* hasábjain is többször foglalkoztunk. Nem beszélünk azonban az érem másik oldaláról. A gyakorlatban nemcsak a könyvtárból elvitt, hanem a könyvtárban talált tárgyakkal kapcsolatban is jogi problémák merülnek fel. A könyvtárak olvasószolgálatára nagy személyforgalmat bonyolít le s ennek szinte velejárója, hogy hol maguk a könyvtári dolgozók, hol az olvasók különböző személyi használatú tárgyakat találnak, kezdve a személyi igazolványtól a kisebb-nagyobb értékű használati tárgyakig: a golyóstolltól a behozott könyvekig.

Egyes, néha egészen kicsinyesnek látszó esetek s az ezek kapcsán beérkező kérdések indokolták teszik, hogy röviden foglalkozzunk a könyvtárban talált tárgyak tulajdonjogának kérdésével s elmondjuk, hogy a szokott „patriarchális” megoldások helyett mit kell szabályos eljárásnak tekintenünk.

Polgári törvénykönyvünk a tulajdonjog tartalmáról és védelméről szóló fejezetben külön foglalkozik a „találás” kérdésével (1959. évi IV. tv. 129. §). A törvény a talált tárgy tulajdonjogának megszerzési módját is szabályozza. Az általános rendelkezésektől eltér a tulajdonjog alakulása, ha a „közönség számára nyitva álló” helyiségben, tehát pl. közkönyvtárban talált tárgyról van szó. Ennek az az indoka, hogy a hivatalos helyiségben talált dolgok az állami szerv birtokában vannak, a találó tehát nem birtokon kívüli dolgot vesz magához.

A talált tárgyakkal kapcsolatban követhető eljárásról külön jogszabály tartalmaz rendelkezéseket [18/1960. (IV. 13.) Korm. sz. rend.] Eszerint a találó köteles a talált dolgot 8 nap alatt az elvesztőnek, a tulajdonosnak vagy más, átvételre jogosultnak átadni, vagy a rendőrségnek

beszolgáltatni. A rendőrség a talált dolgot 3 hónapon át megőrzi, s ha a jogosult ez alatt nem jelentkezett, a személyi tulajdon szokásos tárgyai körébe tartozó dolgot a beszolgáltató kérésére neki kiadja. A találó az így átvett dolgot használhatja, de nem adhatja át másnak. Egy évi használat után a találó az ilyen dolgok tulajdonjogát megszerzi, és korlátlan rendelkezési jogot nyer. Ugyanez a rendelkezés kimondja, hogy a közönség számára nyitva álló helyiségben (tehát pl. a könyvtárban) talált dolgot a találó a hivatal (könyvtár) illetékes alkalmazottjának azonnal köteles átadni, s az ilyen tárgyra nem tarthat igényt. Ha az átvételre jogosult személy megállapítható (pl. a könyvben a tulajdonosra utaló adatok találhatók), az átvételre jogosult személyt értesíteni kell és jelentkezésekor a talált tárgyat neki ki kell adni. Ha azonban az átvételre jogosult személy nem állapítható meg, a talált tárgyat meg kell őrizni (ha erre nincs mód, akkor a rendőrségnek átadni). Három hónap után a dolgot értékesíteni lehet, s a tulajdonost csak az értékesítésből befolyó összeg illeti meg. Egy év után a tulajdonos ebben az esetben is minden jogát elveszti.

A Büntető törvénykönyv (1961. évi V. tv.) büntető szankciókat is fűz a talált dolog jogtalan eltulajdonításához.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a könyvtárban talált dolgok esetén más eljárás követendő, mint akkor, ha egyébként talál valaki elhagyott dolgot. A könyvtár nem köteles a rendőrség őrzésébe adni a kisebb értékű személyi tulajdont, s ha tulajdonosának értesítésére lelkiismeretesen mindent megtett — és az egy év alatt nem jelentkezett —, a könyvtárban hagyott könyvet állományába veheti és forgalmazhatja is ugyanúgy, mintha megvette volna. Ugyanez vonatkozik az egyéb használati tárgyakra is, tehát pl. a talált töltőtollat hivatalos használatra ugyanúgy átadhatja valamelyik dolgozójának, mintha azt a könyvtár vásárolta volna, vagy munkaruhaként hasznosíthatja (pl. a kézbesítő használatába adja) a ruhatárban hagyott felöltőt.

d. r. Takács József

A gép nem okos!

Ha egy külföldre szakadt magyar huszonegynéhány esztendő után hazalátogat, élesebb szemmel néz szét. Természetesen így van ez akkor is, ha az illető könyvtáros, és a könyvtárak fejlődése, eredményei érdeklik.

Ha egy könyvtáros külföldről jön, bizony félve beszélünk neki könyvtárunk munkájáról. Különösen az amerikainak, hiszen hol van nálunk — például szak-könyvtári, orvosi könyvtári viszonylatban — gépesített dokumentáció, hol vannak a különböző type-ok, computer-ek, hisz sok esetben még a könyvtár céljára tervezett könyvtárhelyiségek is hiányoznak...

Helen Kovacs a brooklyni orvosegyetemi könyvtár vezetője. A háború óta él Amerikában. Anyanyelvét teljes biztonsággal beszéli, bár az orvosi könyvtárosok számára rendezett előadáson elmondta, hogy „könyvtárosul” és magyarul akkor beszélt először. (Gép helyett masinát, olvasó helyett „fejet”, folyóirat helyett újságot mondott, és közben tanulta meg azt a kifejezést, hogy lyukkártya...)

— Ma reggel elgondolkoztam azon, hogy mit fogok Önöknek elmondani könyvtáramról, terveimről — kezdte beszámolóját —, és rá kellett jönnöm, hogy amit én tervezek, azt önök a könyvtári hálózat kialakításával már megvalósították.

Ezután bemutatta a könyvtárát szóban és — filmen.

— Megérkezik egyetemünkre az orvos-tanhallgató. Az első hét, „az orientációs hét” az ismerkedés. Végigvizsik az egyetemen, mindent megmutatnak neki. Ezen a héten jut el először a könyvtárba is. Szinte elszédül az új benyomások tömegétől. Hogyan lehet számára tartós ismereteket adni? Úgy semmi esetre sem, hogy kiállok és elmondom, hogyan kell kölcsönözni, a katalógusban keresni. Csináltunk hát egy színes filmet, amelyben egy csinos munkatársnő mutatja be a különböző katalógusokat, kölcsönöz, keres, használja az indexeket stb. A filmnek sikere van!

— Az orvostanhallgatóknak már az első évben önálló cikkeket, dolgozatokat kell készíteniük. Ehhez a könyvtár minden segítséget megad. Jelenleg 80 ezer kötetünk van, de hamarosan egyesülünk egy nagy orvosegyesületi könyvtárral, s állományunk kb. 300 ezerre nő. Hallga-

tóink létszáma 817, a tanszékeken 478 oktató dolgozik.

— Kölcsönzésünk lyukkártyákkal történik. Az első példány a kölcsönzőjegy, a második és a harmadik a késedelmes kölcsönzők felszólítására szolgál. Az első figyelmeztetésért — a lyukkártyát küldjük ki postán, utánvétellel — az olvasónak egy dollárt kell fizetnie. (Amíg centekkel „figyelmeztettünk”, nem volt olyan hatásos, mint mostanában.)

— Legutóbb egy évig statisztikát vezettünk: az összegyűjtött kölcsönzőjegyekből kiderült, hogy a hallgatók többet olvasnak, mint az oktató személyzet, sőt a professzorok. (Különbösen éppen a professzorok azok, akik félnek minden könyvtári újítástól.)

— Minden tanszéken van kézikönyvtár is, 200—2000 kötetig terjedő állománnyal. Ha a könyv itt feleslegessé válik, a mi könyvtárunk kapja meg — a megőrzés kötelezettsége nélkül. Ritkán tartunk meg belőle, a könyveket általában kitesszük a kölcsönzőben egy polcra, amelyen ez áll: Akinek szüksége van rá, elviheti.

— Kísérletezünk a könyvtári hálózat megszervezésével is. De ez önöknél már több mint kísérlet: gyakorlat.

— Azt mondják — s ezért még irigyelnek is bennünket —, hogy nálunk a gépesítés magas fokon áll. Ne irigyeljenek! A gépek nem okosak! Amikor az egyik számítógép típust megszoktuk, újabbat kapunk. Jelenleg is két könyvtárosunk hat hónapja kizárólag a legújabb computer kódolásán dolgozik. És ha a gépnek hamis adatokat táplálnak be, az sem tud okos információkat adni. Átlagban a gép által kikeresett információk 60 százaléka használható. De előfordult már az is, hogy a gép „félreértette” a kérdést és mindössze 10 százalék hasznos adatot szolgáltatott.

— Amit Magyarországon könyvtárközi kölcsönzésnek neveznek, azt mi xerox másolattal oldjuk meg. Ez a szolgáltatásunk igen kiterjedt: Szenegáltól Ankaráig... Ingyenesen küldünk xerox másolatot a világ minden tájára.

Helen Kovacs Törökországból érkezett hozzánk: Ankarában és Isztambulban tartott előadásokat. Tőlünk Zürichbe indult tovább: ott és Londonban várták könyvtáros-hallgatói.

Torday Alíz

Gyermekkönyvtár létesült Ajkán

A húszezer lakosú városban eddig nem volt külön könyvtárak a gyerekeknek. Nagy gondot okozott ez a városi könyvtár dolgozóinak, mivel a kis helyiségben, nagy zsúfoltságban képtelenek voltak a gyerekekkel külön is foglalkozni.

Tudtak erről a megye illetékes vezetői, és igyekeztek is segíteni a helyi vezetőknek a probléma megoldásában. *Kapcsolatba léptek a timföldgyár szakszervezeti vezetőivel, mivel a központi helyen fekvő kultúrotthon látszott a legalkalmasabbnak a gyermekkönyvtár létrehozására.* A városi tanács művelődési osztálya és a timföldgyár szakszervezeti bizottsága között ez év elején kezdődött tárgyalások sikerre vezettek: a timföldgyári szakszervezeti könyvtár megszűnt, helyén városi gyermekkönyvtár létesült.

A timföldgyár könyvtár-állományát — az ifjúsági irodalom, lexikonok stb. kivételével — átvette a városi könyvtár, a városi könyvtár viszont több ezer kötetet kitevő ifjúsági állományát ruházta át a gyermekkönyvtárra.

A nagy munka természetesen a városi könyvtár dolgozóira vár, hiszen a több ezer könyvet leltározni, katalogizálni, átbélyegezni, költöztetni nem kis munka volt. Külön is dicséret illeti Tilhof Endrét és Vas Jánosnét, a városi könyvtár dolgozóit, akik ezt a munkát a sajátjuk mellett, gyakran munkaidő után is lelkesen végezték. Nekik köszönhető, hogy az új könyv-

tár már április 14-én megnyithatta kapuját. Az ünnepélyes megnyitón a városi tanács mellett képviseltette magát az SZMT és a megyei könyvtár is.

Az új könyvtár mintegy 4500 kötettel nyitott, összetétele kifogástalan. A könyvkeken kívül különböző ifjúsági lapok, képes-, sport- és rejtvenyűjságok is találhatóak. Foglalkozik a könyvtár természetesen a nagyon népszerű dia-filmek kölcsönzésével is.

Az egyezség értelmében a gyermekkönyvtár önállóan működik, a könyvbeszerzést azonban továbbra is a városi könyvtár végzi, mivel a *timföldgyár az anyagi hozzájárulást a városi tanácsnak fizeti be.* Kezelői státuszt a két szerv közösen biztosít. A könyvtárat Vas Jánosné kezeli, akit a városi könyvtárból helyeztek erre a felelősségteljes posztra. Napi forgalma máris hetven fő átlagban, de az ötödik napon például százegy látogatója volt. A forgalom további növelésére tervei is vannak Vasnénak: mesedélutánok, diavetítések, klubdélutánok és kirándulások szervezése is többek között. Jól jártak az ajkai gyerekek, saját mesebirodalmuk van, de nem jártak rosszabbul a régi könyvtár olvasói sem, hiszen a városi könyvtárban kedvezőbb körülmények között, sokkal több jó könyv közül válogathatják ki olvasnivalójukat.

Németh István
(Napló)

Kiadvány Kazincbarcika történetéről

A Kazincbarcikai Városi Könyvtár helytörténeti gyűjtése immár túlmege az anyag lelőhelyének felkutatásán, a bibliográfia-készítésen s a városépítés szakaszainak fényképgyűjteményben való bemutatásán.

A könyvtár megkezdte a várostörténet megírását. Elhatározására ösztönzően hatott a televízió „Versengő városok” című másora is, amelynek meghirdetése után a fiatalság valóságát megrohanta a városi könyvtárat helyismereti vonatkozású kérdéseivel. Mivel a városról még nem készült történeti leírás, a könyvtár készített el egy nagyobb, lexikális összeállítást, melynek első része a kazincbarcikai ipari kooperáció létrejöttének népgazdasági szempontjait világítja meg, második része a város létesítményeinek, intézményeinek, vállalatainak, szobrainak, műemlékeinek, utcáinak leírása, mégpedig a címszavak betűrendjében.

A könyv iránti érdeklődésre való tekintettel a városi könyvtár nagyobb terjedelemben is megírja Kazincbarcikának és nagyobb üzemének történetét, s ebbe a munkába bevonja az érdekelt vállalat műszaki vagy gazdasági szakembereit is. A terv lényegében már megvalósult, s remélhetőleg még ebben az évben kész lesz a kézirat. (P. A.)



„HÉTKÖZNAPI FASIZMUS”

Olvasmányok Mihail Romm filmjéhez

Szépirodalmi művek

- ANDOR Leon: *Tíz határon át*. Riportregény. 1965, Kossuth, 363 l.
Az emigráns újságíró a két háború között egész Európát bejárta. Útjai, hányattatásai, riportjai híuen tükrözik a faszizmus kibontakozásának, terjeszkedésének és tombolásának folyamatát, az „új rend” rémuralmát.
- APITZ, Bruno: *Farkasok közt, védtelen*. 1960, Magvető, 474 l.
Emberekről szól, akiknek emberségét nem tudta megtörni az embertelenség. Egy gyermeket adnak a táborban kézről-kézre, mentenek barakról-barakra. Az igazi humánus megnyilatkozása ez a könyv.
- BATES, Herbert Ernest: *Jó széllel francia partra*. — *A Jacarandafa*. 1965. Európa, 532 l.
A helytállás és embertelenség dokumentuma ez a két regény. Hogyan menekültek meg a megszállt Franciaországban a lezuhant angol repülőgép pilótái? Mi történt a japán hadsereg elől menekülő burmai angol kolónia tagjaival? Kik voltak, s miért hősök, akik a háborúban is megőrizték emberiségüket?
- BORCHERT, Wolfgang: *Az ajtón kívül*. 1960, Európa, 237 l.
A háborúból visszatért ifjút megkérdezik: „Mit csinált idáig? A válasz: Semmit. Háborút. Éheztem. Fáztam. Lőttem. Mást semmit. Háborút.” Ők voltak azok a fiatalok, akiket nem tanítottak meg az életre, az alkotásra s ezért szabad prédaként az ajtókon kívül maradtak.
- BÖLL, Heinrich: *Ádám, hol voltál?* 1957, Kossuth, 210 l.
Ádám, ha akkor nem tetted meg, amit meg kellett volna, legalább most mérd meg tetteidet; ítélkezz múltad, gondolkozz jövőd felett! A világháború utolsó évéről ad képet az író viaskodva lelkiismeretével, harcolva a közömböség ellen.
- BÖLL, Heinrich: *Biliárd fél tízkor*. 1961, Európa, 226 l.
Szabad-e megbékélni a bűnösökkel? Lehet-e elmenekülni a felelőség elől? Böll őszintén vallja, hogy örült tettel tiltakozni is jobb a szótlán cinkosság-nál.
- BRECHT, Bertolt: *Allítsátok meg Arturo Ut!* 1960, Európa, 119 l. (Világirodalmi kiskönyvtár.)
„Hiszen ezek nem is politikai bűnözők, hanem nagy politika bűnök elkövetői, ami egészen más dolog. — S zét kell zúzni a bűnösök tekintélyét...” (Bertolt Brecht jegyzeteiből.)
- EHRENBURG, Ilja: *Vihar*. 1954, Új Magyar, 754 l.
Miért nem tudott a nagy forradalmi hagyományú polgári Franciaország ellenállni a hitlerizmusnak és miért sikerült a fiatal Szovjetunióknak térdrekenyszeríteni a náciizmust? Erre a kérdésre ad választ Ehrenburg könyve.
- FABIAN, Franz: *Istenek tanácsa*. 1951, Szépirodalmi, 142 l.
Az „Istenek tanácsa” a haszon halálgyárosai, bábuaként mozgatnak embereket, és mérgezgázokat gyártanak, milliók sorsáról döntenek.
- FALLADA, Hans: *Halálodra magadra maradsz*. 1961, Magvető, 620 l. (Világkönyvtár.)
„Anyák! A Führer meggyilkolta a fiamat... A Führer a ti fiaitokat is megöli; akkor sem lesz vége a gyilkolásnak, ha a világon minden család gyászol már.” Nehézkes, íráshoz nem szokott kezek írták a levelezőlapokat. Érdemes volt? Igen! A félelem nyomorította világban ők ketten nem tudták megmenteni a világot, de megmentették saját lelkiismeretüket.
- Fellázad a Gettó*. 1959, Kossuth, 394 l.
Őt napló, őt súlyos vádirat a faszizmus embertelenségéről. Emlékek a varsói gettó lázadásának utolsó napjairól. Nem művészi feldolgozások, de megrázó tudósítások az életre-halálra vívott küzdelemről.
- FERRES, Antonio: *A legyőzöttek*. 1965, Kossuth, 312 l.
Federico Vidal, a börtönben is ellenállást szervező antifaszista orvos, a magatartásával, szilárdságával a faszisztákat eszméikben megingatni képes ember a hőse ennek a regénynek, amely a szerző hazájában, Spanyolországban mind a mai napig nem jelenhetett meg.
- FEUCHTWANGER, Lion: *Simone*. 1959, Kossuth, 1—2. köt. (Tarka könyvek.)
„Vajon jöhet-e csoda, ha az emberek

- mit sem tesznek, csak várakoznak?" Tenni kell! „És mikor, ha nem most?" Egy gyermek tételődése ez, aki Jeanne d'Arc képével a szívében mutatott példát a világnak.
- FISCHER, Ernst: *Jelzötüz. Dimitrov harca a háborús gyűjtogatók ellen.* 1963, Kossuth, 210 l.
1933. február 27-én felgyújtják a Reichstag épületét. A megrendezett komédia ürügyén baloldaliak ezreit tartóztatják le. A nagy perről és annak előkészítéséről szól a tárgyi ismereteiben pontos, drámai erejű könyv.
- FRANK, Anne *naplója. (A hátsó traktus.)* 1958, Európa, 331 l.
- „Gondoljátok meg, 15 éves volt, amikor megölték. Csacsogó gyermek volt, akinek rémekkel népesítették be életét, s mint sokak, hiába bujkált a Gestapó elől.” E naplóban, mint cseppben a tenger, tükröződik a fasiszmus, az embertelenség, a pokoli gonoszság egész valósága.
- FRANK, Leonhard: *Jézus tanítványai.* 1965, Szépirodalmi, 230 l. (Olcsó könyvtár 1965. 31.)
- Würzburg földig lerombolt falai között gyermekien naiv, rongyokba burkolt, korgó gyomrú, tiszta lelki kis emberkéikkel találkozunk. Ki a felelős a velük történelemért, a zsidóüldözésért, Európa lerombolásáért?
- FRISCH, Max: *Biederman és a gyűjtogatók. Tandráma tanulság nélkül.* 1959, Európa, 141 l. (Modern könyvtár 30.)
- Szimbolizmus, vagy felkiáltójel a polgári hiszékenységről? Figyelmeztetés az új fasiszmus ellen: ne engedj házadba a gyűjtogatókat, ne adj kezükbe gyufát, mert felgyújtják házadat!
- FRISCH, Max: *És a holtak újra énekelnek. Requiem.* 1959, Európa, 97 l. (Modern könyvtár 10.)
- A holtak az élőkért énekelnek az igazságtalanság s a fegyverporogás ellen.
- FUCIK, Julius: *Riport az akasztófa tövéből.* 1965, M. Helikon, 105 l.
- A mártírhálált halt csehszlovák újságíró utolsó riportja a Gestapó börtönének vallatásoszábjából. Hősök irodalmi emléke, vádirat és korrajz is egyben az árulókról, a kihallgatást végző náci tisztokról, a korrupciós börtönvezetőkről, a cseh „protektorátus” megszállás alatti életviszonyairól.
- FUENTE, Pablo de la: *Kegyetlen idők.* 1965, Magvető, 268 l.
- Félelmetes tanúbizonyság, megrázó irodalmi dokumentum a világtörténelem egyik legszörnyűbb tragédiájáról, a Spanyol Köztársaság bukásáról s az ezt követő élet-halálharcról az ellenállási mozgalom és a spanyol fasiszták között.
- FUKS, Ladislav: *Mundstock úr.* 1965, Európa, 264 l.
- „Az a legrosszabb, ha a reményünket is elveszítjük” — vallja Mundstock úr, a fasiszmus pokoli világában vergődő, csupaszív, szilárd, tiszta jellemű ember. A szerző nem a borzalmakat, hanem a fasiszmus lélektani hatását, a várakozás bizonytalanságának, a való hírek és a képzelt valóság közötti hanyódnak rettenetét ábrázolja.
- GÖRLICH, Günter: *Élet és halál évei.* 1965, Kossuth, 390 l.
- Hogyan adott hitelt egy nemzet nagy többsége, munkásmozgalmi hagyományai ellenére a fasiszta demagógiának? Egy munkáscsalád életében apák, fiúk, unokák sorsában ad erre választ a fiatal szerző önéletrajzi írásában.
- HABE, Hans: *A küldetés.* 1966, Kossuth, 308 l.
- Vállalhatja-e humánus szándéktól vezérelve vagy rettegéstől szorongatva bárki is a német fasiszta emberkereskedők közvetítőjének szerepét? Ki a felelős, hogy az eviani menekültügyi konferencia után megkezdődtek a tömeges deportálások, s a szervezett népiirtás politikájára újtára indult?
- HEYM, Stefan: *A Glasenapp-ügy.* 1964, Európa, 398 l. (Milliók könyve.)
- Hogyan élt Prága a német megszállás alatt? Hogyan állt ellen a náci barbárságnak eleinte ösztönösen, majd egyre szervezettebben? Kik voltak a hősök, kik az ingadozók és ki voltaképpen az ellenség? Cselekedeteiknek mi volt mozgatója, gondolkodásuk háttérében mi rejtőzött? — erre felel ez az irodalmi dokumentum.
- HEYM, Stefan: *Keresztes vitézek.* 1964, Európa, 1—2. köt.
- „Láttad, hogyan készítik fel az amerikai fiatalokat az új háborúkra? De miért harcoltak az amerikaiak akkor Hitler ellen?” Erre keresi a választ érdekes könyvében az Amerikában élő német származású író.
- KERÉKGYÁRTÓ István: *A történelem futószalagán. Antifasiszta lírai antológia.* 1965, Magvető, 703 l., 5 t.
- A felszabadulást megelőző 15 év magyar antifasiszta költészetnek irodalomtörténeti teljességre törekvő gyűjteménye.
- KOEPPEN, Wolfgang: *Halál Rómában.* 1960, Európa, 191 l.
- Róma kék ege alatt találkozik egy család: gyilkosok és megbékélők, a múltba vágyók és a jövőt akarók. A mai nyugatnémet valóság két arcának tükré ez az írás.
- KOSZTENKO, Kim: *Ez történt az Ifjú Gárdával.* 1965, Zrínyi ny., 250 l. (Kozmosz könyvek.)

- A legendáshírű krasznodoni *Ifjú Gárda* létrejöttének, a német megszállók elleni harcának és elárulatásának fordulatos, tényekkel és új dokumentumokkal, visszaemlékezésekkel átszőtt regénye, a szovjet nép helytállásának nagyszerű példája.
- LENGYEL József: *Mit bír az ember. (Újra a kezdet. — Trend Richárd vallomásai.)* 1965, Szépirodalmi, 228 l.
- Hogyan harcolnak a koncentrációs táborok foglyai azért, hogy minél többen ériék meg közülük a közelgő felszabadulást? A siker azonban nem csak az egyén hősiességén, hanem a közösség helytállásán is múlik, ezt példázza a két kisregény.
- LENZ, Siegfried: *Városszerte beszélnek.* 1965, Európa, 258 l. Negyvennyolc túszt áldozza életét az ellenállási mozgalomban a fasiszták megszállása alatt szenvedő Norvégiában. Helyesen járt-e el vezetőjük, aki nem adta fel magát, hogy a tuszok életét ezzel megmentse?
- MALAPARTE: Curzio: *Kaputt.* 1966, Európa, 51 l. (Milliók könyve.) Kik voltak azok a lezüllött, minden emberi vonásukat elvesztett vezetők, s kik a kiszolgálóik, akik elindították a fasiszta hadigépezetet a világra s egyben saját magukra is halált hozó útjára; akik a háború, az öldöklés, a szenvedés dantei poklának démonait rászabadították az emberiségre?
- MALTZ, Albert: *A tüzes nyíl.* 1960, Szépirodalmi, 1—2. köt. (Olcsó könyvtár.) 1942 augusztusában a német hátországából tüzes nyíl tör a magasba, hogy figyelmeztesse az angol bombázókat az erdő rejtekében épített tankgyárra. Hogyan jutott el odáig a politikától távol eső ember, hogy a tettet végrehajtsa?
- MANN, Klaus: *Mephisto. Egy karrier regénye.* 1957, Zrínyi, 323 l.
- A koncentrációs táborokba zárt vagy emigrációba kényszerült, az értelmet szolgáló Faust-okat felváltották a fasiszta hatalom szolgái, az értelmet megcáfoló Mephisto-k. A tehetség és a hiúság csap össze a regény lapjain.
- MERLE, Robert: *Két nap az élet.* 1966, Szépirodalmi, 294 l. (Olcsó könyvtár 1966. 4.)
- Dunquerque, 1940. A francia összeomlás kezdetének, a faszizmus nyugat-európai tombolásának dokumentuma ez a regény. Négy francia katonát, négy egymástól olyannyira különböző ember negyvennyolc órába sűrített tragédiája képezi a cselekmény vázát.
- MEZEI András: *A csodatevő.* 1966, Szépirodalmi, 146 l.
- A faszizmus utolsó napjaiban egy gettóba zárt kisfiú, a csodatevő, álmaiban, képzeletvilágában teremti meg az őt ért
- rossznak, igazságtalanságnak fordítottját. Vágyainak csodavilága vívódik az őt körülvevő nyilasterror kegyetlen valóságával.
- NALKOWSKA, Zofia: *Vallomás.* 1965, M. Helikon, 104 l.
- Nyolc történet a koncentrációs táborok poklából; nyolc vádirat a fasiszta gyilkosok ellen. Emlékmű a szenvedőknek, az ártatlan áldozatoknak, megrázó kiáltás és emlékeztető az életben maradtaknak, a gondolkodó embereknek.
- NOLL, Dieter: *Egy ifjúság regénye. Werner Holt kalandjai.* 1964, Magvető, 568 l.
- Két fiú sorsában egy nemzedék nagy „kalandját”-ról szól a regény, arról, a nemzedékről, amely kezdettől fogva a rossz oldalon állt. Nem mentség, nem ítélet, de példázat egy olyan emberről, aki végig járta a tévelygések, a gyötrelmek és a megtisztulás útját.
- PETERSHAGEN, Rudolf: *A lelkiismeret lázadása. Egy volt Wehrmacht-tiszt emlékiratai.* 1962, Zrínyi, 305 l.
- „Tapasztalataim, a nyers és megmáshatatlanság igazság vitt mindjobban a másik oldalra.” — Sorsok, németek a szegedről mögött — vagy előtt fegyverrel a kézben: róluk szól az emlékirat.
- SEGHERS, Anna: *A hetedik kereszt.* 1960, M. Helikon, 358 l. Mindenki behódolt? Mindenki kishitű volt a borzalmak szigetén? Nem! Az író remekműben állít emléket a „másik Németország” fiainak.
- SEMPRUN, Jorge: *A nagy utazás.* 1965, Európa, 239 l.
- Százhuszan Franciaország különböző börtöneiből négy napig egy vagonba zárva, útban a koncentrációs táborhoz. Az élet és halál mezsgyéjén megtett útról szól élményei alapján magas művészi színvonalon a szerző.
- STEINBECK, John: *Lement a hold.* 1958, Európa, 122 l.
- A leigázott nép ereje kimeríthetetlen, ha egységes a hódítók gyűlöletében. Egy várost rajzol meg a szerző, amelyben az ellenálló néptől rettegnek a megszállók.
- Szerették az életet...* Az európai ellenállási mozgalom mártírjainak búcsúlevelei. Thomas Mann előszavával. 1955, Ifjúsági K., 315 l.
- Inkább a halált választották, mint a megalkuvást, s a világ emberségesebb része zárta szívébe őket. Tizenkétféle millió meggyilkolt áldozat leveleiből gyűjtötték össze a mártírok utolsó üzeneteit.
- TABÁK András: *Sargasso-tenger.* 1965, Magvető, 540 l.
- A Sargasso-tenger a háború utolsó éveinek, zavaros, szorongató poklának szimbóluma, amelyen az embernek maradni akaró ember alig-alig tud átver-

gődni. Egy gyermek sorsában villan fel a polgári-kispolgári rétegek kétértelmű reagálása a zsidókérdésre.

VRIES, Theun de: *A vöröshajú lány*. 1959, Táncsics, 1—2. köt.

Egy diáklány a húszmillió áldozat közül. Egy fiatal, aki békében, értelmesen és szépen szeretett volna élni s éppen ezért fegyvert fogott nemzete legjobbjaival együtt a német megszállók ellen.

ZWEIG, Arnold: *A wandsbeki bárd*. 1959, Kossuth, 474 l.

„... ismeretlen okból öngyilkos lett egy hamburgi hentesmester, akit a kommunisták likvidálásában kifejtett hazafias érdemeiért maga a Führer tüntetett ki.” Egy hamburgi lapban 1937-ben megjelent hír adta a regény alapötletét az írónak.

Ismeretterjesztő művek

BADIA, Gilbert: *Németország tegnap és ma*. 1965, Kossuth, 543 l., 24 t.

Milyen tényezők vezették Németországot az első világháború után a hitleri imperializmus útjára? Kik, hogyan és miért mentették át a náciizmus politikai örökségét Nyugat-Németországba? Mennyiben felelős a német népt a fasizmusért és a két világháborúért? Hogyan fejlődött s milyen ma a két Németország?

BATTAGLIA, Roberto — GARRITANO, Giuseppe: *Az olasz ellenállás története*. 1965, Kossuth, 209 l., 8 t.

Az első sztrájkoktól, szabatúszakoktól kezdve az egyre szervezettebb partizánakciókban kibontakozott olasz antifasiszta harc krónikája.

BEZÜMENSZKIJ, Lev: *Német tábornokok Hitlerrel és Hitler nélkül*. 1965, Kossuth, 522 l.

Nem igaz, hogy a náciizmus gaztetteiért s a második világháborúért egyedül Hitler felelős. Nem igaz, hogy tábornokai ellenezték az agressziót és szembezálltak az embertelenséggel. S ma? A Bundeswehr ismét világegést készít elő!

BREDEL, Willi: *Ernst Thälmann*. Politikai életrajz. 1950, Szikra, 186 l.

Kikötőmunkásból lett a német és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő vezetője. Tizenegy évi börtön után a III. Birodalom teljes összeomlása idején — Buchenwaldban végezték ki.

COLLOTTI, Enzo: *A náci Németország. A weimári köztársaságtól a hitleri birodalom bukásáig*. 1965, Gondolat, 385 l. (Studium könyvek 51.)

A nemzeti szocializmus hatalomrajutásának és tombolásának történelmi és ideológiai előfeltételeit, politikai, gazdasági és kulturális tényezőit elemzi. Jellemzi a náciizmus sok vonását, az imperializmust, a rasszizmust, a náci jogot,

gazdaságot, az „új európai rendet”, a militarizmust, a szociális demagógiát stb.

DIMITROV, Georgi M.: *A munkásosztály a fasizmus ellen. Beszéd a Kommunista Internacionálé 7. világkongresszusán*. 1952, Szikra, 165 l.

„Mi hát a fasizmus tömeghatásának forrása? Mit hoz a fasizmus győzelme?” Mi a harc útja és hogyan lehet legyőzni? 1935-ben válaszolta meg ezeket a kérdéseket a nemzetközi munkásmozgalom kimagasló személyisége, a bolgár nép halhatatlan vezetője.

FÁBRY Zoltán: *Európa elrablása*. 1966, Tatrán-Szépirodalmi, 473 l. A kötet tárgya: Európa fasiszta megszállása. A szerző ebből a szemszögből néz meg minden, a náci múltban gyökerező német megnyilvánulást; ahol veszélyt érez: óv, figyelmeztet.

HAMSIK, Dusan — PRAZÁK, Jiří: *Mérenylet Heydrich ellen*. 1965, Kossuth, 294 l.

A szerzők gazdag tényanyag birtokában elemzik és ábrázolják a csehszlovák ellenállási mozgalom különböző irányzatait, a náci megszállás alatt sínylődő, de harcát egy pillanatra sem abbahagyó csehszlovák nép küzdelmét s ítéletét a Führer gyilkos helytartója, Heydrich felett.

HARSÁNYI János: *Magyar szabadságharcosok a fasizmus ellen. Dokumentumok a magyar antifasiszta ellenállási mozgalom történetéből*. 1941—1945. 1966, Zrínyi, 906 l., 8 t.

A dokumentumok magyarázat nélkül is bizonyítják: a magyar nép legjobbjai tevékenyen és bátran kivették részüket a fasizmus elleni küzdelemből; a társadalom minden rétegében, még a hadseregben is voltak, akik ellenálltak a náci-nyilas terrornak.

KAUL, Friedrich Karl: *Az Eichmann-ügy*. 1965, Kossuth, 305 l. 10 t.

Négy elszánt férfi az argentin fővárosból elrabolja a XX. század egyik leg-hirhedtebb tömeggyilkosát, több millió ember elpusztítóját, Adolf Eichmann-t. Ügyére halálos ítélet tett pontot, amely nemcsak a hitleri fasizmus, hanem a nyugatnémet nácivédő politika felett kimondott ítélet is volt.

MAJSZKIJ, Ivan M.: *Ki segítette Hitlernek? A londoni szovjet nagykövét vizsgáló emlékezései*. 1964, Kossuth, 263 l.

Miért kényszerült a Szovjetunió meg-egyezésre 1939 augusztusában a németekkel? Milyen volt a háború előtti diplomácia harca? Saját tapasztalatai, élményei alapján ad választ erre a szerző.

MAKAI György: *Ki volt dr. Sorge?* 1965, Kossuth, 159 l., 16 t.

Nyolc éven át nyújtott értékes tájékoztatást Nippon világhódító, agresszív terveiről a japán fasiszta vezetők bizalmába férkőzött német származású szovjet felderítő tiszt. Tevékenységével világtörténeti jelentőségű politikai és katonai döntések meghozatalához nyújtott segítséget.

MANN, Thomas: *Európa, vigyázz!* 1957, Gondolat, 155 l.

„Ó, nem a vakmerő dölyf indított szölcásra, hanem az aggodalom és gyötrellem, amelytől az Ön vezérei nem tudtak engem megszabadítani azzal az intőzkedésükkel, hogy nem vagyok német többé; a lelki és szellemi szenvedés, amelytől négy év óta életem egyetlen órája sem volt mentes...” (Írja Th. Mann a bonni egyetem rektorához küldött válaszában.)

MELNYIKOV, Daniil E.: *Összeesküvés Hitler ellen. 1944. júl. 20.* 1964, Kossuth, 269 l.

— Mi kényszerítette a tábornokokat, a fasizmus kiszolgálóit, hogy az összeomlás utolsó hónapjaiban szembe forduljanak Hitlerrel? Mi volt valóságos céljuk? — erre ad választ a könyv.

MELNYIKOV, D. J.—CSORNAJA, R. B.: *A kétarcú admirális. Canaris, a fasiszta kémiszolgálat főnöke.* 1966, Kossuth, 170 l.

Hogyan lett egy jelentéktelen tengerésztisztből a náci katonai hírszerző szolgálat rettegett főnöke, a polgári lakosság terrorizálásának, a szabotázsakcióknak és provokációknak korlátlan hatalmú szervezője, — majd a Gestapo

foglya, saját „felsőbbrendű” rendszerének áldozata.

PARRAGI György: *Fasizmus frakkban és mundérban.* 1960. Kossuth, 206 l.

Hogyan támadhatott fel a nyugatnémet hadsereg Hitler tábornokainak vezetésével? Kik vezetik ma Nyugat-Németországot? Hogyan szervezik újjá a fasizmust? Ezekre a kérdésekre válaszol nagy anyagismerettel a könyv.

PUTLITZ, Wolfgang: *Németországból Németországba. Egy volt német diplomata emlékezései.* 1958, Gondolat, 314 l. A kulisszák mögött látta a világot, a kétszínűséget, a veszedelmes naivságot a szerző. Érdekes portrék kelnek életre a könyv lapjain a szélhámós Göbbelsről, a faragatlan Ley doktróról, a vérszomjas Heydrichről s a többiekéről.

SCHWARZ, Joachim Chajim: *A hóhérnak nincs arca.* (A hatodik hadoszlop.) 1965. Magvető, 277 l.

A hatodik hadoszlop a nácizmus feltámasztóinak mai tábora. Ők sem tudták azonban megakadályozni Eichmannak, a magyarországi zsidóüldözés egyik fő végrehajtójának felkutatását, elfogását és halálos ítéletét, amely egyben a fasizmus bűnei feletti ítélet jelképe is volt.

TARANTOVA, L. — TUCKOVA, A.: *A Krupp-haláldinasztia.* 1953. Szikra, 122 l.

A nagy rablók, a halálgyárak haszonélvezői, a fehér kesztyűs Kruppok története — az emberi borzalmak előkészítésének, a fasizmus világra szabadításának krónikája is egyben.

Összeállították:

Csomor Tibor—Mitrú Ibolya

HÁZI-HÁZTÁJI GYÜMÖLCSTERMESZTÉS

A bibliográfia bevezetőjében hadd ajánljuk az olvasók figyelmébe az ismert szerző, MOHÁCSY Mátyás, „*Gyümölcsstermesztés a házi és háztáji kertekben*” című könyvét [2. kiad. 1961. Mezőgazdasági, 285 l. 6 t.], amely a több kiadást megért „*Házikert gyümölcsös*”-nek bővítettebb kiadása. A könyv útmutató minden kezdő kertész és tsz-tag számára. Megtanít a házikert megtervezésére, telepítésére. Különböző kert-típusokkal, házikertbe alkalmas gyümölcsfajtákkal, szaporításuk és termesztésük módjával, növényvédelmével ismerteti meg az olvasót. A szőlészet alapvető tudnivalóit is tárgyalja. — Az egész évi tennivalókat „munkanaptár” foglalja össze.

A gyümölcsstermesztés és értékesítés különböző kérdéseivel foglalkoznak még az alábbi munkák:

BIRÓ József: *A gyümölcs előkészítése értékesítésre.* 1962, Mezőgazdasági, 134 l. (Hungarofruct kiskönyvtára.)

Gyümölcsfavédelem a kertészetben. A Földművelésügyi Minisztérium — Kertészet és Szőlészet Szerkesztősége tudományos tanácsadója. 1965. 23 l.

JESZENSZKY Árpád: *Gyümölcsster-*

mesztés képekben. 1965, Mezőgazdasági, 273 l.

JESZENSZKY Árpád: *A gyümölcsfák metszése képekben.* 2. jav. kiad. 1960, Mezőgazdasági, 216 l.

JESZENSZKY Árpád: *Oltás, szemzés, dugványozás.* 3. átd. kiad. 1960, Mezőgazdasági, 178 l.

RAYMAN János — TOMCSÁNYI Pál: *Gyümölcsfajták zsebkönyve. Alma-gyümölcsűek és csonthéjasok.* (Közrem. Ivády Sándor.) 1964, Mezőgazdasági, 239 l.

TOMCSÁNYI Pál — TAKÁTS Izabella: *A gyümölcs minőségének meghatározása szabványok alapján.* 1964, Mezőgazdasági, — Közgazdasági és Jogi, 83 l. 7 t.

Útmutató a gyümölcsfák permetezésére a szórvány- és házikerti gyümölcsösökben. (Átd. Pap Mózes.) 1963, FM Növényvédelmi Szolgálat, 26, 24 l.

Folyóiratcikkek

ACHMET Seljahudin: *Bogyógyümölcsűek termesztése.* Kertészet és Szőlészet „A kiskert” c. 1965. 2. melléklete. 4—5. l.

Szamóca, málna, ribizske, köszméte sorrendben ismerteti e nagy tápláló értékű ún. „nemes” gyümölcsök termesztését. Kiemeli, hogy a *folyamatos ellátás* érdekében célszerű *különböző érésű fajtákat* termesztetni. A málnánál, de főleg a ribizskénél és köszméténél a *tökéletesebb terméknnyülést* elősegíthetjük *különböző fajták* telepítésével.

BALÁZS Ferenc: *Védekezhetünk-e a tavaszi fagyok ellen?* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 8. sz. 18—19. l.

A tavasz végén visszatérő fagyok súlyos károkat okozhatnak a virágzó gyümölcsösökben. A veszélyes mértékű lehűlés megakadályozásának több lehetőségét sorolja fel.

BALÁZS Klára, B.: *A gyümölcsfák mézgásodása.* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 19. sz. 14. l.

BEREND István—CSORBA Zoltán: *Időjárás okozta károsodások a gyümölcsösökben.* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 15. sz. 21. l.

Főleg az esőzéstől túl magasra emelkedett talajvíz, az ún. „lábvíz” okozta gyökérlégzés-elégtelenséget tárgyalja.

CSIDER László: *Tapasztalatok a gyümölcsösök köztes termeléséről.* — Kertészet és Szőlészet. 1963. 17. sz. 14—15. l.

FEJES Sándor: *Néhány gondolat a termőkaros orsófák metszésének — vagy nem metszésének — vitájához.* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 13. sz. 3—5. l. Leszögezi, hogy a termőkaros orsóművelésnél legfontosabb munka a leköltözés, ill. az arra alkalmas vesszők kiválasztása. Nem tiltott az ésszerű és szakszerű metszési beavatkozás, de csak olyan mértékig, amennyi a termőgyengsúly fenntartásához szükséges.

GÉVAYNÉ Bérés Márta: *A szerződéses gyümölcsértékesítés új feltételei.* — Kertészet és Szőlészet. 1966. 6. sz. 15. l. A „feltételeket” — a korábbi évekhez képest — módosították. Felemelték a felvásárlási árat, kibővítették a szerződés minőségi osztályait.

GYURÓ Ferenc: *A gyümölcsfák szakszoros terméshozamának megszüntetése.* — Búvár. 1964. 4. sz. 208—209. l.

Gyümölcsösök növényvédelmének naplója. — Kertészet és Szőlészet. 1966. 6. sz. 18—19. l.

Alma, körte, kajszli, őszibarack, cseresznye, meggy és szilva sorrendben sorolja fel a gyümölcsfák betegségei és kártevői elleni védekezésre legalkalmasabb fejlődési szakaszt és a növényvédőszerüket.

HARMAT László: *A magastörzsű köszméte támaszrendszerei.* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 12. sz. 10. l.

A magastörzsű köszméte termesztése a házikertekből indult el. A kialakult támaszrendszerek: karótámasz, korona alatti, ill. feletti huzaltámasz és páros huzaltámasz. Az üzemi termesztés szemszögéből vizsgálva mindegyiknek vannak előnyei és hátrányai is.

KOVÁCS Attila: *Növényvédelem a házikertekben és a szórvány gyümölcsösökben.* — Tudomány és Mezőgazdaság. 1963. 3. sz. 113—118. l.

MIHÁLYFFI József: *Nyáron is gondozzuk gyümölcsösünket!* — Kertészet és Szőlészet. 1965. 12. sz. 11. l.

Felhívja a figyelmet néhány nyári munkára, amelynek elmulasztása károsan befolyásolja a gyümölcs mennyiségét és minőségét.

NAGY György: *Időszerű tavaszi teendők a közös és háztáji gyümölcsösben.* — Termelőszövetkezeti Gyakorlati Útmutató. 1964. 2. sz. 75—90. l.

NAGY Pál: *A gyümölcsös berendezése.* — Kertészet és Szőlészet. 1966. 6. sz. 12—13. l.

A házikert gyümölcsöse szolgálhatja kizárólag a család ellátását, vagy az árutermelés céljait, de lehet vegyes hasznosítású is, amikor csak a felesleget értékesítjük. Az ilyen kert berendezése kicsiben egy üzemi gyümölcsöshöz hasonlóan tervezhető meg.

PEKÓ József: *Vegyvédelem a gyümölcsösben és a szőlőben.* — Kertészet és Szőlészet. 1966. 7. sz. 6—7. l.

PEREGI Sándor: *A gyümölcszedés időpontja.* — Kertészet és Szőlészet. 1964. 11. sz. 17. l.

PEREGI Sándor: *A növényvédelmi terv.* — Kertészet és Szőlészet. 1963. 9. sz. 3. l.

PINTÉR György: *Mit kíván a kereskedelem a gyümölcsstermesztéstől?* —

Tudomány és Mezőgazdaság. 1963. 3. sz. 89—104. l.
TÓTH Elek: Törpefa a házikertben. = Kertészet és Szőlészet. 1965. 18. sz. 11. l.
 Ez idő szerint hazánkban csak almástermésűekből és őszibarackból nevelnek törpefát. A következő években már a többi csonthéjasból is nevelnek törpealanyon. Felsorolja előnyeit és hátrányait.

TÓTH Elek: Vegyesen telepítsük az önméddő szilvafajtákat. = Kertészet és Szőlészet. 1966. 5. sz. 8. l.
 Hangsúlyozza, hogy az önméddő vagy gyengén öntermékenyülő szilvafajtákat sohasem egymagukban, hanem mindig más fajttal vagy fajttal keverten kell ültetni.

Összeállították: *dr. Barna Béláné — dr. Stuber Istvánné*

A TV SZÍNHÁZI MŰSORÁHOZ AJÁNLUJUK

Július—szeptember

Csiky Gergely: Az udvari kalap. A Víg-színház előadása.

HEGEDŰS Géza: Csiky Gergely. 1953, Művelt Nép, 116 l. (Nagy magyar írók.)

MIKSZÁTH Kálmán: Csiky Gergely. = Kortársak nagy írókról. Vál. és jegyz. Lukácsy Sándor. Második sorozat. 1956, Művelt Nép. 179—181. l.

Színkritikák. Kürti Pál = Magyar Nemzet, 1965. máj. 23., 11. l. — Létay Vera = Népszabadság, 1965. jún. 4., 9. l. — Nagy Péter = Élet és Irodalom, 1965. 22. sz. 9. l. — Rajk András = Népszava, 1965. jún. 8., 2. l.

Garcia Lorca, Federico: Yerma. A Madách Színház előadása.

(ld. Könyvtáros, 1966. 2. sz. — Kis bibliográfiák.)

Heltai Jenő: A néma levente. A békéscsabai Jókai Színház előadása.

HELTAI Jenő: A néma levente. Vígjáték 3 felvonásban. 1958, Bibliotheca. 112 l. (Játékszín. 6.)

HELTAI Jenő: A néma levente. Vígjáték 3 felvonásban. = Heltai Jenő: Öt mesejáték. 1955, Szépirodalmi. 165 l.

BENEDEK Marcell: Heltai Jenő. = Benedek Marcell: Könyv és színház. 1963. Szépirodalmi. 323—327. l.

GODA Gábor: Heltai Jenőről. = Goda Gábor. Naplófüzetemből. 1960, Szépirodalmi. 432—440. l.

KOSZTOLÁNYI Dezső: Heltai Jenő. = Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. Tanulmányok magyar kortársakról. 1. köt. 1958, Szépirodalmi. 268—270. l.

Színkritikák. Kárpáti Aurél: Főpróba után. 1956, Magvető. 267—272. l.

Ibsen, Henrik: John Gabriel Borkman. A Víg-színház előadása.

(ld. Könyvtáros, 1966. 4. sz. — Kis bibliográfiák.)

Illyés Gyula: Bolhabál. A Déryné Színház előadása.

ILLYÉS Gyula: Bolhabál. Színmű 2 felvonásban. = Kortárs, 1966. 3. sz. 343—370. l., 4. sz. 560—586. l.

BATA Imre: Három vázlat Illyés Gyuláról. = Bata Imre: Ívelő pályák. 1964, Szépirodalmi. 182—216. l.

HALÁSZ Gábor: Az új Illyés. = Halász Gábor válogatott írásai. 1959, Magvető. 393—401. l.

ILLÉS Endre: Az indulat írója. = Illés Endre: Gellérthegyi éjszakák. 1965, Szépirodalmi. 92—105. l.

ILLÉS Endre: Jegyzetek Illyés Gyuláról. = Kortárs, 1962. 11. sz. 1696—1700. l.

ILLÉS Jenő: A közösségi-nemzeti öntudat ébresztői. Illyés Gyula drámáiról. = Illés Jenő: Mai dráma — mai dramaturgia. 1964, Szépirodalmi. 72—97. p.

LUKÁCSY Sándor: A hatvanéves Illyés Gyula. = A könyvtáros, 1961. 10. sz. 608—609. l.

Színkritikák. Illés Jenő. = Film Színház Muzsika, 1966. 3. sz. 14 l. — Keresztury Dezső = Film Színház Muzsika. 1965. 52. sz. 6 l.

Móricz Zsigmond: Sári bíró. A győri Kisfaludy Színház vendégjátéka a stúdióban.

MÓRICZ Zsigmond: Sári bíró. Vígjáték 3 felvonásban. 1955, Művelt Nép. 86 l. (Népszerű drámák. 18.)

CZINE Mihály: Móricz Zsigmond útja a forradalmakig. 1966, Magvető. 611 l.

GÖNCZI Imre: Könyvek Móricz Zsigmondról. = A könyvtáros, 1962. 8. sz. 477—479. l.

HÉRA Zoltán: Írói nagyság és plebejusi demokratizmus. Móricz Zsigmond születésének 80. évfordulóján. = Népszabadság, 1959. 159. sz. 7 l.

KOZOCSA Sándor: Móricz Zsigmond irodalmi munkássága. Bibliográfia. 1952, Művelt Nép. 263 l.

MÓRICZ Virág: Apám regénye. 2. bőv. kiad. 1954, Szépirodalmi. 592. l.

- MÓRICZ Virág: *Könnyű annak, aki boldog.* = Kortárs, 1959. 8. sz. 155—165. l. (ld. Könyvtáros, 1966. 4. sz. — Kis bibliográfiák.)
- Salamon Pál: Magadra kiált!** A Katona József Színház előadása.
- SALAMON Pál: *Magadra kiált!* Dráma. 1966, Magvető. 97 l.
- Színkritikák.* Gábor István = Magyar Nemzet, 1965. okt. 21. 4. l. — Kéry László = Élet és Irodalom, 1965. 43. sz. 8. l. — Rajk András = Népszava, 1965. okt. 19. 2. l.
- Sardou, Victorien: Váljunk el!** A Veszprémi Petőfi Színházi előadása. (ld. Könyvtáros, 1966. 2. sz. — Kis bibliográfiák)
- Shaw, George Bernard: Caesar és Kleopatra.** A szegedi Nemzeti Színház előadása.
- SHAW, George Bernard: *Caesar és Kleopatra.* A szegedi Nemzeti Színház előadása.
- SHAW, George Bernard: *Caesar és Kleopatra.* Színmű. = Shaw, George Bernard. Színművek. 1965, Magyar Helikon. 1962 l. (Helikon klasszikusok.)
- SHAW, George Bernard: *Caesar és Kleopatra.* Színmű. = Shaw, George Bernard: Hét színdarab. 1956, Európa. 287—400. l.
- ALMÁSI Miklós: *Irónikus végítélet.* Bernard Shaw. = Almási Miklós: A modern dráma útjai. Az újabb drámatörténet és a shakespeare-i hagyományok. 1961, Gondolat. 166—201. l.
- BENEDEK Marcell: *G. B. Shaw.* 1963, Gondolat. 107 l. 4 t. (Irodalomtörténeti kiskvt. 23.)
- BENEDEK Marcell: *George Bernard Shaw.* = Benedek Marcell: Könyv és színház. 1963, Szépirodalmi. 443—416. l.
- GYÁRFÁS Miklós: *Shaw időszerűsége.* = Nagyvilág, 1963. 5. sz. 788—790. l.
- KÁRPÁTI Aurél: *Bernard Shaw, a modern Arisztofanész.* — *Előzetes utószó G. B. S.-ről.* = Kárpáti Aurél: Tegnaptól máig. 1961, Szépirodalmi. 400—407. l.
- POGÁNY József: *Bernard Shaw drámái elé.* = Pogány József: Kultúra és alkultúra. 1962, Magvető. 288—294. l.
- Színkritikák.* Goda Gábor: Egy történelmi szatíráról. = Goda Gábor: Naplófüzetemből. 1960, Szépirodalmi. 363—367. l. — Halasi Andor: A jövő felé. Válogatott kritikai írások 1905—1963. 1964, Szépirodalmi. 290—292. l.
- Gramsci, Antonio: Marxizmus, kultúra, művészet. Válogatott írások. 1965, Kossuth. 351—352. l.
- Tolsztoj: Karenina Anna.** A Vígszínház előadása.
- TOLSZTOJ, Lev Nikolaevics: *Anna Karenina.* Regény. 1964, Európa. 1. köt. 523 l., 2. köt. 460 l.
- TOLSZTOJ, Lev Nikolaevics: *Anna Karenina.* Regény. 1966, Magyar Helikon. 887 l. (Tolsztoj művei. 6.)
- DOBOSSY László: *Moszkvai levél a novemberi Tolsztoj-évfordulóról.* = Nagyvilág, 1960. 12. sz. 1886—1888. l.
- LENIN, Vladimir Iljics: *Cikkek Tolsztojról.* = Lenin, Vladimir Iljics: Az irodalomról. 1949, Szikra. 63—92. l.
- MANN, Thomas: *Goethe és Tolsztoj.* Töredékek a humanitás problémájával kapcsolatban. = Mann, Thomas: Válogatott tanulmányok. 1956, Magvető. 63—189. l.
- NÉMETH László: *Tolsztoj inasaként.* = Nagyvilág, 1956. 1. sz. 99—112. l.
- VERES Péter: *Tolsztoj — nem először...* = Veres Péter: Olvasónapló. 1962, Szépirodalmi. 292—296. l. (ld. Könyvtáros 1966. 2. sz. — Kis bibliográfiák.)
- Könyvismertetések.* Barabás Tibor: = A könyv hatalma. Írások az irodalomról. 1961, Szépirodalmi. 125—141. l. — Szigeti József: Irodalmi tanulmányok. 1959, Európa, 87—107. l. — Veres Péter: Olvasónapló. 1962, Szépirodalmi. 296—297. l.
- Színkritikák.* Kürti Pál = Magyar Nemzet, 1964. nov. 10. 4. l. — Lélay Vera = Népszabadság, 1964. dec. 2. 8. l. — Nagy Péter = Élet és Irodalom, 1964. 48. sz. 8. l. — Szombathelyi Ervin = Népszava, 1964. nov. 17. 2. l.

Összeállította: *Körtés Júlia*

MI KELL A FALUNAK?

Pesti Dániel nagytótfalusi lakos levelet írt, hogy a földművelésügyi minisztérium kocsma bővítését kocsma bővítés címen. Nem ért egyet az intézkedéssel, amelynek alapján a könyvtár és az ifjúság kiszorul a két kis helyiségből, s amely az italmérés érdekeit a község érdekei elé helyezi.

Ezzel nem is lehet egyetérteni.

*

A tanító valamit ír a nagy konyhában, a tűzhelyen fazekak rotyognak, a kisunoka hallgatagon ácsorog az ajtóban. Zsilli Jenő 26 éve él a faluban, volt idő, hogy nyolc osztályt tanított, egyszer helyette-se is volt, tizenhárom éve viszont, hogy a felső tagozat Kisharsányba került, csak az osztatlan négy osztállyal foglalkozik. Iskolavezetői címe mellett a kulturothron igazgató címe is az övé.

— Mit jelent ez a kulturothron?

— Száz férőhelyes nagyterem. Heti két mozi. A télen két ismeretterjesztő előadás is volt. Huszan-huszonöten jöttek el. Volt olyan terv, hogy a kisharsányi csinálunk egy egyfelvonásost, de nemigen érdeklődnek. Egyszer a könyvtárnak volt olvasóterme is, asztalok, miegyéb, de oda se igen jártak.

— A kulturház tehát egyetlen nagytermet jelent?

— Igen, azaz ugyanabban az épületben van a kocsma, a bolt, a könyvtárszoba, meg a mostani KISZ-helyiség is. A könyvtár azelőtt tejbegyűjtő volt, aztán rendőrpihenő. Később a vb-titkárnak kellett lakásnak, de ő elment, akkor került vissza a két helyiség. A kocsmát bővíteni kell, arra használják fel ezt a két szobát.

— Hová megy a könyvtár?

— Egy kicsi kis helyiség, eléggé sötét...

— És a fiatalok?

— Hacsak a nagyterembe nem... De az nehezen fűthető, és amúgyis kevés a tüzelőnk.

*

A könyvtáros Pesti Dánielné. Vasárnapként van nyitva a könyvtár, az 1965. évi adatok szerint 111 beiratkozott olvasója van. A könyvvállomány 744 kötet, tavaly egész évben 1444 kötetet kölcsönöztek ki. A tavalyi gyarapodás 100 kötet könyv volt.

Hepp János vb-elnök és Szabó Dénes vb-titkár éppen mindketten bent vannak a tanácson. Egyszerű kis szoba, szemben a két íróasztal.

— Az ivó és a bolt nem megfelelő, ez nem vitás. Kisebbségi kocsma, mint ez a szoba itt. Nem lehet leülni. Az üzlet a helyszűke miatt is megy olyan rosszul.

— Kié az épület?

— A tanácsé. De még az év elején megállapodtunk a földművelésügyi minisztériummal. Ingyen megcsinálják az átépítést, az alkalmat meg kell ragadni.

— Mi lesz a könyvtárral és a KISZ-szobával?

— Hát igen, a könyvtárt jelenleg sújtja... De az épület másik oldalán levő raktárhelyiséget átadják, abban lesz hely... Ebben az évben ugyan nem lesz pénzünk, de megoldjuk majd...

— És a KISZ?

— Most szombaton volt valami alakulógyűlésük.

— Nincsenek ám sokan — tájékoztatnak —, néhány Siklóásra járó gimnazista meg nyolcadikos, meg pár dolgozó fiatal, azok is többnyire eljárnak másfelé dolgozni.

— Szóval nem lesz pénz könyvtárra?

— Huszonnyolcezer az évi KÖFA.

— A tsz (három éve egyesült a kisharsányival) nem ad?

— Á... — legyintenek.

*

Nagytótfalunak valamikor az 1800-as években hatszázon felül volt a lélekszáma, 1950-ben 540, 1960-ban 455. Már van üres ház is a faluban. A vb-elnök meg a titkár azt mondták, számításuk szerint 2000 körül kihal a falu. A fiatalok túlnyomó többsége a siklósi állami gazdaságba, Siklóásra, sőt Pécsre jár be dolgozni, ha még nem költözött oda. Lakik viszont a faluban néhány bejáró gimnazista, elég sok a televíziós készülék, s a könyvtár adatai szerint kb. minden negyedik ember olvasgat.

Mi kell a falunak e pillanatban, mennyire kell a tágasabb itálbolt — nem tudom.

Elvileg — bármilyenek a körülmények — visszafelé lépkedni nem volna szabad.

Hallama Erzsébet
(Dunántúli Napló)

HŰSÉGESEN

Van egy legenda Csőszön. Tulajdonképpen nem is legenda, valóságos magva van, ma már történelem, kulturtörténeti kutatások tárgya, csupán a több mint évszázadnyi távolság vonta be az emberek elbeszéléseiben, gondolatvilágában a legenda meseködével.

Volt egyszer egy csőzsi ember. Márkus Józsefnek hívták. Az 1830-as években belőle lett Fejér megye első könyvtárosa, az ország egyik legelső közművelődési könyvtárának, a Fejér megyei Olvasó Társaságnak első „tárnoka”.

Csőszön hallottam először felőle — a könyvtárostól. És később, amikor a fehérvári öreg utcákon a Bartók tér felé vitt a lábam, a megyei könyvtár árkádos homlokzata előtt újra és újra megtorpan-tam. Itt állt valahol, a gimnázium, a kollégium, talán éppen a mai könyvtár helyén (az öreg városnegyedet rég lebontották, ma már az is „óváros”, ami a helyére épült, ki tudná megmondani pontosan?), itt bontogatta eszméit, terveit Márkus József a népművelésről, a kultúra terjesztéséről.

A könyvtáros, aki olyan lelkesedéssel beszélt nekem a múlt századbeli kollégájáról. Halmai János.

Foglalkozása — az eredeti, amely mel-lé az évek során „hozzávette” a könyvtáros hivatását — pedagógus. A csőzsiék is jobbára így ismerik: „a tanítóbácsi”. Így szólítják a könyvtárban is olvasói, sőtét fejkendő asszonyok és piros nyakkendő úttörők.

Idős, megállapodott embernek látszik. Termete erős, magas, úgy tűnik, szinte vasból van, nem fognak rajta az évek és a betegség. Egyenes tartását is megőrizte,

csupán kissé előregörnyedt vállalai árulják el a dolgozósztendőket, szürkülő haja a munkában átvirrasztott éjszakákat.

Csak a szeme árulkodik arról a belső nyugtalanságról, emésztő forróságról, amely soha nem hagyja megpihenni. Amint beszél, felizzik a tekintete. Lelkesedéssel beszél munkájáról.

Pápáról indult el. Bereckpusztán kezdte a pályát. Jászládány közelében, az Alföld egy apró tanyasi iskolájában négy évig volt tanító. 1943 óta él Csőszön...

„Szép ez a pálya. Éveket tölt el az ember a katedrán, amíg igazán megtanulja, mi is az: pedagógusnak lenni. És évtizedekig taníthat, mindig újdonságokra bukkan...”

Három fia van. Az egyik 23 éves, tavaly végzett, feleségével együtt az enyinyi iskolában tanít.

Nem beszél róla, de ez a történet is egyéniségéhez tartozik.

Az ötvenes évek elején még nem volt egyszerű a könyvtáros élete. A legnagyobb problémát az jelentette: új olvasni valót szerezni a régi mellé az olvasóknak.

Volt egy motorkerékpárja, azon hordta a könyvet haza a faluba, télben-fagyban. Ha nagyon hideg volt, egy ponyvadarabot tekert maga köré. Egy zsákot hordott magával, abba tette az új könyveket, hogy örüljenek neki odahaza a könyvszerető emberek.

Egy öreg, barna könyvespolcot még most is őriznek a csőzsiék a művelődési otthonban. Most üresen áll, mégsem tartja senki sem haszontalan holminak. A legkisebbek is tudják a történetét. Ez volt tizenegynehány esztendeje a falu könyvtára. 300 kötet könyvet őrzött. („Már akkor is szabadpolcos könyvtárunk volt” — dicsekednek tréfásan, arra célozva, hogy nem csukott szekrényben, hanem polcon tartották az olvasni valót.)

Ma 3000 kötetes, korszerűen, kényelmesen berendezett, három helyiségből álló könyvtárpépület várja a dombon a csőzsi olvasókat.

Lehet, hogy nem teljes a kép, amelyet adni szerettem volna ezzel a történettel. Lehet, hogy nem helyes a párhuzam sem, amelyet képzeletem teremtett a hajdani reformkori könyvtáros, Márkus József, s a mai Halmai János között. Egy vonatkozásban, a hivatás, a munka iránti hűségben mégis megragadott.

Halmai Jánosról az ötvenes években, amikor sokat kilincsel, motorozott új könyvek után, sokan azt tartották: nehéz, követelődő ember. Allandó, nyughatalan szószólója volt a falu művelődésének.

Ma is ilyen...

Mekis János
(Fejér megyei Hírlap)



A városi utcákat ismét a könyvsátrak tették színesebbé, könyvekkel megrakott asztalok várták újból a könyv barátait az idei ünnepi könyvhéten. Könyvvásár kezdődött a falvakban is; könyvkosarak indultak el a házakhoz, hogy közelebb vigyék a könyvtermés újdonságait azokhoz, akik most kedvelik meg az olvasást. Kivették részüket a könyv ünnepének előkészítéséből a könyvtárak is. Majdnem minden megyében a megyei könyvtár, sőt a járási könyvtárak készítettek el a rendezvények programfüzetét, amelyeket többnyire a megyébe látogató írók rövid életrajzi adataival és műveik bibliográfiáival egészítettek ki. Az írók most szokatlanul nagy számban indultak útnak, minden megyét legalább 6—7 író látogatott meg. A sokszáz rendezvényt lehetetlen volna felsorolni, ugyanígy céltalan lenne a könyvhéttel kapcsolatos könyvtári kiadványok ismertetése is. A legszebbek közül a Szombathelyi és a Debreceni Megyei Könyvtár programfüzetét, valamint a Miskolci Megyei Könyvtár és a Városi Könyvtár közös kiadványát említhetjük meg. (—)

Új körzeti könyvtárak

CSAKNEM 200 m² alapterületű községi könyvtárépületet emelnek a kétezer lakosú Feldebrő (Heves m.) községben. Az építkezés 300 ezer forintnyi költségét teljesen helyi erőforrásokból fedezik. Az épületet a Heves megyei Tervező Iroda mérnöke, Veress Zoltán tervezte, a homlokzat díszítése a Képzőművészeti Alap által megbízott művész elképzelései szerint történik. Az építést a helyi tanácsi építőbrigád végzi, a berendezés ugyancsak helyben készül. Az épületben a szabadpolcos könyvtárhelyiségeken (kölszönző, olvasó) kívül helytörténeti kiállítási helyiséget is berendeznek — az előtérben — a híres, XI. századi altemplom építészeti jellegzeteségeinek kiadványokkal, valamint fényképekkel való bemutatására; és az épületben kap helyet az ifjúsági klub is. A klubban elhelyezett újságokat, folyóiratokat a kölszönzési időn kívül is használhatják majd a látogatók. Az épületnek 50 évre megfelelő helyet kell biztosítani a könyvtár számára, ezért 15 000 kötet elhelyezésére tervezték, 6—8000 kötetes raktárral. Szabadpolcra annyi kötetet helyezhetnek, amennyit a megyei könyvtár szabadpolcos kölszönzőjében jelenleg az olvasók rendelkezésére bocsáthat. A feldebrői könyvtár a közeljövőben körzeti könyvtári feladatokat is el fog látni a Tarna völgyében: főhivatású könyvtárosa 5 könyvtár munkáját irányítja. — Heves megyében jelenleg Poroszlón és Kálban működik főhivatású könyvtárosa vezette körzeti könyvtár, a közeljövőben Vepelénen is körzeti könyvtárat szerveznek: ez a három helyi fiókon kívül 3 közeli község könyvtári gondozását is ellátja. (HA)

A FIATALOK könyvtári ellátásának problémáival több tanulmány foglalkozik a Székesfehérvári Megyei Könyvtár híradójának új számában. Gévay Ágnes írása a KISZ korosztályú fiatalok olvasási helyzetét elemzi. Felföldi Magdolna azokat a műveket sorolja fel, amelyeket a Polgárdi Községi Könyvtár egyik kölszönzési napján a fiatalok vittek ki, majd ismerte-tti a könyvtár ifjúsági klub-foglalkozásait. A bicskei cigányfiatalok könyvtári klubjáról szól Rohács Ervin írása. A tartalmas híradó a továbbiakban a többi olvasórétegekkel foglalkozó írásokat közli.

A LEGSZEBB kivitelű járási híradók egyikét készíti rotaprint eljárással a salgótarjáni járás Kistere nyén működő Járási Könyvtára. A legújabb számban több vidéki könyvtáros színes beszámolóját találjuk munkájukról.

„VESZPRÉM megyei módszertani füzetek” címmel indított kiadványsorozatot a Veszprémi Megyei Könyvtár, amelyben a jellegénél fogva helyi, de máshol is figyelmet érdemlő tanulmányoknak kívánnak a könyvtár hosszabb időközönként megjelenő évkönyvénel gyorsabb publikációs lehetőséget biztosítani. Az első füzetben Starscsevics Tiborné, a Tapolcai Járási Könyvtár munkatársa a járás könyvtári ellátásának gazdaságos megszervezéséről írt tanulmányt. A szerző körültekintő alapossággal foglalkozik a kiskönyvtári körzetek kialakításának problémáival.

FENNÁLLÁSÁNAK 75. ÉVFORDULÓJÁT ünnepli ez évben a Prágai Városi Könyvtár. A Prágai Városi Könyvtár a csehszlovák könyvtárügy igen fontos bázisa, mivel saját könyvtári tevékenységén kívül módszertani központ: Nemcsak a hálózatába tartozó könyvtárak módszertani irányítását végzi, hanem a szakszervezeti, ifjúsági és iskolai könyvtárak minden típusával is foglalkozik. A könyvtár rendszeresen ad ki évkönyveket. A jubileum alkalmából kiadott évkönyv számadatai beszédes bizonyítékai a Prágai Városi Könyvtár felszabadulás utáni egyenletes és magas színvonalú fejlődésnek. (G. J.)

KOMLÓN a Május 1. Művelődési Házban klubot rendeztek be a bejáró munkások számára. A látogatók érdeklődési köréhez alkalmazkodó, rövid idő alatt lezajló, mégis kerek egészlet alkotó programokat állítottak össze. Könyvtárat is létesítettek, ahol könyvkölcsönzésre, napilapok, folyóiratok olvasására nyílik lehetőség.

SZOMBATHELYEN a műszaki-technikai szakkörvezetők dunántúli tapasztalatcseréje alkalmából a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár könyvkiállítást rendezett a Művelődési és Sportházban. Egyidejűleg kiállították a megye szakköreinek kiváló munkáit is. (—)

Hírek

A DEBRECENI VÁROSI HIRLAPOLVASÓ újságíró-olvasó találkozóinak sorozatában áprilisban Pálffy József, a Magyarország fő-szerkesztője „Miért lép ki Franciaország a NATO-ból” címmel tartott nagyszerű előadást, és beszélgetett a hírlapolvasó törzsközönségével. A TIT és a debreceni hírlapolvasó sorozatának májusi rendezvényén Somogyi Pál, a Ludas Matyi humoristája és Balázs-Piri Balázs, a laprajzolója találkozott a hírlapolvasó látogatóival. (K. Gy.)

AZ AUTOMATIZÁLÁS elméleti kérdéseinek és a különböző automatizálási feladatok megoldásának széleskörű szakirodalmát ismertette meg a Budapesti Nemzetközi Vásár látogatóival az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ kiállítása. Bemutatták a pavilonban a tájékoztatói tevékenység automatizálását is. (—)

A SALGÓTARJÁNI járásban négy községi könyvtár költözött új helyiségbe. Etesen nagyméretű új helyiséget kapott a könyvtár, Vizsláson a volt óvodában, Dorogházán és Lucfalván a művelődési otthonban helyezték el. Rövidesen új helyiséget kap a könyvtár Mátranóvákön is. (—)

ALAPFOKÚ könyvtárosi vizsgát tettek — az idén első ízben — a székesfehérvári Vasvári Pál Gimnázium végzős „népművelési” osztályának tanulói, akik négy esztendőn keresztül ismerkedtek a gyakorlati oktatás keretében a népművelés különböző ágazataival. A 34 leánytanuló közül kilenc kiváló, tizenhat jó, kilenc pedig megfelelő érdemjegyjű alapfokú bizonyítványt kapott. (—)

A FID (Nemzetközi Dokumentációs Szövetség) igazgató tanácsa Magyarországot bizta meg a FID/DC „Fejlődő Országok” bizottság titkári teendőinek ellátásával. Egyidejűleg felkérte a különböző országokban működő tagjait, hogy szakembereket delegáljanak az újonnan alakuló bizottságba. A titkári teendőket Magyarország részéről az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ látja el. (—)

FERTŐSZÉPLAKON a szabadpolcos kölcsönzésre alkalmas helyiséget juttatott a községi tanács a könyvtárnak. A polcokat a győri Kisfaludy Károly Könyvtártól kapták ajándékképpen. (—)

SZÉKESFEHÉRVÁRON nagyszámú hallgatóság részvételével rendezték meg Váci Mihály szerzői estjét. A verseket Surányi Ibolga és Sellei Zoltán előadóművészek tolmácsolták. (—)

Kitüntetések

A művelődésügyi miniszter hazánk felszabadulásának 21. évfordulója alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül Molnár Lászlónénak, a Fészek Művészklub könyvtárosának és Tímár Zsuzsának, az Országos Pedagógiai Könyvtár főkönyvtárosának;

a Pesterzsébeti Vasas Művelődési Ház fennállásának 50. évfordulója alkalmából Fodor Ákos könyvtárosnak A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetés adományozta.

TÁJÉKOZTATÓ

Tamási Áron

1897—1966

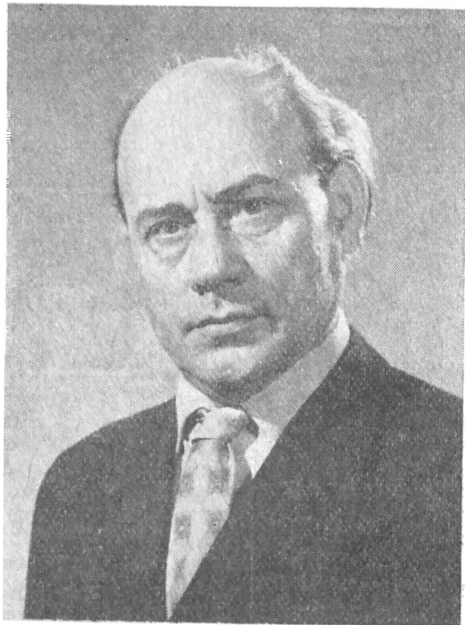
Ábel hazatér *Farkaslakára*, a földre, amelyből vétetett... Tamási Áronnak a Székelyföld fájó realitásától az egyetemes humánusig szélesedő művészetét Erdély adta a magyarságnak. Néha művei olvas-tán az volt az érzésünk, mintha *Mikes Kelemen*, a Törökországi levelek írója rein-karnálódott volna Tamási egyéniségében és stílusában. Egyéniségének mondhatatlan kedvességével, józanságával, emberségével, stílusának elemezhetetlen bájával.

Minden író művei között van valami az egész egyéniségre, kiejtésére jellemző alkotás. Ilyen Tamási Áronnak a szegény legényke emberré érését ábrázoló műve, az *Ábel a rengetegben*. A szerző alaptehetsége, a spontán ösztönös örök gyermekművészé, ebben a műben nyilatkozik meg előttünk igazán.

Tamási írói tehetsége őselményektől duzzadó eredeti adomány volt. Amint egész lényében a mesefantázia gyöngédsége és a realizmus vaskossága vegyült, — sőt ez utóbbi emelte az első varázsát — akként ölelkezett a kettő ebben a regényben, és teremtette meg írónk egyik legkitisztultabb, legharmonikusabb és legzártabb kompozíciójú művét. Valami gyermekded

magyar Robinsonade-ot, amely azonban távol van a Defoe-i mű racionalisztikus pietizmusától, sokszor inkább Homérosz fiatal hőseinek jó-rosszon inneni, tiszta, büntelen naivitására emlékeztet. Derűs, fölszökő, tiszta humorában, amellyel a természet sokszor zord, sokszor csodálatosan jóságos világába vetődött kicsi Ábel az élet dolgait nézi, az a biztos, irigylendő nyugalom van, amellyel talán csak a gyermekkor tiszta harmóniája ajándékoz meg és amelynek paradicsomából azután mindnyájan kiűzetünk. Bomba, bank, rabló, minden, ami hősünkre a külvilág erői közül hat, amivel szembekerül, mindmegannyi alkalom ennek próbatételére. De a kis székely pásztorgyerek állja a próbát, még édesanyja mélységes melankóliával, annyi könnyes szépséggel elbeszél halálhíre sem veszíti el magát. E gyermekszív nyugalmában az emberélet minden fájdalmas mozzanata elbékél, hogy aztán hősünk visszatérjen az élet megalázottjai és megszomorítottjai közé érettük élni, küzdeni, szenvedni...

Nagy út volt az, amit írónk fejlődésében idáig megtett. Az a nyers, fegyvelmezetlen, epigon-romantika, amely a *Szűzmáriás királyfi* nyelvi kifejezéslehetőségében és anyagában sok új, érdekes hordalékot sodort, de semmiképpen nem tudott eljutni egy viszonylagos kitisztulásig, sőt olykor önmaga karikatúrája gyanánt hatott, most mintha véglegesen megfegyvelmeződött, formába állt, kikristályosodott volna. Pedig Tamási írói szándékaira és — ami fontosabb — tehetségére már akkor „víg arccal” nézhetett az olvasó. Novelláiban, amelyeket egymást követő kötetei: *Lélekindulás*, *Hajnali madár*, *Erdélyi csillagok*, *Helytelen világ* hoztak, helyenként bizarr, torz darabokban is, minduntalan fölcillant egy egészen eredeti magyar elbeszélőtehetség érce. Egy elbeszélőtehetsége, amely ha sokat örökölt is az előttejárt írónemzedék



társadalomlátásából, tanult is írói eszközeiben, új, tiszta, egyéni világképéből nőtte ki megoldásait.

Tamási víziólátó fantáziájának világa, bár, részleteiben szerfölött realiztikus, időn és téren kívül esik. Faluját is ilyennek érzi. Némelykor, ha lelkével burkolja körül, úgy tetszik, mintha ő építette volna. Máskor szülőjének érzi, aki egy csillagos téli estén szomorú-mókás mese után foganta. Titokzatos, nem ebből a világból való parancsa van, hogy minden jót rámondjon erre a falura. A lelke készen is áll az engedelmességre, de a szavai — úgy érzi — gyalók. Valóságos új mítosz ez.

Tamási mélyen érzi és érezteti, — hiszen szinte a bölcsőjében is gyötörték már —, a székely falu bajait. Engesztelhetetlen gúny és keserűség tulajdonképpen csak az álnok és tudatlan „népszakértők” ellen van benne, akik a falu nyomorát legfőljebb jólfizetett írói témának, vagy éppen sírását és zokogását politikai érvényesülésük kísérőzenéjének vélik és szándékolják.

Írónk megindító módon tudja ábrázolni az erdélyi magyar nép dolgozó és szenvedő rétegeit, az élet robotosait, akik ma is, mint sorstestvéreik a múltban, amint a halál elébe mennek, „menetközben valamennyien a maguk magyar nyelvén dalolnak”.

A mélyeséges emberi élettisztelet és a nép sorsával való teljes azonosulás forrásából ered Tamási pacifizmusa is. Mint Vörösmartynál azéleti csillag sír föl és huny ki az emberélet kioltására, *Szép Domokos Anna* prózai székely népballadájában is az egész kozmosszal kiáltatja Tamási az ég felé: „Verjen meg az Isten, háborúcsinálók!”

A régi, tragikus magyarság vétkes illuzionizmusát, a sors pörölycsapásai alatt elbukó belső gyöngeségét és az új, friss, az egész magyar életre rááradó népi könnyörtelenül valószerű erejét állítja szembe például a *Hajnali madár* címnovellája, népét a kritikai hazaszeretetnek szinte már flagellantizmusával ostorozva. Az olvasó számára mindvégig feledhetetlenek maradnak a történelmi Magyarország Circumdederunt-ját mulatozással megülő megyei urak, a meddő, üres, sújtásos frázisaiba gárgyuló és végül az örület éjszakájába hulló „költő”, de éppúgy a kisfiát szép, piros hajnalban madárszó zengése közben keresztelésre jelentő magyar is és mindaz, ami felé az ő szavaikon és el nem múló hangulatukon át a novella tárul.

Ha szerzőnk ilyenfajta írásait egy mély, szociális, emberi értelemben is megteljesedett faji érzés inspirálja, viszont talán csak a legemelkedettebb nemzetfölöttiséggel lehet igazán megérteni az *Erdélyi csillagok* gyökeresen magyar és ugyanakkor a tiszta humanum magasáig emelkedő ethosát, amellyel a magyar leány és román fiú elégett, megszenesedett teste és az elhamvadt ház fölött ragyogó erdélyi csillagok tesznek tanúbizonyoságot a fölismerés mellett, melyhez írónk a nemzetsors fölött való mélyeséges gyöttrődés után eljutott.

Későbbi novelláiban, a *Reggel és reménység* és a *Virágveszedelem* című kötetekben a komor balladák helyébe az ifjúság és vágy költészete, a csalafinta példázat lép, míg azután 1945-tel ismét új fejezete kezdődik novellaművészetének.

Az Ábel a rengetegben realiztikus idilljével Tamási a realizmusnak a mesészerűvé váló átjatszását kísérte meg és ez a stílustörekvés újabb irodalmunkban eddig talán csak az ő tehetségének sikerült. Tamási azok közé tartozik, akikben a változatos és mély műveltség sohasem gyengítette meg az elme friss, úde eredetiségét. A kis Ábelben újra visszatalált, visszaálmotda magát falujának elpihentető csöndjébe, a természet vigasztaló világába, egyszerű, ősbölcsességű emberek közé.

Ábel újra útnak indult és — kevesebb sikerrel bár — megjárta az országot. A gyermekkor feledhetetlen rajza után ez a regény: *Ábel az országban* kezdi jeleníteni a hontalan bolyongást, a szülői ház után a nagyvilágot, a vidám tavasz után a harsány és termő nyarat. Ábel „Bildungsroman”-ja a hőst az erdélyi kisebbségi élet szomorúságai közepett sok emberrel találkoztatja, akiknek jellemfejlesztő vagy — ernyesztő hatása éri a székely erdők és mezők magányából az élet játékos — szomorú fordulatai közé dobott kamaszt.

Mély, benső viszonyba lép a dolgokkal, átéli még a legkisebb élettelen tárgy költészetét is. Sunt lacrimae rerum és ő e könnyeket sírja el soraiban. Az állatokkal, „kiskorú testvéreinkkel” egész emberi közelséget teremt. Ő is elmondhatná a hálóba került vadat kiszabadítva: „Nyulacska testvér, miért hagyta rád szédni magad?”

Még nagyobb élménye — és ez talán írónk legmélyebb életakarata — az azokkal való eredendő és egész életre szóló közösség, akik dolgoznak és nélkülöznek. A gazdag és szegény, a Dús és Lázár harcát néha egész kozmikus arányokra tágitja.

Ez az érzés viszi tovább hőstélete sodrában, amelynek mostantól kezdve alaphangulata, hogy mindnyájan tengeren élünk és ennek hullámai nem kérdezik nevünket... Ezzel a életérzéssel indult útnak az Újvilág felé (*Ábel Amerikában*).

Ezután következő kötetei közül a negyvennyolcas magyar szabadságharcot az erdélyi viszonyok között ábrázoló történeti regénye, a *Hazai tükkörben*, a fájdalom folytatás nélkül maradt önéletrajzában gyermekkorát elbűvölő egyszerűséggel bemutató *Bölcső és bagolyban*, a Magyarországra települt csángók sorsfordulatait követő *Szirom és Bolyban* egyaránt azoknak zászlaját hordozza, akik dolgoztak és nélkülöztek, a szegény magyarokét. Ide tért most vissza, bevégezvén életét és művét, a farkaslaki szegény székely vérei közé. Azzal a tudattal szállhatott sírjába, hogy írásaiban megmarad egy kis nép élete, fönmarad az, hogyan éltek és szerettek székelyül. S a farkaslaki sír fölött múlhatatlan fénnel ragyognak az „erdélyi csillagok”.

Katona Jenő

Esopus-Heltai kiállítás a Petőfi Múzeumban

Esopus fabulái magyar nyelvű megjelenésének 400. évfordulójára a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítást rendezett a Fabulák különböző kiadásaiából, valamint Heltai egyéb műveiből. A Heltai Gáspár által fordított, átdolgozott és egy mesével 100-ra kikerekített esopusi fabulás könyv a magyar próza XVI. századbeli legértékesebb termékei közé tartozik. Fordítás közben a maga korára is alkalmazta a mesék tanulságát.

A mostani kiállítás nem annyira a könyviadók, mint inkább a *prózaíró* Heltai Gáspár iránti tiszteletből született. S méltán elevenítette fel emlékét a Petőfi Múzeum, mert a Brassó melletti Nagyszendrőről származó Heltai, aki Wittenbergben tanult, s Kolozsváron a szászoknak lett prédikátora, egyúttal a magyar nyelvű prózaírodalom egyik földajkálója is. Kedves ötlet a rendező Jenei Ferenc-től, hogy kiállította Heltai korrektúralapjait, amelyek egyéb kiadványainak kötéséből kerültek elő, mert ezeken *saját* kézírású korrektúra jelei és javításai négyszáz év múltán is jól olvashatók. Heltai nyomtatványaiban vásottak a betűk, egyenetlenül nyomottak az oldalak, de így is mutatják a hazai tipográfia akkori színvonalát s utalnak azokra a mostoha körülményekre, amelyek között itáliai és nyugat-európai nyomdák sem produkáltak volna különbet. Heltai vállalkozása igen merész tett volt, főleg ha meggondoljuk, milyen nehéz viszonyok



Az Esopus-Heltai kiállítás egyik illusztrációja

között kellett saját üzleti, anyagi kockázatával kiadni a *fabulákat*.

A Fabulák 1566 óta számos kiadást értek meg, s nagy utat futottak be a ponyvajellegtől egészen a könyvművészeti kiadásig. 1943-ig, amikor Tevan Andor békéscsabai kiadó-nyomdász Keleti Arthur modernizált szöveggel, gyönyörű papíron, valóban művészi formában bocsátotta ki.

A népkönyvvé vált Esopus kiadások sorát a kiállításon ez a művészi kötet zárja le, jeléül annak, hogy az irodalom hívei mily nagyra értékelték e fabulákat a XX. század közepén is.

Szij Rezső

Nemzetközi műszaki könyvkiállítás

Hetedszer rendezte meg idén a Műszaki Könyvkiadó nemzetközi könyvkiállítását a Budapest Nemzetközi Vásár keretében. A kiállításon 12 ország 80 könyvkiadója vett részt. A kiállított könyvek tematikai csoportosításban sorakoztak a tárlókban, így az érdeklődő szakemberek könnyen és gyorsan rátaláltak a szakmájukhoz szükséges művekre, melyeket azonnal a helyszínen megrendelhettek.

A hatalmas anyagban — 4000 kötet — megkönnyítette az eligazodást a Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ tájékoztató szolgálata. Több száz című vizuális lyukkártyákon való feldolgozása lehetővé tette, hogy az érdeklődők pillanatok alatt értesüljenek arról, hogy egy-egy téma irodalmából milyen nyelven, hány kötet áll rendelkezésükre.

Bolgár írók — magyar olvasók

Az első emlékek

A bolgár állam a VII. században (681) alakult meg, az utókorra azonban csak a IX—X. századból maradt fenn kb. 80 db sziklába, kőlapba és kőoszlopba vésett óbolgár felirat. A bolgár állam elszlávosodása, amely a IX. században már teljesen befejeződött, törvényszerűen hozta magával a szláv nyelv és írás állami nyelvvé és írássá válását. A bolgár állam megalakulásával egyidőben vagy valamivel később, Európa más szláv lakta területein is kialakultak a középkori feudális államok. Ezekben az államokban a kereszténység befogadásához és a magasabb rendű, fejlettebb kultúra elsajátításához éppolyan nagy szükség volt a szláv írásra, a szláv irodalomra, valamint a szláv egyházra, mint Bulgáriában. Ratiszláv nagymorva fejedelem 862-ben azzal a kéréssel fordult a bizánci császárhoz, hogy küldjön neki a szláv nyelvhez és íráshoz értő papokat. Bizánc két tehetséges, kitűnően felkészült szerzetest, Cirillt és Metódot küldte el, akik előzőleg már elkészítették a szláv ábécét és lefordították a legfontosabb egyházi szövegeket a szülővárosuk környékén használatos nyelvjáráásokra.

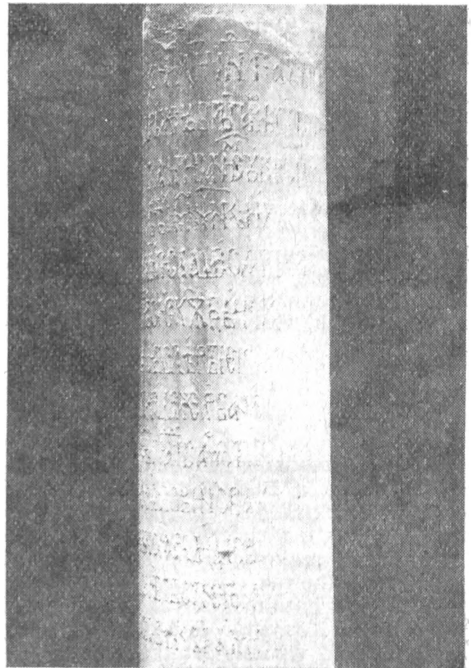
A szláv ábécé elkészítésének rendkívüli jelentősége volt a szláv népek kulturális fejlődésében, de legalább ilyen fontos Cirill és Metód tevékenysége is. Cirill egyik legjelentősebb irodalmi alkotása az *Evangélium* fordításához írt előszava, mely felhívás a szláv népekhez, hogy hallgassák „az írott szót” saját nyelvükön. Általános nézet szerint Cirill és Metód tanítványainak bulgáriai tevékenysége 885-ben, Metód halála után kezdődik, amikor a nagymorva államból elkergetett szláv papok Bulgáriában találnak új hazára. Cirill és Metód tanítványait Borisz cár szívesen fogadta, s mindenben támogatta munkájukat. Tevékenységük révén Bulgária hamarosan a szláv irodalom és művelődés legfontosabb központjává fejlődött.

A bolgár állam Simeon cár halála után Bizánccal szemben mind reménytelenebb védekezésre kényszerült, míg 1018-ban teljesen összeroppant. A bizánci kormányzat a bolgár iskolákat bezáratta.

Népköltészet

A bolgár állam a bizánci rabság alól ugyan 1185-ben felszabadult, de két évszázadig sem tudta fenntartani az újabb és újabb hódításokra törő oszmán-török birodalom terjeszkedését. A sorozatos török győzelmek következtében a XV. szá-

zad elején a bolgár állam újból elbukott. A török elnyomás fél évezredre megállította a bolgár nép szellemi fejlődését. Az évszázados kulturális központok megsemmisültek, az értelmiség jelentős része elpusztult a harcokban, vagy külföldre menekült, csak a kolostorokban folyt némi irodalmi tevékenység. A mostoha körülmények között a költői hagyomány fenntartói a nép névtelen énekesei voltak. A nép akkor sem szűnt meg dalolni, amikor az irodalom fejlődése szinte leküzdhetetlen akadályokba ütközött, sőt minél mostohábbá vált a sorsa, annál gyakoribb lelki szükségletté vált nála az éneklés. Bánatát és keserűségét a költészettel enyhítette. Szabadulását évtizedeken át a mi törökverő Hunyadiink balkáni hadjárataitól várta, s így érthető, hogy nevét dalba foglalta. A bolgár népköltészet még ma is több mint 60 hőskölteményt őriz Hunyadi tetteiről. A bolgár dallamok többnyire búsak, komolyak, fájdalom vonul rajtuk végig. A török hódoltság alatt keletkezett dalok között vigabb fajtájú dalokra csak elvétve akadunk. Évszázadokon keresztül ez az íratlan, szájhagyományokra támaszkodó költészet volt a bolgár nép egyetlen szellemi megnyilatkozása. Benne fejlődött ki a bolgár költői



Omurtag kán (816—831) tirnóvi felirata



Penco Szlavejkov

nyelv. Ebből a századokon át mélybe szorított költészetből tört fel a múlt század közepén az új bolgár irodalom széles árama. Éppen ezért nagyobb a bolgár irodalomban a népköltészet súlya, mint bármely európai nép irodalmában. Különös szerencsénk, hogy e rendkívül gazdag költészetet Nagy László tolmácsolásában ismerhettük meg, *Szabályák és citerák* és *Sólymok vére* című kötetében.

A nemzeti újjászületés

A bolgár társadalom mélyén a XVIII. század derekára már megérlelődtek a feltételek a nemzeti újjászületés eszméinek befogadására. A század végén egyre többen állították munkásságukat a nemzeti harc szolgálatába. S az irodalom a nemzeti eszme jegyében átalakult modern értelemben vett irodalommá. A középkori egyházi irodalom hagyományos formáival szemben új műfajok honosodtak meg. A XIX. század elején fejlődésnek indult a publicisztika és a líra, a század második felében pedig a széppróza, a dráma és az irodalomkritika.

A nemzeti törekvéseket legerőteljesebben *Hriszto Botev* fejezte ki. Hriszto Botev (1848—1876), a legnagyobb bolgár lírikus a fegyveres felkelés azonnali megszervezését és kirobantását sürgette. Maga is forradalmi szabadsárcsapat élén esett el. Noha fiatalon, huszonhét éves

korában halt meg, s mindössze huszonkét verset írt, költői művének lenyűgöző erkölcsi komolysága, eszmei értéke és művészi ereje a legnagyobb bolgár költővé emeli. Verseinek első ihletett hangú tolmácsolója nálunk *Képes Géza* volt. 1950-ben önálló kötetet adott ki Botev válogatott írásaiból. Botev nyílt és bátor hangja váratlanul csendült fel a bolgár lírában. Olyan őszintén és kifejezően mint előtte még senkié. Botev mindvégig keveset publikál, de minden egyes verse új szakaszt nyit, nemcsak az ő költészetében, az egész bolgár lírában is. Művészete alig egy évtized alatt a legmagasabb szintre ívelt és remekműveket hozott létre. Az *Első szerelemhez*, a *Harc* és *Az én imádságom* című költeményeiben forradalmi pátosz tüze ég. Plebejusai és forradalmi demokratikus világvégében a párizsi kommuné eszméi a legégetőbb bolgár társadalmi és nemzeti érdekek felismerésével egyesültek. Jól látta, hogy hazája a polgári forradalomról elkészett. Ezért olyan forradalom szervezésén fáradozott, amely ezt a fokozatot átugorja s nemcsak az ország függetlenségét vívja ki, hanem a népet is felszabadítja. Botev a kegyetlen török elnyomás éveiben alkotott, de sohasem tévesztette szem elől a társadalmi fejlődés perspektíváját, a forradalom elkerülhetetlen győzelmét. Költészetében sehol sem fedezhetjük fel a peszsimizmus, a fáradság jeleit, pedig *Búcsú* című költeményében ugyanúgy megjósolta halálát, mint Petőfi.

Botev életműve forradalmi tartalmával, népies nyelv- és formaművészetével, nagy művészi tudatosságával minden későbbi haladó bolgár irodalmi törekvésnek előkészítője: aki a nép harcától nem akart elszakadni, csak Botev vonalán léphetett előre. De költészete az 1870-es évek bolgár irodalmának természetesen csak a csúc sát jelzi és nem az egész irodalom áramát. Az irodalmi élet ebben a korban már sokkal szélesebb, gazdagabb.

Kritikai realizmus

Önálló stílusirányokról ezekben az évtizedekben ugyan még nem beszélhetünk, az írói magatartás, a valósághoz való viszony alapján azonban mégis meg lehet különböztetni három irányzatot: a kritikai realizmust, a népies irányzatot és a kibontakozó szocialista vagy proletár irodalmat. A kritikai realizmus első kimagasló képviselője *Ivan Vazov* (1850—1921). Vazov élete és irodalmi munkássága elválaszthatatlan kapcsolatban áll a bolgár nép szabadságával. Megéneklte az 1876-os felkelés hőseit, *Bulgária keservei* című gyűjteményében. A következő évben *Megmenekülés* címmel új verseskötetet ad ki, melyben szinte himnikus formában fejezi

ki népe forró szeretetét Bulgária felszabadítója, a nagy orosz nép iránt. Legnevezetesebb prózai műve, a *Rabigában* világhírt szerzett számára. Regénye két fordításban is megjelent nálunk. Először a Szikra adta ki *Iga alatt* címmel Dimo Boikliev fordításában, majd A világirodalom klasszikusai sorozatban jelent meg 1954-ben (*Rabigában*) Wessely László tolmácsolásában. E nagyszabású, szélesen hőmpölygő regényben a török elnyomás utolsó szakaszának gyötrelmes hónapjairól rajzolt képekben Vazov a nemzeti sors legnagyobb kérdéseire ad választ. A reménytelennek látszó felkelésben és a fájó kudarcban is a harc értelmét és hasznát kutatja. Vazovnak ez az utolsó műve, amelyben még töretlen, szinte vallásos hittel tudott szólni a forradalomról. Kötelességének tartotta, hogy az életet hát ábrázolja. „Senkitől sem lehet követelni, amije nincs. A mi életünk csak torz jelenségeket hoz felszínre. Mutassuk hát olyanak, amilyen a valóságban... A jövőt senki sem ismeri: talán rejtekében ott őrzi egy emelkedett költészet szárnyait! A jelen csakis szatírának adhat életet. Hát legyen szatíra!” Így magyarázza olvasóinak *Karcolatok és szeplők* című elbeszélés-gyűjteményében, hogy miért fordul a sekélyes lelkek és jellemek ábrázolásához.

A századforduló legeredetibb írói egyénisége *Elin Pelin* (1878—1949). A bolgár nép életét a kor valamennyi írója közül ő ismerte meg a legalaposabban. Ő volt hazájában a parasztság első igazán realista ábrázolója. Elbeszéléseit, amelyek bennünket főleg Tömörkény és Móricz korai írásaira emlékeztetnek, több kiadásból is ismerjük. A legteljesebb gyűjteményt az Európa adta ki 1962-ben *A vad leány* címen Juhász Péter és Sípos István fordításában.

Amikor először olvassuk novelláit, az a benyomásunk, hogy átlagos tehetségű író, s csak az irodalomtörténészek és kritikusok tartják az egyik legnagyobb bolgár elbeszélőnek, akik számára fontosabb a tartalom, mint a stílus és a művészi megformálás. Novelláinak igazságában és tiszta emberségében egy pillanattig sem kételkedünk. De műveinek életből merített anyagát nyersnek és földhöz tapadtan érezzük, nem látjuk rajta a jellegzetes, egyéni tehetség keze nyomát. Egy idő múlva azonban meglepődve állapítjuk meg, hogy egyetlen bolgár író alakjai sem élnek oly tisztán emlékezetünkben, mint: Andresko, a dölyfös végrehajtón bosszút álló parasztfiú; a piszlákoló tűz mellett társainak, „a félmeztelen csavargóknak” mesélő Blagolazs; a fürgé kezű, leleményes Lazar Dabak és az örökké mókás kedvű Korcsán apó; Igljka, a bájos kis pásztorlány és Búzacska, a kis vadóc vagy

Bone Krajnenec, a szántás közben elpusztult tehene mellett kétségbeesve zokogó paraszt.

Ha keressük ennek az ellentmondásnak a magyarázatát, meglepő dolgokra bukkanunk. Elin Pelin nem is tapad olyan mereven a pusztá tényekhez, mint az első pillanatban látszik. S ha ritkán is ad szárnyat képzeletének és saját érzéseinek, néha szíve legrejtekebb zugából felzeng a mély húrú líra. Novelláiban határozottan érezni, hogy földhöz tapadása nem tehetségtelenség, hanem önként vállalt tartózkodás. Tudatosan, elvből marad a tényeknél és a hétköznapi nyelv néha nyersen csikorduló mondatainál. Írásában a parasztok a maguk erőteljes nyelven beszélnek, és ők mondanak el mindent magukról, az író helyett is. (Kár, hogy ez a tiszta és tömör népi beszéd fordításban nem adható vissza.) Elin Pelin sohasem keresett különleges írói hatásokat. Ő egyszerűen arra törekedett, hogy alakjain keresztül magát a valóságot mondja el, úgy, ahogy Andresko vagy Blagolazs mondaná el nekünk az életét.

Az ábrázolt témába való szinte észrevétlen beleolvadás, az író háttérben maradása, ez a teljes művészi alázatosság Elin Pelin művészetének titka.

Külföldi hatások — Új formák

A sajátos történelmi fejlődés következtében a bolgár költők csak a XX. század elején kísérelhették meg összeegyeztetni a nemzeti örökséget a fejlett nyugati irodalmak vívmányaival. *Pencso Szlavejkov* (1866—1912) elvetette a századvég naív realizmusát és patetikus hangját. A gondolat képszerű megragadására törekedett. Esztétikai ideálját tökéletes művészi formában *Peju Javorov* (1877—1914) valósította meg. Javorov első verseiben a botevi hagyományt folytatta. A szociális lázadás költőjeként indult. Csupán 1903 után menekült a magányba, csak a kor népesítette be démoni látomásokkal költői világát, amikor az agrármozgalmak vérbefojtása láttán elvesztette hitét a társadalmi haladásban. Első, népi, szociális szemléletű korszakában egyetlen cél lebegett előtte: a küzdelem. De forradalmisága nem olyan szilárd, mint Botevé. A parasztok nehéz, küzdelmes munkájáról rajzolt komor képeiben néha feltűnik valami rejtett, titkos bánat, a kételkedés az élet értelmében. Javorov a verset olyan magas formái tökélyre emelte, hogy nyilvánvalóvá vált: a bolgár líra fejlődése elképzelhetetlen a szépségformák előtte fennálló rendszerében. Ezt legmélyebben *Dimcsó Debeljanov* (1887—1916) érezte át. Különösen megkapóak elégikus hangú szerelmes versei, melyekben az érzelem alig felfogható rezdüléseit is szinte lát-



Ivan Vazov

hatóvá teszi. Reználtsága nehéz sorsából ered. „Ha eljön a sóvárgott óra, melyben megszabadulhatok az élet minden méltatlan terhétől — óh, nem az ajtón, az ablakon át távozom, hogy félreérthetetlen legyen szökésem” írta Geo Milevnek. Nem szökhetett meg az életből, nem követhette Javorovot, mert 1916-ban elesett a fronton. Javorov és Debeljanov méltó tolmácsolása könyvkiadásunk legnagyobb adóssága a bolgár irodalommal szemben.

Az első világháború alatt a különböző modernista irányzatok mind mélyebb és mélyebb eszmei és művészi válságba kerültek. Az új idők szele azokat az írókat is megérintette, akiknek már nem volt, vagy alig volt kapcsolatuk a néppel. Az élet őket is rádöbentette költői ideáljuk tarthatatlanságára. *Nikolaj Liliev* (1885—1960) az egyetlen nagy lírikus, aki nem tudott kitörni a szimbolizmus zárt köréből, még a szimbolista iskola felbomlása után sem.

A forradalom költészete

A bolgár irodalom fejlődésében új korszak kezdetét jelenti a proletár-forradalmi irodalom háború utáni kibontakozása. Míg a századfordulón a bolgár proletárköltők csak a szocializmus utáni vágyódásukat önthették dalaikba, mert a forradalom távoli tüzek délibábjaként lebegett előttük, addig a világháború és az Októberi Forradalom győzelme után

Hriszto Szmírnenszki (1898—1923) már megénekelhette a történelem színpadára lépő új szocialista erőt, a harcoló proletáriátust. A Szépirodalmi Könyvkiadó 1954-ben *Jöjjön a fény* címen Szabó Lőrinc, Nagy László és több kiváló műfordító tolmácsolásában önálló, reprezentatív kötetet adott ki Szmírnenszki írásaiból. Ő az első bolgár költő, aki az elnyomott tömegben felismerte a holnap világot építőit, ezt „az ismeretlen, roppant és tegnapig kínlódó tömeget”. Szmírnenszki már nemcsak a szocialista eszmék hirdetője, hanem a cselekvés apostola is. Reálisan látta a világot, minden kortársánál mélyebben átélte népe sorsának időszerű problémáit, és meg tudta mutatni a történelem forradalmi fejlődésének irányát. Látásmódja szerint tehát reálisan költő, de nem úgy, mint előtte Vazov vagy utána Vapcarov, mert amit átélt és megismert, azt nem annyira valószínű képeken, inkább szimbolikus jelképekben ábrázolta. Költészetében, egyes versektől eltekintve, nem a munkásosztály küzdelmének konkrét, meghatározott mozzanataival és alakjaival találkozunk, hanem a forradalmi szimbolika eszközeivel megrajzolt munkás általános és kozmikus, növelt absztrakt alakjával. Kifejezőmódját tekintve tehát szimbolista, akinek művészetére a szimbolizmus romantikus képalkotása jellemző. Mondanivalója oly hatalmas muzsikával tör elő, amely a szimbolisták előtt ismeretlen volt a bolgár költészetben. De az ő költészetének indulatos, len-

dületes zeneiségében már nyoma sincs annak a belső puhaságnak és elomló gyöngédségnek, annak a bágyadtságnak és passzivitásnak, amely oly jellemző impresszionista, szimbolista elődeire.

Az 1923-as Szeptemberi Felkeléssel megindult antifasiszta harc eseményeit ábrázoló irodalmi alkotásokat a bolgár irodalomtörténészek szeptemberi irodalomnak nevezik. A felkelést ábrázoló első jelentősebb önálló kötetek 1924-ben jelentek meg. A legnépszerűbb *Aszen Razcvetnikov* (1897—1951) *Aldozati máglyák*, *Nikola Furnadzsi* (1903—) *Tavaszi szél* című verseskötete és *Angel Karalijcsev* (1902—) *Rozs* című elbeszélés gyűjteménye volt. A legkiemelkedőbb azonban *Geo Milev* (1895—1925) lenyűgöző erejű költeménye, a *Szeptember*, amely Nagy László kongeniális fordításában 1959-ben jelent meg magyarul. A költemény szerkezeti felépítése a szimbolista és expressionista költeményekre emlékeztet. Részei között nincs tartalmi és logikai kapcsolat, csupán eszmei és érzelmi kapocs fűzi össze; nem a téma összefüggő előadása, hanem tömörítő sodra, a feltörő érzés áradása, a lendület adja meg az összefüggéseket. A *Szeptember* hőse a nép, a történelmet formáló aktív, forra-

dalmi tömeg, mely a katonai puccs után lavinaként zúdul alá a hegyekből és veszi fel a harcot a fasiszta rohamcsapatokkal.

A legutóbbi évtizedek irodalma

A két háború között a bolgár irodalom egyik legkiválóbb képviselője *Jordan Jovkov* (1880—1937). Hősei lépéseit, tetteit általában nem az értelem, hanem a szív logikája irányítja. Életük mindenek előtt — érzelmi élet. Egyetlen érzés, egyetlen szenvedély rabjai. Különleges helyet foglal el műveiben a szép, a jó, az életörömtől duzzadó nő alakja. Míg Jovkov számára az ember mindenekelőtt primitív, ábrándos érzelmi természet, *Georgi Rajcsev* (1882—1947) műveiben biológiai egyed, az ösztönök és a szenvedélyek bonyolult szövevénye. A pszichológiai jelenségek iránti vonzalmát már elbeszéléseinek címei is kifejezik: *Félelem*, *Örültség*, *Bűn*, *Halál* stb. Művészi célkitűzése magyarázza a zilált ideg- és lelkiállapotok iránti vonzalmát is.

A kritikai realizmus legkövetkezetesebb képviselője *Georgi Sztamatov* (1869—1942). Elbeszéléseiben a bolgár burzsoázia életét ábrázolja. Figyelmét kizárólag a társadalmi élet negatív jelenségei kötötték le.

A bolgár líra háború utáni fejlődésének új vonásait *Eliszaveta Bagrjana* (1893—) és *Atanasz Dalcsev* (1904—) költészetében figyelhetjük meg legtisztábban. Bagrjana verseinek lírai tartalma a női lélek lázadása a távlat nélküli nyárs-polgári világ kicsinyessége, szürkesége ellen. A szimbolizmus óta egyetlen költő életműve sem hatott annyira a bolgár verskultúra fejlődésére, mint Atanasz Dalcsev, mondanivalójának tárgyyszerű, plasztikus megjelenítésével.

Az illegális és általában az antifasiszta irodalom fejlődésében új korszakot nyitott *Nikola Vapcarov* (1909—1942) költészete, melyben középponti gondolat a helytállás, a halálig vállalt forradalmi hűség problematikája. Petőfire emlékeztet az a szüntelen szembenézés a forradalmi kötelességteljesítéssel, az érte járó halállal, amely annyi versét áthatja.

A háború éveiben indult költők: *Bogomil Rajnov*, *Valeri Petrov*, *Alexandar Vutimszki*, *Bozsidar Bozsilov* és *Radoj Ralin* a huszas és harmincas évek költőitől eltérően nem a kész igazságok manifestálására, hanem a bonyolult lélektani folyamatok ábrázolására törekedtek. Az ember lelkivilágának árnyaltabb érzékeltetésére irányuló törekvést a prózában elsősorban *Emilijan Sztanev* (1905—) írásaiban figyelhetjük meg.

A felszabadulás óta mintegy félszáz kötet bolgár irodalmi mű jelent meg magyarul. A szám önmagában is imponáló, ha



Renato Guttuso illusztrációja Geo Milev: *Szeptember* c. poemájához

pedig arra gondolunk, hogy a könyvek között Botev, Szmirnenszki, Vapcarov, Milev verseit, Elin Pelin, Jovkov, Vazov, Sztanev elbeszélő műveit olvashattuk, elégedettek is lehetünk: számos igazi irodalmi értékkel ismerkedhettünk meg. Irodalmi tudatunkban a helyes összkép kialakítását különösen a múlt évben megjelent *Bolgár elbeszélők* című antológia segítette elő, amely egy évszázad legszebb elbeszélésein keresztül mutatja be a bolgár irodalom fejlődését. Ha azonban közelebbről vizsgáljuk meg a kiadott könyvek listáját, lehetetlen nem látnunk, hogy a félszáz mű között túl sok volt az egye-

netlen értékű vagy éppen keveset nyújtó, szürke és igénytelen munka, miközben a magyar olvasók érdemben még mindig nem ismerhetik Sztamotov, Rajcsev novelláit, Javorov, Debeljanov, Razcvetnikov és Dalcsev verseit, hogy csak néhányat emeljünk ki a bolgár irodalom vitathatatlan értékei közül. A hiba alighanem ott van, hogy a kiadók, lektorok, szerkesztők — s maguk a fordítók is — jobbára csak az egyes műveket tartják szem előtt valamely könyv kiadásakor, s nem mérik fel eléggé a bolgár irodalom egész múltját és jelenét, összképét.

Juhász Péter

A MAGYARRA LEFORDÍTOTT FONTOSABB MŰVEK

Népköltészet

Nagy László: Szablyák és citerák, Szépirodalmi, 1953.
Nagy László: Sólymok vére, Magvető, 1960.

Irók, költők

Képes Géza: Botev, Hriszto válogatott frásal, Révai, 1950.
Juhász Ferenc — Radó György: Bolgár költők antológiája, Szépirodalmi, 1951.
Bolgár elbeszélések, Szépirodalmi, 1951. (Ford. Illés Sándor, Lányi Piroska, Kürti Pál)
Vapcarov, Nikola: Párviadal, Szépirodalmi, 1951. (Ford. Kardos László)
Szmirnenszki, Hriszto: Jöjjön a fény, Szépirodalmi, 1954. (Ford. Nagy László; Szabó Lőrinc, Juhász Péter)
Vazov, Ivan: Rabigában, Új Magyar, 1954. (Ford. Wessely László)
Jovkov, Jordan: A fehér fecske, Európa, 1956. (Ford. Karig Sára)
Milev, Geo: Szeptember, Európa, 1959. (Ford. Nagy László)
Sztanev, Emilijan: Tiltott kert, Európa, 1960. (Ford. Juhász Péter)
Elin Pelin: A vad leány, Európa, 1962. (Ford. Juhász Péter és Sipos István)
Talev, Dimiter: Szultana, Európa, 1962. Ford. Karig Sára)
Dimov, Dimiter: Dohány, Európa, 1965. (Ford. Juhász Péter)
Juhász Péter: Bolgár elbeszélők, Európa, 1965.

Tartalomjegyzék gondok

Az Akadémiai Kiadó egy évtizeddel ezelőtt nagy jelentőségű, de bonyolult szerkesztő sorozatot indított *Magyarország állatvilága* címmel. A teljes mű legalább harminc kötet lesz. Mindegyik kötet több füzetből áll, és a füzetek megjelenésének sorrendje mincs összefüggésben a kötetszámmal. Például elsőnek, 1955-ben a XV. kötet 17. füzete jelent meg, s ezt a XIV. kötet 5. füzete és a VIII. kötet 1. füzete követte. Tíz év alatt csak két kötet vált teljessé. Az egyes kötetekhez végleges címlap, tartalommutató és kemény kötetstábla is tartozik, s ezt a kötethez tartozó valamennyi füzet borítólapjának beszolgáltatása ellenében — amint ez a füzetekre rá van írva — „bármelyik könyvesbolt kiadja.”

Nézzük most, hogy mi történik a könyvtárakban a sorozattal!

Az egyes füzeteket bekötetni nem érdemes. Nem lehet azonban elvonni az olvasók elől, hiszen így egyik-másik füzet évtizedekig is a raktárban porosodna. Viszont használat esetén elkerülhetetlen,

hogy egy-két puha fedőlap tönkre ne menjen, el ne kallódjon. Ilyen esetben azután a könyvtár nem kap sem kötetstáblát, sem tartalomjegyzéket. Az előbbi még csak nélkülözne, mert az egyöntetű kötésről le lehet mondani, a tartalomjegyzéket azonban az olvasó megkövetelheti. Nélküle csonka a kötet. Talán gépirással pótolják?!

Pár évvel ezelőtt *Magyarország kultúrflórája* címmel hasonló sorozat indult. Hasonló problémákkal.

Az csak mellékesen említem, hogy Budapestén az Akadémiai Kiadó könyvesboltján kívül egy kereskedés sem vállalja a kötetstábla kiadását. (A vidéki eljárást nem ismerem.)

A kiadónak kell találnia valami más megoldást! A legtermészetesebb az lenne, ha a tartalommutatót minden kötet utolsó füzetéhez mellékelné, a kötetstáblát pedig ezzel együtt árulná, és költségének megfelelő hányadát nem csapná hozzá az egyes füzetek árához!

V. M.

Beszélgetés Benedek Istvánnal

Közművelődési könyvtárhálózatunkban az ismeretterjesztő könyvek forgalma még mindig kicsi, propagálásukra még mindig nincsenek elég eredményes módszerek. A könyvtárosok ezért örömmel figyeltek fel arra, hogy a televízióban dr. Benedek István ismeretterjesztő sorozatának, *Az ember megismerésének* milyen sikere van. Sokan nézik-hallgatják, és hatására érezhetően nő a természettudományok iránti érdeklődés.

Benedek István szépirodalmi hagyományokban gazdag családból származik. Nagypját, a mesemondó Elek apót az egész ország ismeri. Apja, Marcell kiváló műfordító és irodalomtörténész, bátyja, András drámaíró, a Nemzeti Színház dramaturgja. Ő maga azonban hátat fordított a családi hagyományoknak és orvos lett. Hogyan szánta rá magát erre? Talán már gyermekkorától érdekelte az orvosi pálya? Amikor felkerestem sashegyi villájában, és megkérdeztem ezt tőle, mosolyogva válaszolt:

— *Bevallom, hogy 18 éves koromig én is író és tanár akartam lenni, az irodalom búvkörében éltem, és rengeteget olvastam. Érettségi után azonban valami ellenérzés támadt bennem a család egyoldalú humán beállítottságával szemben. Más pályát választottam, anélkül, hogy alaposan meggondoltam volna magam. A diploma megszerzése után a csepeli kórházba kerültem, s ott dolgoztam a háború végéig. Közben érdeklődésem a lélektan felé vonzott, Szondi Lipót tanítványa lettem, és magam is írtam „Ösztön és bűnözés” címmel egy pszichológiai könyvet. Első munkám volt ez, ennek megfelelően sok a gyengéje, de mások — úgy látszik — többre értékelték. Ennek alapján ugyanis a kolozsvári magyar egyetemen 1945-ben kineveztek a pszichológia tanárává. Ez elég súlyos kötelezettséget rótt rám. Sok mindent kellett előadnom, olyant is, amit magam sem ismertem elég alaposan, készületlenül viszont nem akartam lelkes és szorgalmas tanítványaim elé állni. Nem volt más választásom, mint-hogy tovább képeztem magam. Soha sem tanultam olyan sokat, mint az ott töltött idő alatt. A lélektani művek mellett sok kiváló természettudós munkáját olvastam el.*

— Sokáig adott elő Kolozsvárott?

— *Aránylag rövid ideig. Mint magyar állampolgár csak szerződöttem tanár voltam, s így két év múlva hazajöttem. Budapesten a Lipótmezőre neveztek ki főorvosnak. Itt nem éreztem jól magam. Nyomasztott amit nap mint nap látnom, és tapasztalnom kellett, az, hogy rabok módjára kezelték a beteget. És hogy mennyire nyomasztó volt a légkör, azt csak később éreztem és értettem igazán meg. Négy évig dolgoztam ott, akkor váratlanul elbocsájtottak. Hogy miért?, azt ma sem tudom, de a Rajk per idején történt, s így okosabbnak tartottam, ha nem érdeklődöm az ok iránt. Utána katonaoorvosnak hívtak be, majd a kórházi ágynyilvántartóban kaptam szerény állást. Azután 1952 őszétől 1957 tavaszáig Intapusztán éltem, főorvos lettem a megyei kórház ott berendezett elmeosztályán. Itteni életemet megírtam az „Aranyketrec” című könyvemben. Erre az időre szívesen emlékezem vissza, mert érzem és tudom, hogy az általam bevezetett munkaterápiás gyógymóddal sok, önmaguk és a társadalom számára elvesztett elmebeteget sikerült meggyógyítani, a többiek, a gyógyíthatatlanok számára pedig olyan életkörülményeket teremtettem, hogy otthonosan, jól érezték magukat, úgy élhettek, mint az egészséges emberek.*

— Az írásra mikor kapott kedvet?

— *Intapusztán sokat írtam, naplót is, regényeket is, de inkább csak az íróasztalfiókom számára, szórakozásból. Még nem tudtam, hogy író vagyok. Próbálkoztam ugyan a kiadóknál, de hosszú ideig mindegyiktől csak kitérő választ kaptam. Végül a Bibliotheca elfogadta az „Aranyketrec”-et, s ennek első kiadása 1957-ben két nap alatt elfogyott.*

— Ez a siker valószínűleg meggyőzte, hogy nemcsak orvos, hanem, a családi hagyományokhoz híven, író is.

— Nem egészen. A sikert jórészt a tárgyválasztásnak tulajdonítottam. A laikusokat mindig érdekli az olyan „félelmetes” valami, mint egy elmeosztály élete. Az „Aranyketrec” után írtam egy útleírást is „Csavargás az Alpokban” címmel. Ezt — talán nem szerénytelenül, ha bevallom — a benne levő filozófiai és szépirodalmi elemmel együtt igen jó munkának tartom. Elkészülte után végre éreztem, hogy igazi író vagyok. Ennek az érzésnek az igazságát bizonyítja az is, hogy könnyen beszélek, de lassan írok, nem úgy mint a díletánsok, akiknek tollából szinte csodálatos gyorsasággal ömlenek a szavak, mondatok, fejezetek...

— A lassú munka ennek nem feltétlenül követelménye. Jókai például csodálatos könnyedséggel írt, mégis igazi író. Viszont sok bőbeszédű és írással kínlódó ember még nem író.

Benedek István kitér a vita elől és másról kezd beszélni:

— Sokan tudománynépszerűsítő írónak tartanak, pedig ebben tévednek. A népszerűsítő mű ismérve szerintem az, hogy nem mond sem újat, sem egyéni, hanem csak a hivatalosan elfogadott igazságokat tanítja közérthető nyelven. Én azonban általában saját kutatásaimról, egyéni megállapításaimról szetek beszélni.

— Én azt nevezem tudománynépszerűsítő műnek, amelyik a tudományos szempontból igaz dolgokat úgy mondja el, hogy a laikusok is könnyen megérthetik, amelyik a mondanivalóját nem öltözteti szakmai tolvajnyelvbe. Ebben a felfogásban természetesen a tudományos és tudománynépszerűsítő mű határai gyakran elmosódnak, egy mű lehet egyszerre mindkettő, elmondhat közérthetően olyan dolgokat, amelyek a szakma tudósainak is újdonságok. Ilyenek például Darwin nagy munkái.

— Ebben az értelemben természetesen büszkén vállalom az ismeretterjesztő író címét. Írásaimban egyébként mindig közérthetőségre törekedtem. Egyik fő gondom az, hogy szép stílusban írjak, a magam használatára szépirodalmi mércének is megfelelő tudományos nyelvet teremtek.

— Hogyan jutott eszébe, hogy a televízióban előadásorozatot tartson az ember megismeréséről? Volt ennek valami előzménye?

— Évekkel ezelőtt a Gondolat Kiadóval tárgyaltam egy négykötetes munka megírásáról, amely a természettudományoknak s ezen belül az ember megismerésének és a fejlődés gondolatának történetét ismertette volna 1265-től, Rogerius Bacon fellépésétől egészen napjainkig. Címnek Erasmus könyvére való emlékezésül „Az értelem dicséretét”-t választottam. Első három kötetét elkészítettem, írásbeli szerződést azonban csak a harmadik kötetre kötöttem. Ez „Lamarck és kora” címmel 1963-ban megjelent. Ezt tartom legjobb könyvemnek, noha ennek legkisebb a közönségsikere. A többi kötet kiadására különböző okok miatt azóta sem került sor. A mostani előadásorozatnak majdnem teljes anyagát ezek a kötetek adják.

— A televízióban bemutatott könyvek nagyon szépek, érdekesek és jellemzőek. Egy hibájuk azonban van: régiek, a nagyközönség számára hozzáférhetetlenek, és többségükben latin nyelvűek. Viszont a nézők gyakran nem elégszenek meg a látottakkal-hallottakkal. Az őket érdeklő felfedezésekről, kiváló tudósokról többet szeretnének tudni, és ilyen igényüket a könyvtárak sem tudják mindig kielégíteni. Ezért igen hasznos lenne az elhangzott anyaggal kapcsolatban a mostanában megjelent, a közművelődési könyvtárakban megtalálható magyar nyelvű művekre is felhívni a figyelmet. Ezt kérik a könyvtárosok.

— Jó gondolatnak tartom, és lehetőség szerint meg is fogom valósítani. Csak nem mindig könnyű megtenni, mert kiadóink kevés ilyen tárgyú könyvet jelentettek meg. Csak egy jellemző példát! Darwinról még ma sincs magyar nyelvű életrajzunk!

— Ezt igazán csodálom! Hiszen a darwinizmusnak — tudomásom szerint — már száz évvel ezelőtt voltak magyar ismertetői, és a közelmúltban jelentetett meg a Móra Kiadó egy róla szóló életrajzot!

— Igaz, Rónay Jácint már 1864-ben hirdette nálunk a darwini eszméket, és követője is volt elég sok. Annál szegényletesebb, hogy ennek a hagyománynak a XX. században nem akadt folytatója. Ami pedig Száva István most megjelent regényét, a „Tengereken és évmilliókon át”-ot illeti, igen jó könyv, de csak a kiváló tudós fiatalkori nagy útját írja le, azt a korszakot, amikor Darwin még nem volt „darwinista”.

— Még egy kérdés! Milyen könyveinek a megjelenését várhatjuk a közel jövőben? Min dolgozik most?

— Hamarosan kikerül a sajtó alól „Három ing” címmel egyik, Intapusztán írt regényem. Nem tudom, hogy fog tetszeni a közönségnek. Idegorvosi tapasztalataim tükröződnek vissza benne. Lényegében egy megőrülés története regény formájában. Egy szkizofrén beteg lelkébe világít be. Egy tanulmánykötetem is meg fog jelenni a Magvető kiadásában. Ennek különösen örülök, mert azt bizonyítom vele, hogy a humanista és a természettudományi alapú műveltség egyáltalában nem ellentétes. Orvosokról, írókról, természettudósokról írok benne, így többek közt Thomas Mannról, Paracelsusról, Rousseau-ról. Jelenleg egy Semmelweis monográfián dolgozom. Ebben az igazi Semmelweist akarom bemutatni, a tudóst és az embert, aki küzd, és téved is, aki nem félisten, hanem hozzánk hasonló lény. Szeretnék minden rárakott sallangot lerántani alakjáról, s ugyanakkor megmutatni, hogy miben volt zseni.

Negyed hat van, Benedek István sürgetően pillant az órájára. Hatra a Bartók Béla útra ígérkezett az Építőipari Szakszervezet által rendezett író-olvasó találkozóra. Mennem kell, de búcsúzóul még megkérdem, hogy szereti-e ezeket a találkozókat.

— Bevallom, az elsőre kissé viszolyogva mentem. De attól kezdve, hogy az első, hozzám intézett kérdések elhangzottak, a beszélgetés nagy örömet okozott. Jó érzés tudni, hogy könyveimet ismerik, megszerették, és hogy további gondolatokat ébresztenek az olvasókban.

Vértesy Miklós

Könyvei

Ösztön és bűnözés. Eggenberger, 1943.

Az ösztönök világa. Új Idők, 1948.

A darwinizmus kibontakozása. Tankönyvkiadó, 1961.

Kisvárosi történet. Regény. Szépirodalmi, 1961.

Csavargás az Alpokban. Útleírás. Gondolat, 1963.

Lamarck és kora. Gondolat, 1963.

Aranyketrec. 3. kiadás. Medicina, 1964.

Természettudomány a francia felvilágosodásban. (Antológia.) Gondolat, 1965.

Ember és gyerek. Regény. Magvető, 1965.

Beszélgetés ideges emberekről. 2. kiadás. Medicina, 1966.

Három ing. Regény. Magvető, 1966.

KÖNYV ÉS OTTHON

A Csók Galériában május 31-én *Könyv és otthon* címmel nyílt meg egy kiállítás. Azt mutatta be, hogy hogyan díszíti a könyv a lakást, mennyire barátságossá, otthonossá teszi, egyben pedig jó tanácsokat adott a látogatóknak arra, hogy miképp helyezték el könyveiket a modern lakásokban.

Láttunk fali polcokat, megrakva egyes művekkel és sorozatokkal, kis, a heverő vagy a karosszék mellett elhelyezhető asztalkát külön könyvtartóval, bárhová tehető hordozható állványokat könyvek és folyóiratok részére, kellemes fényű és az olvasáshoz kellő megvilágítást biztosító hangulatlámpákat. A polcon a könyvek zárt sorát sok helyen kerámia szobrok, virágvázák, hamutálcák szakítják meg, és teszik változatosabbá és még derűsebbé az összképet. Az asztalokon, diványokon egy-egy nyitott könyv figyelmeztet arra, hogy a rendezők nem feledkeztek meg arról, hogy a könyv azért elsősorban használati tárgy, nem csupán lakásdísz. Láthatunk egy gyermekszobát is, ennek állványain labdák, babák és játékalatok barátkoznak a mellettük elhelyezett képeskönyvekkel. (V.)

Könyvtáros költők

A közelmúlt hónapok négy könyvtáros költő verseskötőjét és háromnak a verseit kínálják. Káldi János: *Rábaparti elégia*, Bella István: *Szaggatott világ*, Ágh István: *Szabad-e énekelni* és Ratkó József: *Félelem nélkül* című kötete, valamint Stetka Éva, Pál József és Bertók László versei különböző költő-egyéniségekről, életsorsokról és műhelyekről hoznak hírt. Nem kötik össze őket a költői eszközök, sem közös nemzedéki élményvilág, sem a szemlélet. A könyvekben, verseikben elmélyedő olvasó mégsem szabadulhat a gondolatától, hogy több fűzi őket egymáshoz, mint az ismertetés alkalma, vagy a polgári foglalkozás. E portrészorozat különbségek és hasonlóságok játékból alakult.

A legidősebb: Káldi János már több, mint kétévtizedes írói múltra tekinthet vissza. Első verseit Móricz Zsigmond folyóirata: a Kelet Népe közölte, kötettel 1947-ben mutatkozott be. A *Halott vizimalom* és a *Rábaparti elégia* között majd húsz év telt el: bizonyára ez okozza, hogy ő válogathatott a legtöbb gonddal és szigorúsággal. Vékony verseskötve változatos témavilágot szolgált meg: a táj varázsát, a szerelem szépségét, az idill biztonságát, a gondolkodás lázát, — mégis egységes, megkomponált rendezett szövegekből felépülő egész. Káldi az úgynevezett „pannon költők” közé tartozik: a táj varázsa, arányai, derűje jelentik lírájának legfőbb ihletét. Versei meghitt kapcsolatot építenek a környezettel: a Rábamellék dombjaival, költői műhelyében harmónia uralkodik. Káldi mégis többre vágyik: nem elégszik meg a látványok sugallta harmóniával, a derűs impresszionizmussal. Legszebb verse: a címadó *Rábaparti elégia* felbontja ezt az összhangot: a természet örökkévaló szépségével a múlt és törekeny emberi létet szembeesíti, s újra felépíti a harmóniát: az emberi élet értelmét a munkában, a tevékenységben, a közösség szolgálatában találja meg. Kitérni vágyik abból a humanisztikus és biztonságot adó, de mégis csak szűkös szemhatárból, amit a „pannon líra” jelent, s ez legjobb verseiben sikerül is neki. A *Rábaparti elégia* arról beszél, hogy Káldi János költészete egy tágabb horizonton néz szét, az évtizedek csendjében előre s magasabbra küzdötte magát.

A *Szaggatott világ*, Bella István bemutatkozó kötete csupa szenvedély és izzás, metaforák tüzijátéka, — az év legtöbbet ígérő költő-avatása. A falusi gyerekkor élményei adják az alaprétet: szegénység, bizalom, figyelem a világ és az emberek iránt. Valami különös lendület, balladás drámaiság lüktet soraiban. Versei szenvedélyektől forrón, de letisztulva lépnek elénk: a költői eszközök bármilyen tüzijátékot játszanak, a hasonlatok bármilyen váratlanok is, Bella versei közérthetőek, — s ezt a megfogalmazás tisztasága okozza. Juhász Ferenc és Nagy László iskolája érződik versein, de gyakran feltűnik a balladás Sinka „népi szürrealizmusának” emléke is: „Apám elúszott észrevétlen, / nyújtott testtel, mint a szarvasok, / átszökken a nagy téltelenségen, / s az idő fenyvesébe futott” — írja az *Őnarcképben*. Fiatalos tűz árad ezekből a versekből, de jelen van bennük a gondolkodás és a fegyelem igénye is, sőt az újabbak (a kötet öt év termését gyűjti össze) inkább a fegyelmezett, gondolatilag igényes líra felé tájékozódnak. Bella bemutatkozása mindenképpen fiatal líránk eseménye.

Ágh István rokonszenves verseire a folyóiratokban figyeltünk fel, első kötete: a *Szabad-e énekelni* azonban még így is meglepetés. Ágh azok közé a költők közé tartozik, akik nem önérzetükkel, hangosságukkal tűnnek fel (hogy azután hamarosan kifulladásnak), inkább szerényen kérnek bebocsájtást a költészet birodalmába, halkán, de határozott tehetséggel szólaltatják meg választott témáikat, lehetőségeik nagyobbak, mint bemutatkozásuk hangereje. Ágh arról ír, ami benne személyes emlékeket, indulatokat kavart, vagyis gyerekkoráról, a falu világáról, a falusi közösség emberségéről, vágyairól, életéről. Indulása azokkal közös, akik az élet hirtelen változásával kerültek a faluról a városba, s az életforma-váltás életük nagy — s minek tagadjuk — kínzó élménye lett. Most is a hazai táj biztonságát sugárzó szépségei közé, a szülői otthon védelmező közösségébe vágyik vissza, sokszor a nagyvárosban is a vidéki idill színeit keresi. A nosztalgikus életérzés emlékek raját ébreszti fel: Ágh István verseiben nem valami absztrakt elvágódás beszél, hanem a konkrétumok ezreit felszínre hozó nosztalgia. Ezek az emlékek adnak különös képi erőt verseinek: hasonlatai, metaforái a gyermekkor emlékeiből szikráznak elő. A nosztalgia mégsem teszi érzelmessé költészetét: a gyermekkor nemcsak vonz, hanem figyelmeztet is, nem engedi, hogy a szülői házban szerzett erkölcs és fegyelem elfáradjon. Nem

túri, hogy Ágh István egyfajta szentimentális elvágyódás foglya legyen, helytállásra tanítja és bátorságra neveli, elkötelezettségre gyűjtja az övéi iránt. Ezért vall annyiszor hűségéről, odaadásról (pl. a *Zsúfolt vonatokban*), s ezért keres helyet magának az új környezetben. Itt megintcsak ismerős motívumra akadunk: Ágh utolsó versei az új életforma és az emlékek szintézisét keresik az elkötelezettségben.

Ratkó József verseskönyve: a *Félelem nélkül* ugyancsak bemutatkozás. A fiatal költő „curriculum vitae”-je s maguk a versek próbált sorsot, eseményes életet mutatnak be nekünk. Ratkó a társadalom mélyéből érkezett, gondokkal vert munkások közül, gyerekkora kegyetlen élményekkel szolgált. Tizenegy helyen végezte iskoláit, volt lelencyerek, gyermekvárosi polgár, egyetemi hallgató. Dolgozott, mint segédmunkás, mint tanító, mint újságíró, mint könyvtáros. Nyilván ezért foglalkozik annyit a múlttal: első eszmélkedése mögött részeges apa áll s boldogtalan gyerekkor. Ratkó József még egyiken sem tette túl magát, versei gyerekkorát és apja életét vádolják vagy magyarázzák, s velük foglalkozik a könyve végére került terjedelmes prózai önéletrajz is. A lázas tapasztalatok azonban nemcsak a múlt faggatására kötelezték, hanem magatartást is építettek. A fiatal költőben éppen saját útjának keserves élményei formálták meg és növesztették nagyra a hivatástudatot. Felelősséggel akar élni, a fegyelem és az elkötelezettség hirdetésére vállalkozik. Ez a fegyelem emeli ki őt a forrongó és lázas ifjúság gyötrelmei, sérülései és átkai közül. Miként társai, ő is életének fordulójára érkezett: számot vet a múlttal, s készül a jövőre. „Itt másképp élni nem lehet már, / csak vasból való fegyelemmel / másképp szeretni nem szabad már: / forró, kegyetlen szerelemmel” — hangzik a vallomás, Ratkó egyszerre vállalja a fegyelmet és a szenvedélyt: van-e ennél ígéretesebb és hatalmasabb költői vállalkozás?

Végül: Stetka Évától, Pál Józseftől és Bertók Lászlótól nem verseskönyveket, csupán verseket olvastunk az utóbbi időben.

Stetka Éva első kötete: *Az ébredés partjái* (1958) az életbe induló fiatal lány élményvilágát közvetítette. Példaképe Kaffka Margit és Lányi Sarolta volt: nem akarta az egész körülötte élő világot verseibe fogni, inkább a női lélek sajátos természetéről szólt. A szerelem vágya és öröme, a hétköznapi csendes boldogsága adott számára témát és ihletet. Második kötete: *Az egyenlőtlen lépés* (1963) ezt a költészetet klasszicizálta: vagyis emelte egy magasabb szintre és mélyítette el az újabb élményekkel. Halkszavú líra az övé, de a tükörben, melyet a világnak tart, egyre nagyobb látóhatár fér el: nemcsak az asszonyi sors élményei, család, munka, csendes örömök, hanem egy tágabb környezet is, a körülötte munkálkodó világ.

Pál József utolsó kötete: a *Mézpergetés* 1960-ban jelent meg, bemutatkozása pedig *Dúdolgató* című könyve volt 1954-ben. Versei a falusi világból városba, könyvek közé kerülő fiatal nemzedék hangját, élményvilágát és indulatait hozták. Gyakran szólaltatta meg a dunántúli táj bukolikus szépségeit, az ifjúkor hevülékeny közérzetét. Újabb, folyóiratokban megjelent verseiben ő is a férfikor érettebb érzelmeiről, fegyelméről és elkötelezettségéről beszél.

Bertók Lászlót a *Lengő fényhidak* (1964) című kötetben ismertük meg, két pécsi költő társával együtt. Versei fiatalos örömről árulkodnak: a költő szétnéz a világban, az otthonos tájon, falusi életképek között, s mindent tündökölni, sugározni lát. Aranyló fényesen és boldogan áll elé a világ, szinte felszólítja, hogy írjon verset. A „pannón” líra impresszionisztikus hagyományait követi, versei mégis keményebbek valahogy, zártabb szerkezetűek, nemcsak a látvány igézi meg, hanem az emberek sorsa is foglalkoztatja, róluk akar elsősorban vallani, tudja, hogy ez a feladat elmélyült gondolkodást követel. Rokonszenves hangja, érzelmi fűtöttsége azt igéri, hogy ő is hamarosan meg fogja találni helyét líránk gazdag rendjében.

Négy verseskönyvet és néhány folyóiratot lapoztunk fel: mindegyik fordulót ígér, az élet és az alkotás új tájékozódásáról tesz vallomást. E költők józanul tekintenek a tegnapiakra, a pálya eddig megtett állomásaira s általában az „ars poetica” újrafogalmazására vállalkoznak. Ennyiben társak ők: mindegyikük a mai magyar líra kezdeményező szelleméről, valóságot-hódító kedvéről, fiatalos lendületéről tanúskodik.

Pomogáts Béla

K Ö N Y V E K R Ő L

KÖNYVEK A GAZDASÁGI ÉLET IDŐSERŰ PROBLÉMÁIRÓL

A Közgazdasági és Jogi Kiadó az elmúlt hónapokban több olyan kiadványt bocsátott ki, melyek az érdeklődő, legáltalább középiskolai műveltséggel rendelkező olvasók számára elérhetővé teszik, hogy mélyebb ismereteket szerezzenek gazdasági rendszerünkről és annak a kapitalista világnak a fejlődéséről is, amelylyel szakadatlan kölcsönhatásban vagyunk.

Mit jelent a gazdasági mechanizmus reformja?

Az európai szocialista országokban az utolsó évtizedben vita indult a gazdaságirányításról, annak a mind inkább hódító felismerésnek a jegyében, hogy a gazdaságirányítás régi rendje akadályozza a fejlődést. A túlságosan központosított állami gazdasági vezetés reformra szorul, és pedig oly módon kell megváltoztatni, hogy a szocialista vállalatok önállóbban intézhessék termelésüket és gazdálkodásukat.

Ez a központi gondolata annak a vitának is, amelyet *J. Liberman* 1962 szeptemberében a *Pravdában* megjelent cikke indított el a Szovjetunióban, esztendőig folyt, míg végül a vita főbb megállapításai a megvalósítás útjára léptek *A. Koszigin* szovjet miniszterelnöknek az SZKP vezetőségében 1965 szeptemberében előadott javaslataival.

A legnevesebb szovjet közgazdászok véleményét tartalmazza a *Vita a gazdaságirányítási rendszerről* c. kötet, amely nemcsak a téma sokoldalú elemzéséről tájékoztat bennünket, hanem magának a reform gondolatának fejlődéséről, érlelődéséről, kibontakozásáról is.

Mi indította el a vitát? A gazdasági életnek azok a figyelmeztető jelzései, amelyek általában a fejlődés és a nemzeti jövedelem növekedésének lelassulását mutatták. A XX. kongresszus után kialakult légkör lehetővé tette, hogy tökéletességünk hajthatatlan hajtogatása helyett szembenézzünk gazdasági életünk valóságával, s kutathassuk bajaink okát.

A tudományos felismerés — különösen ha olyan bonyolult szövegekben kell eligazodnia, mint a modern gazdaság — csak lépésről lépésre haladhat előre. Érdek és előítélet még külön kolonc az

amúgy sem gyorsröptű társadalomtudományi gondolat szárnyán. Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy a felszínen mutatkozó, legszembevetőbb jelenségek a vizsgálat és vita kiindulópontjai. Kezdetben csak a tervmutató-rendszer bírálata foglalkoztatta a közgazdászokat; nevezetesen, hogy a tervben foglalt központi elképzelés, amelyet a mennyiségekben megadott tervutasítások közvetítettek a vállalatokhoz, miért torzul el a végrehajtás során, sőt egyáltalán miért vezet nemkívánatos eredményekhez? Az utasításokat tartalmazó mutató-rendszerben látták csupán a baj okát, s feltételezték, hogy a mutatók módosításával, pontosabb kidolgozásával, számuk csökkentésével, egyetlen vagy kevés mutatóval a bajok orvosolhatók.

Nehézségeinket persze csupán a mutató-rendszer megváltoztatása nem képes megszüntetni, de ne gondoljuk, hogy ez az erősen lehatárolt vizsgálat teljesen eredménytelen maradt. A sok fajta mutató a gyakorlatban ellentmondó jellegének, és annak a háborúskodásnak a kri-



tikus vizsgálata, amely a központi gazdaságirányító szervek „feszített” terve körül folyt, e szervek és a minél „lazább” tervekét kívánó vállalatok között, s amely — tegyük hozzá — valóságos érdekellentétet tükrözött vissza, elvezetett annak a gondolatnak a kikristályosodásához, hogy a vállalatok munkájának eredményességét elsősorban a jövedelmezőségen kell mérni, mert ez olyan komplex mutató, amely magában foglalja a legtöbb fontos népgazdasági célkitűzést.

A kötetet megnyitó Liberman cikk éppen ezeknek a szempontoknak a kifejtésével, a *jövedelmezőség generális mutatóként alkalmazásának* ajánlásával vált közzismertté a Szovjetunió határain túl is.

Am az igazi előrelépés Liberman cikkében is az a felismerés, hogy a jövedelmezőség generális mutatóként alkalmazása elválaszthatatlanul együtt jár a vállalatok és a központi szervek közötti viszony reformjával. Ez ugrópont volt; *a gondolat áttörte a tervmutató-rendszer technikai jellegű megváltoztatásának szűk korlátját és a termelési viszonyok reformjának tágasabb szférájáig jutott el.* Liberman és mások cikkeinek belső ellentmondásai, állásfoglalásuk a termelő egységek önállósága mérvének kérdésében mutatja, hogy a felismerés e téren még távolról sem konzekvens, a gazdaság irányítására levont következtetések bizonytalanok, felemások. De az első, a látóhatárt kitágító lépés ezzel megtörtént. Liberman így fogalmaz: „A közgazdászok a kiút kutatásakor új, jó „mutatókat” keresnek. Nem vitás, hogy sok mutató javításra szorul. De önmagukban még az „ideálisan” megkonstruált mutatók sem vezethetnek semmire. A lényeg nem a mutatókban, hanem a vállalatok és a népgazdaság kölcsönös kapcsolatainak rendszerében, a termelő kollektívák munkájának tervezési, értékesítési és ösztönzési rendszerében van.”

A lényegét Nyemcsinov is — a kötet egyik legkiemelkedőbb tanulmányának szerzője — a vállalatok és a központi szervek kapcsolatának új alapon való rendezésében látja. A mutatók háborúja mögött a valóságos érdekellentétek konfliktusát tapintja ki, ha ezt nagyon általánosan és nem is egyértelműen fogalmazza meg: „a társadalmi (a népgazdasági) hasznát össze kell egyeztetni az egyes társadalmi sejtek és a társadalom tagjainak megfelelő hasznával oly módon, hogy az utóbbival ne kerüljön ellentétbe. Ami a társadalom egészének előnyös, az legyen előnyös a társadalom tagjai számára is.”

Ez a felismerés, amelyre a szocialista országok közgazdaszai általában eljutot-

tak, nevezetesen, hogy a tervmutató-rendszer megváltozása nem vezethet eredményre, ha az alapvető termelő egységeket, a vállalatokat és azok dolgozóit nem teszik érdekeltté a termelés gazdaságosságának növelésében, szükségképpen *napirendre tüzte gazdasági viszonyaink egész komplexumának felülvizsgálatát.* S ahogyan a kötet tanulmányaiból is kiderül, a vizsgálat és vita tárgya immár az lett, hogy összefüggéseiben hogyan kell megváltoztatni, nemcsak a tervezési, hanem az ár-, hitel-, beruházási-, bérezési-, ösztönzési-, stb. rendszert.

Am mindezeknek a bonyolult összefüggéseknek a csomópontja, s éppen ezért kimondatlanul is a viták mögött meghúzódó legfőbb kérdés: mennyire legyen radikális és átfogó a reform a régi központi irányítási rendszer megváltoztatásában, meddig terjedjen a termelő egységek önállósága, mire korlátozódik a központi tervezés és irányítás, azaz mi maradjon meg a régieből? Gyakorlatilag pedig ez annak a választásnak a megjelölését jelenti, hogy a népgazdasági érdek milyen mértékben és módszerekkel szorul a vállalatokkal szemben képviselőre? Hogyan érvényesíthető a szocializmusban leghatásosabban a társadalmi érdek, azt is szem előtt tartva, hogy ez a lehető legkevésbé kerüljön magának a társadalomnak? Úgy-e ha a termelők és felhasználók közvetlen kapcsolataik útján ösztönzik és ellenőrzik egymást, hogy a termelés a valóságos szükségleteket, a megfelelő választékban és minőségben elégítse ki, feltétlenül a szükségesre korlátozva azokat a központi (állami vagy összvállalati) szerveket és létszámukat, amelyek a termelő egységek önállósága mellett, vagy éppen annak következtében a népgazdasági érdek képviselőjére hivatottak? Vagy úgy, ha a gyakorlatban mennél inkább fenntartjuk azt a principiumot, hogy az állam irányító és ellenőrző szerepe jelenlegi viszonyaink között is a közérdek érvényesülésének előfeltétele a gazdasági életben?

A tervezési és irányítási rendszer megváltoztatása az európai szocialista országokban kormányprogrammá lett. Ez önmagában is nagy jelentőségű tény. Megoldottnak és lezártnak a vita során felmerült kérdéseket még nem tekinthetjük, a reform éppen csak elindult útján, s számos olyan kérdés maradt nyitott, amelynek elméleti tisztázása már csak azért is nagy jelentőségű, mert nemcsak a múlt megítélése, hanem a jelen és a jövő alakítása is idevágó ismereteink elmélyítésétől függ. Érthető ezért, hogy a marxista politikai gazdaságtan elméletének művelése, amely évtizedekig stagnált, ismételten az érdeklődés homlokterébe került.

A politikai gazdaságtan újszerű áttekintése

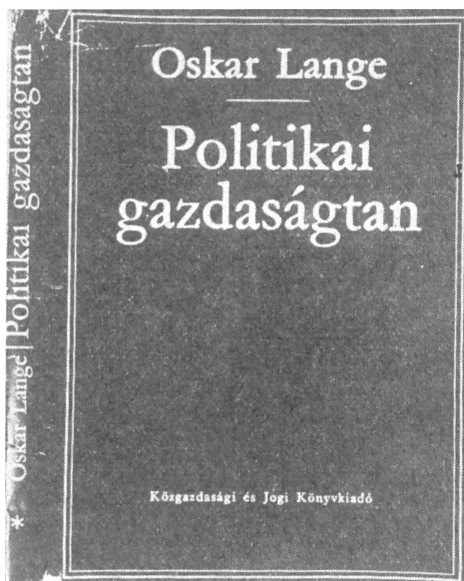
A gazdaságelmélet iránt érdeklődőknek ajánljuk figyelmébe a nemrég elhunyt kiváló lengyel közgazdász, Oskar Lange *Politikai gazdaságtan* című munkáját, amely a nagy nyugati nyelvekre történt lefordítás után, immár anyanyelvünkön is hozzáférhetővé vált.

Mi az ami Lange politikai gazdaságtanát az e tárgyú magyarul megjelent művek fölé emeli?

Lange munkája, amely egy 3 kötetre tervezett mű első része, s a politikai gazdaságtan általános alapjait öleli fel, több tekintetben eredeti, újszerű. Ilyen a mű szerkezeti felépítése, s eredetinek mutatkozik Lange a hat fejezetből álló könyv egyes témáinak kifejtésében is... Újszerű, hogy könyvében a politikai gazdaságtan tárgyának, a termelési mód és társadalmi formák összefüggéseinek, a gazdasági törvények fogalmának, jellegének, rendszerének, a politikai gazdaságtan módszerének egyáltalán nem szokványos előadása mellett helyet kap a racionális gazdálkodás elvének fogalmi és történeti kifejtése; a közgazdaságtan és a praxeológia kapcsolata; a politikai gazdaságtan nem marxista, újabb irányzatainak bírálata; a tudományos közgazdaságtan társadalmi meghatározottságának és társadalmi szerepének ismertetése.

Az embert stílusa, a tudóst módszertani elvei mutatják be. Amit Lange a politikai gazdaságtan módszeréről kifejt és munkájában alkalmaz, az nemcsak helyreállítása annak, amit — ez évtizedekig unalmas apológiában senyvedő tudományágban — egykor Marx és a szocializmus legnagyobb gondolkodói képviseltek, hogy ti. a tudományos absztrakciónak a tapasztalatokból kell kiindulni és a fokozatos konkretizálás után az elméleti megállapításokat a tapasztalaton kell ellenőrizni, a gyakorlattal, a valósággal kell újból és újból szembesíteni. Lange érdeme, hogy részletesen bemutatja, milyen sajátos alakot öltének a politikai gazdaságtanban az empirikus világgal foglalkozó elméleti tudományok közös kutatási eljárásai, s eközben nemcsak a dogmatizmust jellemző módszertani hibákat tárja fel (például konkrét következtetések levonása absztrakt fogalmakból vagy elméletekből), hanem bemutatja, hogy mi a matematikán alapuló újabb módszerek szerepe és jelentősége a gazdaság törvényeinek megismerésében.

Lange művét az azonos tárgyú munkák fölé emeli az a gazdag tudásanyag is, amellyel a polgári gazdaságtan és szociológia, a speciális gazdaságtudományok és segédtudományok (ökonometria, operá-



cio kutatás, programozás, kibernetika) fejlődéséről és szerepéről rendelkezik. Rendkívül világos stílusa, mondanivalójának logikus felépítése, a lényeg megragadó készsége, az ismeretátadásnak e tárgykörben szokatlan képessége mind-mind indokolja a kiadónak azt az elhatározását, hogy Lange más munkáival is megismer-teti a magyar olvasót.

Az ember jövője — és a gépi társadalom

Amíg bennünket az foglalkoztat, hogy gazdasági viszonyaink jobb megismerése útján az emberi munka termelékenységét, a műszaki fejlődést jobban ösztönző gazdasági mechanizmust teremtünk, a világban most kibontakozó tudományotechnikai forradalom egy olyan társadalom képét vetíti előre, amelyben nemcsak az ösztönzők szerepe, de az emberi munka régi jelentősége is eltűnik. Ennek a kibernetikus forradalomnak lényegét R. Theobald amerikai szociológus találóan így jellemzi: „Ma már túllendülünk az ipari forradalmon, amely a *gépi erőnek az emberi szakértelemmel való kombinációján alapult*. Új korszakba léptünk, amelyben a *gépi erőt a gép szakértelmével kombináljuk*, és ilyenképpen valójában korlátlan kapacitású termelőrend jön létre.” A bőséges társadalmi eljövetele nék küszöbön állunk, amelyet éppen az tesz lehetővé — ahogyan Donald Michael amerikai szociológus megállapítja —, hogy a kibernetizált rendszerek és berendezések a legmagasabb rendű szellemi tevékenységet kivéve, nemcsak a fizikai,

de a közepes szellemi munkát is jobban ellátják majd mint az emberek.

Mi lesz ennek a forradalomnak a hatása az emberi viszonyokra és kapcsolatokra, magára az emberi lényre? — ezt a mindannyiunk számára nagyon izgalmas kérdést tárgyalják *A műszaki fejlődés társadalmi és gazdasági hatása* c. kiadvány tanulmányai. A tanulmányok egy része a műszaki haladásnak a munkaerő-szükségletre, az irodai munkára gyakorolt hatásával foglalkozik, más tanulmányok a műszaki haladást elősegítő és hátráltató tényezőket ismertetik, illetve az alkotó munka társadalmi feltételeit elemzik. Detektívreghényeknél izgalmasabbak minden gondolkodó ember számára azok az olvashatóan megírt tanulmányok, amelyek *Donald F. Michael* (A csendesen mindent meghódító kibernetizálás), *Robert Theobald* (A bőség: fenyegetés vagy áldás), és álláspontjukkal több tekintetben vitázó marxista *Hyman Lumer* (Anakronizmuszá válik-e az emberi munka?) tollából kerültek ki.

Michael víziója sötét, arról a nem is túl távoli emberi társadalomról, amelyet a veszély felismerésében más korlátok közé szorított kibernetizálás elkerülhetetlenül kialakít. „Létezik majd egy maroknyi, szinte elszigetelten élő réteg, amely lépést tart a legfejlettebb számítógépekkel. Ezek a kibernetikusok olyan kapcsolatot létesítenek gépeikkel, amely ugyanúgy hozzáférhetetlen lesz az átlagember számára, mint ahogyan a molekuláris biológia, a magfizika vagy a neuropszichiátria problémáit sem tudja felfogni... A fennmaradó lakosság egy része... produktív munkát végez majd, amely jelentős ítélőképességet, értelmi fokot és képességet kíván meg.” De mi lesz azokkal, akik nem rendelkeznek magasfokú képességekkel? A „jóléti állam” által kibernetizálni nem engedett, vég nélküli feladatokat látják el, lerövidített munkaheteken. Ám mit fognak kezdeni egész hosszú életük során növekvő szabad idejükkel egy olyan világban, amelyben a lakosság feltartóztathatatlanul növekszik? A családottság és a meddősegre kárhozottottság esetleg kirobantja a kétségbeesés háborúját, amely látszólag külső ellenség ellen folya, valójában azért, hogy a technika szétrombolásával „biztonságossá tegyék a világot az emberi élet számára”. A köz-

ügyekkel szembeni közöny a demokrácia pusztulására vezet abban a világban, amelyet „egyre értelmesebb, egyre sokoldalúbb rabszolgák (vagy rabszolgák számára?) kormányoznak”.

Donald pesszimizmusának egyik forrása kétségtelenül az, hogy az USA jelenlegi tőkés intézményeinek, mai normáinak és értékítéleteinek szemszögéből méri fel a kibernetikus forradalom várható társadalmi hatását. Theobald nem kevésbé érzékeny a veszéllyel szemben, mint Michael, s ugyanúgy ítéli meg a kibernetizálás hatását a foglalkoztatottságra, mint ő. Ám az ő kiindulópontja más: „fennálló társadalmi — gazdasági rendünk elavulttá vált”. Nem gondol ugyan a természetes magántulajdonon alapuló rendjének megváltoztatására, de anakronisztikusnak tartja, hogy a jövedelmet a foglalkoztatottsággal, a végzett munkával kössék össze. Nem a mindenképpen való foglalkoztatásban, nem a kibernetizálási folyamat korlátozásában látja a kiutat, hanem abban, hogy az állam minden polgára számára a munkavégzéstől függetlenül olyan jövedelmet szavatoljon, amely az emberi méltósággal összeegyeztethető életet biztosítja. Az ő víziója az antik görög társadalom modernizált formája, amelyben az emberi munka fáradságát gépi rabszolgák veszik át.

És a marxista közgazdász Lumer? Ő nemcsak utópizmusban marasztalja el Theobaldot — mivel úgy véli megváltoztatni az elosztást, hogy fenntartaná a termelés mai rendjét —, hanem az alapvető tények megítélésében is. A kibernetizálás szerinte nem teszi majd fölöslegessé az emberi munkát, mivel „az emberi szükségletek kimeríthetetlenek és a termelés növekedésével azonos ütemben fokozódnak”.

A kibernetikus forradalom különösen két nagy kérdés vizsgálatát tűzi a marxista szociológia elé: a műszaki haladás milyen mértékben okoz azonos és eltérő változást a tőkés és a szocialista társadalomban? A termelő tevékenység minden időkre az ember „nembeli lényé”-e, azaz igazi emberi mivoltának lényege, avagy ez a lényeg éppen úgy, mint minden a világon, a változás törvényének hatálya alá esik-e?

Donáth Ferenc

BIBLIOGRÁFIA

- Baade, Fritz: Versenyfutás a 2000. évig. Közgazdasági és Jogi, 1965. 265 1.
Lange, Oskar: Politikal gazdaságtan. Közgazdasági és Jogi, 1965. 348 1.
Szanyi Jenő: Nyugat-Németország gazdasága. Közgazdasági és Jogi, 1965. 294 1.
Korunk világgazdasága. Közgazdasági és Jogi, 1965. 631 1.
A műszaki fejlődés társadalmi és gazdasági hatása. Közgazdasági és Jogi, 1965. 299 1.
Vita a gazdaságirányítási rendszerről. Közgazdasági és Jogi, 1965. 344 1.

NÉPMŰVELÉS ÉS FELNŐTTOKTATÁS

A tömegméretű iskolai felnőttoktatás a felszabadulás után valósult meg hazánkban. A Nemzeti Kormány már 1945-ben rendeletet hozott a dolgozók iskoláinak létrehozására. A felnőttoktatás fontosságát szükségtelen hangsúlyozni; nyilvánvaló, hogy a népesség általános műveltségében mutatkozó hiányok eltüntetése az egész társadalom gazdasági és kulturális fejlődését előmozdítja. Az eredmények: 1949—1960-ig 100 000-rel csökkent az írástudatlanok száma, 1 millióval több a nyolc osztályt végzett 15 éven felüli, 615 000-re nőtt az érettségizettek és 70 000-rel nőtt az egyetemi, vagy főiskolai oklevelet szerzett 25 éven felüliek száma. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint azonban a 15—39 évesek 51%-ának nem volt általános iskolai végzettsége és az elmúlt négy év alatt ez csak 8%-kal csökkent. A felnőttoktatás fejlődésének ütemével tehát mégsem lehetünk elégedettek. A Népművelési Intézet kiadványa azokat az új utakat keresi, amelyeken haladva a felnőttoktatás ered-

ményesebb lehet és szélesebb hatást érhet el.

Az eddigi nehézségek egyik forrását a bevezető tanulmány abban látja, hogy a dolgozók iskolájának sokáig nem volt külön tanterve, az iskoláskorúakéval azonos tananyagot tanítottak kisiskolás módszerekkel. Ez a felnőttek idegenkedését váltotta ki. A népművelésnek a felnőttek életkori sajátosságaihoz jobban alkalmazkodó módszereit az oktatás eddig nem alkalmazta. A tanulmány utal az utóbbi időben kialakuló szemléletváltozásra a felnőttoktatás és a népművelés kapcsolatáról. A pedagógusok már nem látják megváltozhatatlannak a hagyományos órakereteket és örömmel használják fel a tanítást kiegészítő népművelési formákat.

A népművelés felnőttoktatást segítő tevékenységének szerepét a tanulmány a következőkben jelöli meg: érdeklődést kelthet a tanulás iránt, előkészítheti az iskolai oktatásba való bekapcsolódást, kiegészítheti az iskolában hallottakat, egyes vonatkozásokban — az írástudatlanság felszámolása, magánvizsgákra való felkészítés — helyettesítheti az iskolát. Idősebbeknél részben pótolhatja az iskolarendszerű oktatást. A kapott ismeretanyagot továbbfejlesztheti. A tanulmány a továbbiakban részletesen foglalkozik ezeknek a feladatoknak megoldásával.

A könyvtárosokat különösen érdekelteti a felnőttoktatási intézmények és a könyvtárak kapcsolatával foglalkozó fejezet. A legnagyobb segítséget a könyvtár a kötelező és ajánlott irodalom biztosításával nyújthatja. Tartalmi feladata a könyvtárnak az is, hogy az oktatást végző tanárok munkáját támogassa. A tanulók számára készítsen ajánló bibliográfiákat. Hangsúlyozza, hogy elengedhetetlen követelmény a felnőtt tanulók kollektív könyvtárlátogatása, amikor megismerhetik a könyvtár szolgáltatásait és mindazt a segítséget, amit továbbtanulásukhoz nyújthat.

A kötet nagy terjedelmű függeléke ismerteti a régi ismereteket felújító népművelési tanfolyamok tematikáját és módszereit, tematikus tervjavaslatot közöl az iskolarendszerű felnőttoktatás és az ismeretterjesztés összekapcsolására. A dolgozók általános iskolája VII—VIII. osztályának anyagához filmjavaslatot ad, közli a magánvizsgára előkészítő tanfolyamok tanmenetét, az alpműveltség el-



Bor István rajza

sajátítását segítő ismeretterjesztő tanfolyamok tematikáját, végül tantárgyak szerinti csoportosításban ajánló bibliográfiát tartalmaz a felnőttoktatásban alap-, közép-, vagy felsőfokon tanulók számára. A kötetet Erdős Andrásné szerkesztette, a bibliográfiát Pelejtej Tibor állította össze.

A kötet beszerzése minden közművelődési könyvtár számára ajánlható, a nagyobbak részére elengedhetetlen: a könyvtáraknak a felnőttoktatásban való közreműködéséhez nélkülözhetetlen segédeszköz. (Népművelési Intézet, 341 l. 15 Ft.)

Ughy Jenő

HORVÁTH ÁRPÁD: CAMERA OBSCURA

A fényképezés és a film története

A Camera obscura című mű az első összefoglaló kísérlet a fényképezés és a film történetének a bemutatására. A fényképezés alig több, mint egy évszázados múltra tekinthet vissza. 1839-től, Daguerre találmányának közzétételétől óriási fejlődésen ment át. Az előbbrejutást a kezdet kezdetén az optikai és a kémiai problémák megoldása, a fényérzékeny lemezek, a hívóoldatok előállításuk jelentette, később, s napjainkban is a harc az exponálási idő rövidítéséért, a térhatású és színes fényképezés tökéletesítéséért folyik. Horváth Árpád olyan hozzáértéssel beszél el a fényképezés technikai problémáit, olyan közérthetően és olvasmányosan ismerteti a kémiai és fizikai ismereteken nyugvó bonyolult eljárásokat, hogy a szellemi gazdagodás mellett az a csodálkozással vegyes jóleső érzés is kíséri: olyan embernek a könyvét olvassuk, aki amellelt, hogy a szakma tudós ismerője, írónak és pedagógusnak is kiváló.

A film születése érdekes eseményhez kapcsolódik. Amerikában két úriember abban fogadott, hogy a vágató versenylovak felemelik-e mind a négy lábukat egyszerre, vagy sem? A fogadás eldöntésére Eadweard Muybridiget kérték fel, aki akkor már olyan felvételeket készített, amelyeken a mozgás egy pillanatát megörökítette. A felvételeket egy San Franciscó-i művészklubban vetítették le, oly módon, hogy a képeket gyors egymásutánban váltották, s így a vetítés azt a hatást keltette, mintha a lovak valóban vágatnának. A film történetében jelentős szerepe van a század legnagyobb tudósának, Edisonsnak is. Legnagyobb érdeme, hogy gondos laboratóriumi vizsgálatokkal megállapította, hogy másodpercenként legalább ötven képet kell a szem előtt elvonultatni, hogy a képek „ugrása” megszűnjön. A film egy évtized alatt egész Európában elterjedt, gazdagon fizető üzleti tevékenységgé vált. A színművészet

mellett megjelent a filmművészet, s a filmművészetben belül elkezdődött a harc a kultúra és az üzlet szempontjai között.

Horváth Árpád könyve amellelt, hogy tudományos alapossággal ismerteti a fényképezés és a filmezés technikai fejlődésének problémáit, sokoldalú kultúrtörténeti munka is. A fényképezés történetét a társadalom zajló életébe ágyazva mondja el, a fényképezés előzményeit is felvázolja, beszél Dürer és Leonardo da Vinci rajzolókészülékeiről, fényképeket közöl a fényképezés első éveiből, ír a fényképezés magyar úttörőiről, a hangosfilm, s később a színes, a szélesvásznú és a térhatású film születéséről. A művészi fényképezésről külön fejezetben szól, elmondja, hogy az amatőr és a hivatásos fényképészek között kezdettől fogva szemléleti ellentét volt: amíg a hivatások legtöbbje csak a kor szellemét akarta kifejezni, addig az amatőrök igényesebbek voltak, magasabb volt az esztétikai mércéjük, bátrabban kísérleteztek. Ha röviden is, érinti a filmművészet történetét, s mondanivalóját Max Lindertől Chaplinig a némafilm több nagy művészeréről szóló adomákkal színesíti. A filmezés óriási fejlődését akkor látjuk igazán, ha mai stádiumában is ismerjük. Az utóbbi évek egyik legérdekesebb találmánya a magnószalagra való filmezés, amikor a fényimpulzusokat elektromágneses úton rögzítik, és lejátszáskor visszaalakítják a fényimpulzusokat vetíthető képpé.

Horváth Árpád könyvét a fényképezés szakemberein és az amatőrök százazein túl a legszélesebb olvasóközönségnek ajánlhatjuk, mert ebben a könyvben a fényképezés és a film fizikai, kémiai és műszaki ismeretei mellett a kor technikai és kulturális történetének érdekes fejezetei is helyet kapnak. (Táncsics Könyvkiadó, 342 l. 32 Ft)

Bosnyák Sándor

TÁJÉKOZTATÓ PÉCS ÉS BARANYA KÖNYVTÁRAINAK SZOLGÁLTATÁSÁIRÓL

A Pécs-Baranyai Könyvtárközi Bizottság kiadványai című sorozat 1. száma a megye tanácsi, szakszervezeti és tudományos könyvtárainak összevont könyvtári kalauza. E tájékoztató a felöltött könyvtárak tekintetében talán a legteljesebb azok közül, amiket eddig egy-egy megye területéről kiadtak. Másik erénye, hogy rövidsége ellenére is elég sokat mond: azt tartalmazza, ami az olvasók tájékoztatása szempontjából a legfontosabb (átlomány, gyűjtőkör, szolgáltatások, *nyitvatartási idő* — ez utóbbi a legkisebb könyvtárak esetében is), mégpedig jó információs eszközökkel: tömören, szabatosan, olyan nyelven és olyan eszközökkel, amelyek tekintetbe veszik, hogy az olvasó *nem* könyvtáros, tehát a könyvtárosi közlendőket másként kell tudomására hozni, mint a szakmabelieknek.

Bizonyára a könyvtárlátogatók valóságos megoszlására volt tekintettel a szerkesztés azzal, hogy a közművelődési könyvtárakat vette a kötet élére, és a tudományos könyvtárak olvasóira való tekintettel náluk nem részletezte a használat technikai kérdéseit. A tájékoztató végül bizonyíték arra, hogy olcsó kiadvány is célt érhet: a színes, de puha borító, a rotációsnál alig jobb papírminőség ellenére tetszetős kis füzetet bizonyára szívesen forgatják majd a megye olvasói. Még az egyenetlen nyomású fényképek sem rontják le a kiadvány hatását, mert e képek arra jók, hogy a könyvtári környezetet, a könyvtárak megjelenését érzékeltessék. (Szerk. Csorba Győző, 47 l.)

Gerő Gyula

BIBLIOGRÁFIÁK

BARKÁCSOLÁS, MODELLEZÉS, RÁDIÓZÁS

Napjainkban világszerte állandóan drágulnak a javító szolgáltatások, ritkulnak az iparosok. Pedig közben életünk egyre gyorsuló ütemben technicizálódik: gépek vesznek körül otthon, a háztartásban, gépeken közlekedünk, sőt még művelődésünket és szórakozásunkat is részben gépek szolgáltatják. A technikai civilizáció korát éljük, tetszik vagy nem tetszik, egyre több műszaki ismeretet és készséget kell megtanulnunk, s szinte ezermesterré kell válnunk, hogy mindennapi életünk meg ne bénuljon, hogy el tudjuk végezni a ház körül szükséges apróbb javításokat. A politchnikát így maga az élet kényszeríti ránk; de a „fuzisás”, a ház körüli pepecselés, a barkácsolás sokak számára egyáltalán nem terhes, sőt, a más természetű napi munka után olyan felüdülés és szórakozás, ami néha „hobby”-vá, sőt szenvedéllyé válik. Ez a szenvedély azonban nem csak a *homo ludens* hasznontalan játéka, hanem egyúttal a technikai és tudományos színvonal szerves, gyakorlati fejlődésének az

eszköze is. A gyermek- és ifjúkorban elkezdett barkácsolás, kísérletezgetés pedig gyakran a műszaki és tudományos pályák kezdetét is jelentheti.

A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár ajánló bibliográfiája kimondatlanul is ennek a célnak az érdekében munkálkodik. Témaválasztása nemcsak elvileg hasznos és közérdekű, hanem szerencsésen megfelel a közérdeklődésnek is. Könyvanyaga alapján elsősorban a felső általános és középiskolás gyerekeknek, illetve ifjúságnak szól (erre utalnak sikerült és szép nyomdai kiállítású illusztrációi is). Három nagyobb fejezetre oszlik: az első a fizikai és kémiai alapfokú ismeretterjesztő (és kísérletezésre csábító) műveket és barkácsolókönyveket, a második a közlekedés történetét és a járműmodellezést, a harmadik az elektro- és híradástechnikát dolgozza fel.

Szerkezete, feldolgozási módja modern és változatos. A rövidített címléírással felvett művek csak kivételesen kapnak egyedi annotációt, egy részüket az egész

tárgykört átfogó kollektív ismertetés fűzi csokorba, máskor történeti áttekintés, eseménynaptár, a modelleknél a versenyfeladatok és rekordok ismertetése, gyakorlati tanácsok stb. foglalja őket keretbe. Jó gondolat a legfontosabb alapfokú sorozatok szemelvényes ismertetése, kár volt viszont néhány helyen (pl. a vasúti közlekedésnél) csak szakembereknek szóló műveket is beiktatni — a szakemberek nem tartoznak a bibliográfia várható használói közé! A helyenként szereplő szépirodalom egy része helyén van (*science fiction*), más része azonban kissé erőltetett (pl. *Az öreg halász és a tenger* a hajózásnál). Hasznos kiegészítés a füzetet lezáró *Tájékoztató* a megyei könyvtárról és a megye rádiós, modellező és MHS szakköréről. A rövid folyóiratjegyzék többségében megint csak felsőfokú szakembereknek szóló lapokat sorol fel.

Néhány következetlensége ellenére a modern, ízléses nyomdai kivitelű füzet kiemelkedik a kisebb ajánló bibliográfiák sorából. Erdemes lenne megvizsgálni, mutatkozik-e majd valamilyent lemérhető hatása a könyvtárak kölcsönzési forgalmában, esetleg a szakkörök munkájában. (Szombathely, Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, 52 l.)

Szilágyi Tibor



Olvasó lány. Szilvássy Z. Kálmán felvétele

Irodalmi majális Várpalotán

Az író-olvasó találkozók mostanában tapasztalható sematizálódása idején örvendetes, hogy néhány könyvtár az irodalmi estek új, a szokásosnál érzékenyebb akusztikáját tudta megteremteni. A példaadó kezdemény egyelőre a kisebb, családiasabb közösségekben eredményes. Nemrég a bácsalmási irodalombarátok áhítatos érdeklődése győzött meg róla: a könyvtárak kellő ügyszereget, az olvasókkal való szerencsés kapcsolat révén az irodalom kamarazenéjének, az oly sok problémát okozó költészetnek is valóságos szentélyeivé válhatnak.

A bakonyalji Várpalotán harmadik éve folyó irodalmi esetekről méltán mondható, hogy a város kulturális életének egyik legfontosabb jelenségévé, kivételes ünnepéivé váltak. Az ízlésesen berendezett olvasótermet zsúfolásig megtöltő, lankadatlan szomjúságú közönség ezideig 64 író, művész ismert meg s fűzött magához. Mert ahogy a város mindennapjaiban eseménnyé vált, az ott megfordult írók emlékezetében is ritka szép élményként maradt meg egy-egy ilyen alkalom. Aligha véletlen, hogy a meghitt találkozások sikerén felbuzdulva, Várpalotán született az új ötlet: kivinni a biztonságossá lett akusztikát a természetbe, még közvetlenebbé tenni közönség és művészet egymásratalálását.

Május 22-én a Jókai, Kikszáth, Eötvös Károly írásaiból ismerős pusztapalotai romok mellett, az erdőborította hegyhajlatok hűvös lehelletében, talán ezernél is több kiránduló gyűlt össze, hogy a fákszaggatta sánc oldalán, mint különös arénában ülve, meghallgassa a madarak szavával s a falak nélküli szabad térrel versengő emberi hangot.

Thury György éppen 400 éves törökök elleni diadalát a magyar költészet történelmi hivatásával vonatkoztató bevezető — Kiss Ferenc irodalomtörténész beszéde — után sorra következtek a költők és előadóművészek: Gyurkovics Tibor, Tornai József, Sipos Gyula, Mátyás Ferenc, Jankovich Ferenc; Ujlaki László, Lorencz Kornélia, Jancsó Adrienne, valamint a fehérvári gimnazista lányok kórusa. A szabad ég alatt egymásba fonódó vers, virágének, népballada és Bartók kórus, Mátyás király legendás vadászkastélyának málló kövei fölött is bizonyítani tudta egy kis könyvtár polcai közül kinőtt cselekvő szellem erejét, életképességét.

Fodor András

Könyvtári kiadványok

A MŰSZAKI Információ című szabadpolcos dokumentációs OMKDK kiadvány Anyagmozgatás sorozatának új száma a korszerű függőkonveyorok, az emelővillás targoncák melegüzemi alkalmazásának és az üzemen belüli anyagmozgatás elemzésének külföldi irodalmából közöl tömörített fordításokat. A Csomagolás sorozat új száma a papír és műanyag hártya fémbevonásával, a nehézsúlyú takarékos csomagolásával és a korszerű csehszlovák csomagológépekkel, a Korszerű munkafeltételek sorozat egyebek között az öntödei munkakörülmények javításával, a jóvesztés porelhárításával és a szilikózis gyógyításával foglalkozik. Az Energiagazdálkodás sorozat cikkei a nagy teljesítményű áramfejlesztőknek, az acélmű-hulladékhoz angliai hasznosításának és a kerámiapar gáztüzelésű alagútkemencéinek irodalmát ismerteti.

HÍRLAP- és folyóirat-katalógust adott ki a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár. Az intézménynél található időszaki kiadványokat betűrendes, valamint jelleg és tartalom szerinti csoportosításban sorolja fel. A könyvtár a teljes évfolyamokat indokolt esetben otthoni használatra is kölcsönzi.

„KÖLTÖKRŐL olvasóknak” címmel készített ajánló cikkbibliográfiát a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. A kiadvány a mai magyar lírikusok munkásságát tárja fel a könyvtárosok és a verskedvelő olvasók számára. Segítséget nyújt a költészet napján rendezett műsorok előkészítéséhez is.

KÖNYVTÁRI tájékoztatót készített — tetszetős leporelló alakban — a Balatonalmádiban működő, új épületbe költözött Veszprémi Járási Könyvtár. A könyvtár állományát, szolgáltatásait és használati módját ismertető kiadvány külön teret szentel a gyermekolvasók megnyerésének.

KISALFÖLDI Könyvtáros címmel negyedévenként megjelenő megyei hirodót indított a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár. Bevezető írásában Perneszy Gyula, a megyei könyvtár igazgatója a különböző könyvtári hálózatok együttműködésének, a fejlesztési tervek összehangolásának szükségességét hangsúlyozza.

ÚJABB külföldi műveinek gyarapodási jegyzékét bocsátotta közre a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A katalógus az első negyedévben beszerzett munkák címadatait és raktári jelzetét tartalmazza.

A SZOT-díjas írók fontosabb életrajzi adatait, és megjelent műveik címadatait ismerteti a Somogy megyei SZMT Központi Könyvtár és a Megyei Könyvtár bibliográfiája. A díj alapítása óta eltelt tíz esztendő alatt 21 író részvételében a kitüntetésben.

A BAROMFITENYÉSZTÉS szakkönyveinek ajánló bibliográfiáját állította össze a nyíregyházi Mórucz Zsigmond Megyei Könyvtár. Az illusztrált kiadvány a felvett művek ismertetését is közli.

OKTATÓINK fontosabb szakirodalmi közleményeiről bibliográfiát adott ki — fennállása óta első ízben — a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem. A jegyzék az 1945. és 1964. december 1. között napvilágot látott, önállóan megjelentetett munkákat, a gyűjteményes kiadványokban, szakfolyóiratokban közölt tanulmányokat, továbbá a sajtó alá nem került egyetemi tananyagokat, akadémiai és egyetemi diszertációkat tartalmazza. A bibliográfiában azoknak az oktatóknak és tudományos munkatársaknak a publikációs szerepelnek, akik az 1964/65. tanévben az egyetemen tevékenykedtek, vagy korábban innen mentek nyugdíjba (meghaltak), de nem terjed ki az összeállítás az időközben más munkahelyre került szerzők műveire. A bibliográfia szerkesztői sajnálatos módon mellőzve a logikus elrendezés elvét, anyagukat tanszékenként, az egyetemi hierarchia sorrendjében csoportosították. Névmutatója van ugyan a kötetnek, de tárgymutatója nincsen, így könyvtári használatra alig alkalmas.

A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI doktori értekezések és diplomamunkák bibliográfiáját bocsátotta közre a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára. Az összeállítás az általános közgazdasági, ipari és kereskedelmi karokhoz 1962 és 1964 között benyújtott 235 doktori értekezés, valamint az 1960-tól 1964-ig benyújtott 86 diplomamunka adatait tartalmazza.

Könyvtári kiadványok

A KNIHOVNIK, a cseh-szlovák könyvtárosok lapja *Novinky Knihovnické Literatury* című mellékletében ismerteti *Arató Antalnak*, a 27. sz. Szabó Ervin kerületi könyvtár munkatársának a *Könyvtáros* 1965. évi 11. számában megjelent írását. A szerző ebben a cikkében a könyvtáron kívüli propagandának az előjegyzésekre gyakorolt hatásával foglalkozott.

TÁJÉKOZTATÓT adott ki a Paksi Járási Könyvtár szolgáltatásairól, állományáról és a könyvtár használatának szabályairól.

A NEVELÉSTUDOMÁNYI Tájékoztató 84. száma ismerteti az Országos Pedagógiai Könyvtárba 1965. április 1. és június 30. között beérkezett külföldi pedagógiai folyóiratok fontosabb cikkeit és a pedagógiai dokumentumokat. A könyv és dokumentációs anyaghoz a budapesti pedagógusok közvetlenül, a vidékiek pedig a könyvtárközi kölcsönzés útján juthatnak hozzá.

A MEZŐGAZDASÁGI szakemberek számára sokszorosított ajánló jegyzékben tárta fel mezőgazdasági dokumentációs anyagát a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár. A kiadvány az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központnak a könyvtárban megtalálható témadokumentációit, fordításgyűjteményeit és szakirodalmi tanácsadóit sorolja fel rövid annotációval. Ezt az anyagot a megyei könyvtár a közvetlen kölcsönzés mellett könyvtárközi kölcsönzés útján is az érdeklődő szakemberek rendelkezésére bocsátja.

A KÖZGAZDASÁG és statisztika 1963. évi magyar irodalmának bibliográfiáját bocsátotta közre a Központi Statisztikai Hivatal, az MTA Közgazdaságtudományi Intézet és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtára. A kiadvány a könyveken kívül — az előző két kötetől eltérően — válogatott folyóiratcikkek címadatait is közli, s a magyar nyelvű címléírásokon kívül a címek angol, valamint orosz fordításait is tartalmazza. A bibliográfiai anyagot a feldolgozott folyóiratok jegyzéke, a rövidítések és a bibliográfiában szereplő fontosabb intézmények jegyzéke, valamint névmutató egészíti ki. A bibliográfia a tájékoztató munka fontos segédeszköze, mely elsősorban a városi könyvtárak kézikönyvtárai számára szerzendő be.

MEGJELENT az „Új Könyvek” betűrendes név és címmutatója a folyóirat 1965. évi (2. évfolyam) 1—25. számához. A mutató jó segítséget nyújt a tájékoztató könyvtárosoknak, akik az „Új Könyvek” egy-egy recenzióját akarják megkezesni. (By)

AZ OSZK Híradó 1966. évi 4. száma beszámolót közöl a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1960—1965. évi munkájáról, a kéziratgondjairól, ismerteti a könyvtárhasználatának új szabályait, vitacikket közöl az ex librises könyvek kezeléséről, beszámolót az UNESCO és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) könyvtáráról.

MŰSZAKI és természettudományi könyveinek gyarapodási jegyzékét adta ki a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár. A sokszorosított jegyzék az 1965. október 1. és december 31. között beérkezett művek címadatait tartalmazza. Közli a könyvtár műszaki és természettudományos folyóiratainak címjegyzékét is.

A KÖLTÉSNET napjára röplapot készített a Fejér megyei SZMT Központi Könyvtára. A kiadvány hét magyar költő ars poeticájából és egy-egy költeményéből közöl idézetet.

FOLYÓIRATAINAK és egyéb időszakos kiadványainak jegyzékét készítette el az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára. A jegyzék azokat az 1965. június 30-ig állományba vett periodikákat tartalmazza, amelyek a központi könyvtárban, a Mezőgazdasági Gépészmérnöki Kar könyvtárában, vagy a tanzéki könyvtárakban találhatóak meg. A kiadvány betűrendben 3800 címet sorol fel, közli a megjelenés helyét, a fellelhető évfolyamokat, valamint a lelőhelyet is. A jegyzéket szakrendi mutató egészíti ki.

A KANDIDÁTUSI és doktori disszertációk katalógusának folytatása megjelent a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadásában. Az újabb kötet azokat a disszertációkat tartalmazza, amelyek alapján szerzőik 1962-ben, vagy 1963-ban nyertek tudományos fokozatot. A jegyzéket a szerzők és az opponensek névmutatói egészítik ki.



Felső képünkön: a debreceni városi hírlapolvasó. Lent: a MAV Járműjavító Vállalat és a Debreceni Városi Könyvtár közös fenntartásában működő könyvtár (Balogh László felv.)



Ára: 4,— Ft



A Miskolci Pamutfonoda szakszervezeti könyvtára (Bucsi Jenő felv.)

„INDEX” 25449